

IOM International Organization for Migration
IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu

IDENTIFIKÁCIA OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI MEDZI MIGRANTMI V SR

Túto publikáciu vydal Úrad IOM Medzinárodnej organizácie pre migráciu v Bratislave v rámci projektu „Posilnenie identifikácie obetí obchodovania s ľuďmi medzi žiadateľmi o azyl v SR a komplexný systém informovania o programe asistovaných dobrovoľných návratov so zreteľom na potreby migrantov“, financovaného Európskym fondom pre utečencov.

Zostavili a spracovali: Tím pracovníkov oddelenia proti obchodovaniu s ľuďmi IOM Bratislava.

Názory vyjadrené v tejto publikácii sú názormi tímu pracovníkov oddelenia proti obchodovaniu s ľuďmi IOM Bratislava a nemusia sa zhodovať s postojmi IOM Medzinárodnej organizácie pre migráciu.

Poslanie a činnosť IOM vychádzajú z princípu, že humánna a organizovaná migrácia prináša prospech tak migrantom, ako aj spoločnosti. Ako popredná medzinárodná organizácia na poli migrácie vyvíja IOM spolu so svojimi medzinárodnými partnermi úsilie s cieľom: napomáhať pri zvládaní narastajúcich operačných výziev migračných pohybov; zlepšovať pochopenie migračnej problematiky; podporovať sociálny a ekonomický rozvoj prostredníctvom migrácie; presadzovať dobré životné podmienky migrantov a rešpektovanie ich ľudskej dôstojnosti.

Vydavateľ:
IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu
Grösslingova 4
81109 Bratislava
Internet: www.iom.sk

© 2009 IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie nemôže byť reprodukováná, uložená vo vyhľadávacom systéme alebo rozširovaná žiadnym spôsobom a v žiadnej forme bez predchádzajúceho súhlasu vydavateľa.
ISBN 978–80–970307–1–1

OBSAH

PRÍRUČKA

ÚVOD

1	MIGRÁCIA A OBCHODOVANIE S ĽUĎMI	6
1.1	Push a pull faktory (faktory tlaku a faktory ťahu) migrácie	6
1.2	Fenomén obchodovania s ľuďmi vrámci migrácie	7
2	NELEGÁLNA MIGRÁCIA A OBCHODOVANIE S ĽUĎMI	10
2.1	Prevádzačstvo verzus obchodovanie s ľuďmi	10
2.2	Právny rámec obchodovania s ľuďmi z pohľadu obeť	14
2.3	Identifikácia obetí obchodovania s ľuďmi medzi nelegálnymi migrantmi v SR	15
3	ŽIADATELIA O AZYL V SR A IDENTIFIKÁCIA OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI MEDZI NIMI	18
3.1	Možné prepojenia medzi žiadosťami o azyl a obchodovaním s ľuďmi	19
4	DETSKÉ OBETE OBCHODOVANIA S ĽUĎMI	22
4.1	Základné štandardy v poskytovaní starostlivosti o migrujúce deti	23
4.2	Ustanovenie opatrovníka a poručníka pre maloletých bez sprievodu v SR	25
4.3	Príležitosti na identifikáciu zahraničných detských obetí obchodovania s ľuďmi	25
4.4	Žiadosť maloletého bez sprievodu o azyl a prípadné súvislosti s obchodovaním s ľuďmi	26
5	PRAKTICKÝ NÁVOD NA IDENTIFIKÁCIU OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI	30
5.1	Indikátory obchodovania s ľuďmi a ich hodnotenie	31
5.2	Realizácia identifikačného rozhovoru	37
5.2.1	Kultúrne a sociálne rozdiely	38
5.2.2	Rodové aspekty identifikácie obetí obchodovania s ľuďmi	39
5.2.3	Potreba tlmočníka a úloha kultúrneho mediátora	40
5.2.4	Zaobchádzanie s obeťou a jej reakcie	43
5.2.5	Identifikačný rozhovor – kontrolný zoznam osvedčených metód	44
5.2.5.1	Príprava podmienok na rozhovor	44
5.2.5.2	Vedenie rozhovoru	45
5.2.5.3	Ukončenie rozhovoru	54
5.3	Bezpečnosť obchodovanej osoby počas rozhovoru	55
5.3.1	Rozsah rizík, ktoré vyplývajú pre obeť pri uvedení pravdivých informácií	55
5.4	Zásady rozhovoru s detskými obeťami obchodovania s ľuďmi	58
6	ZAČLENENIE OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI DO ASISTENČNÝCH PROGRAMOV - SPÔSOBY A MOŽNOSTI ICH OCHRANY NA SLOVENSKU	62
6.1	Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi	62
6.2	Postup referovania do Programu	64
6.3	Úlohy jednotlivých subjektov podieľajúcich sa na realizácii programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi	65

7	IOM MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU A JEJ AKTIVITY V OBLASTI POMOCI OBETIAM OBCHODOVANIA S ĽUĎMI NA SLOVENSKU	67
7.1	Program návratu a reintegrácie obetí obchodovania s ľuďmi	67
7.2	Program asistovaných dobrovoľných návratov (AVR)	68
7.3	Národná linka pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi 0800 800 818	69
8	MOŽNÉ SPÔSOBY AKTÍVNEJ PREVENIE OBCHODOVANIA S ĽUĎMI MEDZI ŽIADATEĽMI O AZYL	70
8.1	Individuálna prevencia	71
8.2	Skupinová prevencia – prednášky a diskusné skupiny v rámci voľnočasových aktivít v azylových zariadeniach	72
8.3	Aktivity	73
9	KAZUISTIKY	78
10	PRÍLOHY	85
1.	Vybrané štatistické údaje o legálnej a nelegálnej migrácii v SR	85
2.	Vybrané právoplatné rozsudky v prípadoch obchodovania s ľuďmi z európskych krajín	88
3.	Zoznam indikátorov pre identifikáciu obchodovania s ľuďmi	93
4.	Zoznam liniek pomoci vo vybraných európskych štátoch	101
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	104

ÚVOD

Táto publikácia bola zostavená a spracovaná v rámci projektu „Posilnenie identifikácie obetí obchodovania s ľuďmi medzi žiadateľmi o azyl v SR a komplexný systém informovania o programe asistovaných dobrovoľných návratov so zreteľom na potreby migrantov“, financovaného Európskym fondom pre utečencov. Tematicky publikácia nadväzuje na príručku „Základné informácie o problematike obchodovania s ľuďmi“, vydanéj IOM Bratislava s cieľom poskytnúť odbornej a laickej verejnosti komplexné informácie o fenoméne obchodovania s ľuďmi v širšom kontexte migrácie do SR.

Hlavným cieľom publikácie je posilniť včasnú identifikáciu obetí obchodovania s ľuďmi medzi nelegálnymi migrantmi¹ a žiadateľmi o azyl v Slovenskej republike. Povinnosť vykonávať identifikáciu obetí obchodovania s ľuďmi aj medzi cudzincami sa stala právne záväznou pre Slovenskú republiku ratifikovaním Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (CETS 197) z r. 2005, ktorý vstúpil do platnosti 1. februára 2008.² Táto povinnosť podobne vyplýva z napĺňania záväzkov Národnej stratégie boja proti obchodovaniu s ľuďmi v SR na roky 2008 – 2010.

So zreteľom na skutočnosť, že zločin obchodovania s ľuďmi predstavuje vážne porušovanie ľudských práv, zasahuje do dôstojnosti a integrity osôb a môže vyústiť do otroctva obetí, je nevyhnutné, aby cieľové krajiny zintenzívňovali svoje snahy pri lepšej identifikácii obetí obchodovania s ľuďmi. Nesprávna identifikácia priamo vedie k tomu, že:

- a) obeť obchodovania s ľuďmi nie je správne informovaná o svojich právach vrátane dostupnosti právnej a inej asistencie a ochrany,
- b) obeť obchodovania s ľuďmi nie je identifikovaná ako obeť násilného trestného činu, nemôže poskytnúť informácie a svedectvá, ktoré sú potrebné na úspešné odhalenie páchatel'ov, a nemôže žiadať náhradu škody,
- c) ak sa uskutoční deportácia obeť obchodovania s ľuďmi bez správnej identifikácie a preverenia situácie, do ktorej sa osoba vracia, vzniká riziko, že bude opätovne obeťou obchodovania alebo bude vystavená iným formám zneužitia svojich ľudských práv.³

To jasne poukazuje na dôležitosť vzdelávania odborníkov prichádzajúcich do styku s nelegálnymi migrantmi a žiadateľmi o azyl tak, aby boli oboznámení s najnovšími medzinárodne používanými postupmi v oblasti identifikácie a základnej pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi.

1 Medzinárodná organizácia pre migráciu IOM používa pojem „iregulárny migrant“. V tejto publikácii sa používa termín nelegálny migrant tak, ako ho pozná slovenský právny poriadok.

2 Článok 10 dohovoru: „Každá zmluvná strana poskytne svojim príslušným orgánom osoby, ktoré sú vyškolené a kvalifikované na predchádzanie a boj proti obchodovaniu s ľuďmi, na identifikovanie obetí a pomoc obetiam, vrátane detí, a zabezpečí, že rozličné orgány spolupracujú vzájomne ako aj s príslušnými podpornými organizáciami, aby obeť mohli byť identifikované pri postupe plne zohľadňujúcom osobitnú situáciu žien a detí, ktoré sú obeťami a, v primeraných prípadoch, aby im mohli byť vydané povolenia na pobyt podľa podmienok ustanovených v článku 14 tohto dohovoru.“

3 Comments on revised draft European Convention on Action against Trafficking in Human Beings. Amnesty International and Anti-Slavery International, 2005.

Publikácia bola zostavená a spracovaná z vybraných odborných publikácií, článkov, manuálov, správ a ďalších dôveryhodných písomných zdrojov, ktoré sa venujú špecifickým aspektom obchodovania s ľuďmi v rámci populácie migrantov a žiadateľov o azyl. V prvej časti je predstavená problematika obchodovania s ľuďmi v súvislosti s migráciou. Cieľom druhej časti publikácie je prispieť k vzdelávaniu odborníkov prichádzajúcich do styku s nelegálnymi migrantmi a žiadateľmi o azyl tak, aby boli nielen oboznámení s najnovšími medzinárodne používanými postupmi v oblasti identifikácie a základnej pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi v kontexte migrácie, ale aby im boli zároveň poskytnuté konkrétne praktické nástroje, ako identifikovať, zaobchádzať a následne referovať obeť obchodovania s ľuďmi do systému starostlivosti o ne.

Publikácia sa opiera o literatúru uvedenú v zozname použitej literatúry. Týmto spôsobom vyjadrujeme poďakovanie za možnosť použiť predmetné publikácie.

1 MIGRÁCIA A OBCHODOVANIE S ĽUĎMI

Migrácia sa v poslednom období stáva jednou z prioritných výziev politik krajín celého sveta. V globálnom meradle väčšina z 200 miliónov migrantov migruje z jednej rozvojovej krajiny do druhej alebo medzi vyspelými krajinami.⁴ Odhadovaných 50 miliónov ľudí na svete žije alebo pracuje v zahraničí nelegálne.⁵ 14 miliónov utečencov, čo predstavuje 7 % percent z celkového počtu migrantov na svete, žije mimo svojej krajiny pôvodu, pričom až 26 miliónov ľudí sú presídlení⁶ v rámci vlastnej krajiny.⁷

Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) definuje cezhraničnú migráciu ako „pohyb osoby alebo skupiny osôb z jednej geografickej jednotky do druhej cez administratívnu či politickú hranicu s cieľom usadiť sa definitívne alebo prechodne na mieste inom, ako je miesto pôvodu osoby“.⁸ Vo východnej Európe a v stredoázijských krajinách ovplyvnili migračné toky dva hlavné trendy: hospodárska transformácia a liberalizácia a rozpad dvoch federálnych štátov – Sovietskeho zväzu a Juhoslávie. Vo východoeurópskom a stredoázijskom regióne sa vyvinuli dva rozsiahle migračné systémy: prvý sa týka migrantov z východoeurópskych krajín, ktorí sa sťahujú do západnej Európy, kým druhý zahŕňa väčšinu migrantov zo Strednej Ázie, ktorí cestujú do bohatších krajín Spoločenstva nezávislých štátov (SNS), najmä do Ruska a Kazachstanu.

1.1 PUSH A PULL FAKTORY (FAKTORY TLAKU A ŤAHU) MIGRÁCIE

Za rozhodnutím migranta opustiť svoj domov stoja dva hlavné typy motivačných faktorov. Prvé, tzv. „push“ faktory, sa vzťahujú na to, čo núti ľudí opustiť krajinu, pričom často ide napríklad o horšie životné podmienky v porovnaní s inými krajinami, politickú nestabilitu, vysokú nezamestnanosť, potláčanie osobných slobôd, represie, prírodné katastrofy alebo vojny. V posledných desaťročiach sú motiváciou pre migráciu aj ekonomické dôvody. Migranti sú preto ochotní prijať aj nízko platenú prácu, pracovať v horších podmienkach mimo svojej krajiny v poľnohospodárstve, v továrňach, v stavebníctve, v zdravotníctve alebo v inom odvetví, kde je nedostatok pracovnej sily. „Push“ faktory nepriamo vytvárajú atmosféru, ktorá oslabuje obranné mechanizmy migrantov a migrantiek, núti ich prehliadať riziká a vidieť iba príležitosť zlepšiť si životné podmienky a podmienky svojej rodiny.

Na druhej strane sú tzv. „pull“ faktory, ktoré motivujú ľudí odísť do cudziny. Sú to ponúkané/predpokladané/predstierané príležitosti v cieľových krajinách. Medzi ne patria vyšší životný štandard, lepšie životné a pracovné podmienky, demokracia či sloboda.

Migrácia smerom na Slovensko predstavuje pre slovenskú spoločnosť pomerne nový

4 Human Development Report 2009. Overcoming barriers: Human mobility and development. P. 2.

5 Idem.

6 Internally displaced persons.

7 Idem.

8 Divinský, 2005. S. 17.

fenomén, keďže Slovensko bolo tradične skôr krajinou, odkiaľ ľudia odchádzali za pracovnými a životnými možnosťami do zahraničia. Od roku 1989 a najmä v posledných piatich rokoch sa však postupne zintenzívňuje migrácia smerom cez Slovensko a do SR. V najbližších rokoch sa očakáva ďalší rast počtu migrantov, a to nielen prechádzajúcich cez Slovensko do ďalších krajín Európskej únie, ale i migrantov smerujúcich za lepšími životnými podmienkami na Slovensko, či už legálnym, alebo nelegálnym spôsobom.

1.2 FENOMÉN OBCHODOVANIA S ĽUĎMI V RÁMCI MIGRÁCIE

Podľa správy Ministerstva zahraničných vecí USA o obchodovaní s ľuďmi za r. 2007 sa každoročne stane obeťou obchodovania 800 000 ľudí (toto číslo nezahŕňa odhady vnútroštátneho obchodovania s ľuďmi). Podľa odhadov UNICEF-u sa obeťou obchodovania v celosvetovom meradle každoročne stáva viac než 1 000 000 detí (osôb do 18. roku života). EÚ odhaduje, že každoročne sa obeťou obchodovania s ľuďmi naprieč EÚ a smerom do EÚ stane 175 000 až 250 000 osôb, pričom prevažujúci trend smeruje z východu na západ. Podľa odhadov Úradu OSN pre drogy a kriminalitu (UNODC) zisk z obchodovania s ľuďmi sa pohybuje vo výške 10 až 12 miliárd amerických dolárov ročne. Aktuálne poznatky vyplývajúce z analýz správ medzinárodných agentúr a orgánov činných v trestnom konaní naznačujú tieto trendy v obchodovaní s ľuďmi:

- » nárast obchodovania s ľuďmi na účely rôznych foriem pracovného vykorisťovania v krajinách Európskej únie a v susedných štátoch,
- » nárast obchodovania s ľuďmi na účely odobratia orgánov, najmä obličiek,
- » nárast miestneho, regionálneho a interkontinentálneho obchodovania s ľuďmi,
- » rastúca participácia organizovaných zločineckých skupín,
- » posilňujúca sa úloha žien – obchodníčok s ľuďmi,
- » pretrvávajúci vplyv korupcie štátnych úradníkov, najmä príslušníkov orgánov činných v trestnom konaní a úradníkov pracujúcich s osobnými dokladmi a vízami,
- » vysoký nárast ziskov,
- » nárast obchodovania s deťmi na účely všetkých foriem vykorisťovania.

Hlavné odvetvia a oblasti, v ktorých sú obeť obchodovania s ľuďmi vykorisťované v rámci EÚ a u jej bezprostredných susedov, sú nútené poskytovanie sexuálnych služieb, stavebníctvo, poľnohospodárstvo, domáce služby, manufaktúrna výroba, stravovacie služby, pouličná kriminalita – žobranie, pokútny predaj a trestná činnosť menej závažného stupňa (vo viacerých európskych veľkomestách sa zistila prítomnosť rastúceho počtu detských obetí, najmä zo znevýhodneného a diskriminovaného etnického a sociálneho prostredia, ktoré pôsobia pod dohľadom dospelých v rámci tejto kategórie).

Medzi najčastejšie metódy ovládania obetí obchodníkmi s ľuďmi patria:

Násilie

Použité násilie a hrozby môžu byť rôzne. V mnohých prípadoch obchodníci ovládajú v prvých štádiách obetí prostredníctvom podvodu. Násilie sa objavuje až neskôr. Obete nemusia byť vystavené priamym útokom alebo vyhrožkam, ale môžu mať strach z toho, čo vidia alebo počujú. Priekupníci môžu mať veľkú sféru vplyvu prostredníctvom spoločníkov a komplicov v mieste bydliska obetí a pod.

Oklamanie

Môže byť úplné alebo čiastočné aj v dôsledku toho, že nerealistické očakávania v zdrojových oblastiach majú za následok náchylnosť ľudí stať sa obeťami podvodu. Obete sú často klamané tým, že im tvrdia, že úrady s nimi budú zle zaobchádzať.

Obmedzovanie osobnej slobody

Môže ísť o skutočné alebo virtuálne väznenie prostredníctvom prítomnosti strážcov alebo nepretržitého sprevádzania.

Konšpirácia

Obchodník s ľuďmi zámerne vytvára situácie, v ktorých obeť nemá reálnu možnosť voľby a „spolupracujú“ pri spáchaní nejakého prečinu, resp. trestného činu, aby bolo možné po prípadnom identifikovaní obetí namietat' spolupáchateľstvo. Obete sa ľahšie kontrolujú vtedy, keď v nich páchatelia vyvolajú pocit, že majú spoluvinu na svojom osude. Preto bežný spôsob, ako dosiahnuť takúto konšpiráciu, je dávať obeť menšiu sumu peňazí. Obete obchodovania s ľuďmi často spáchajú nelegálny skutok, ako napríklad nezákonné prekročenie hraníc, alebo môžu mať vystavené falošné doklady. Priekupníci im to stále pripomínajú a hovoria im, že ich hľadá polícia. Podobným spôsobom sa zneužíva aj páchanie iných trestných činov (napr. nútenie na organizované žobranie, drobné krádeže a pod.). Osobitne zložitým prípadom konšpirácie je „povýšenie“ vykorisťovanej osoby na strážcu alebo náborového pracovníka.

Zaviazanie dlhom

Páchatelia obetiam často hovoria, že rôzne „poplatky“ za dopravu, stravu atď., nie je nevyhnutné zaplatiť na mieste, ale postačuje uhradiť ich v cieľovej destinácii. Úrokmi a fiktívnymi poplatkami môžu páchatelia dosiahnuť nesplateľnosť „dlhu“. Obete môžu zaplatiť vopred v domnienke, že ich len prevedú cez hranice, ale v skutočnosti sú obeťami obchodovania s ľuďmi.

Vzťah

Kontrolu nad obeťou môže páchatel' získať aj tým, že si s obeťou úmyselne vybuduje „romantický“ vzťah. Osoby, ktoré zažili vzťah, v ktorom ich týrali, môžu byť obzvlášť zraniteľné voči tomuto druhu kontroly. U obete môže vzniknúť psychická závislosť od svojho vykorisťovateľa, čo sa označuje ako štokholmský syndróm. Rodičia a iné osoby môžu zneužívať dôveru alebo pozíciu moci s cieľom vykorisťovať deti alebo iné zraniteľné osoby.

Izolácia

Obete bývajú izolované v každom prípade, no páchatelia môžu prehľbiť pocit izolácie zamedzením prístupu ku komunikačným prostriedkom, odpočúvaním telefonátov, zamedzením kontaktu s rodinou, prostredím, zakazovaním spoločenského styku, držaním obetí na odľahlých miestach, držaním len jednej obeť obchodovania na určitom mieste, čo je napríklad častý prípad v domácom otroctve.

Náboženstvo, kultúra a viera

Na ovládanie obetí sa môže použiť náboženstvo prostredníctvom prísahných sľubov, vudu alebo vyhrážaním sa, že ostatní sa dozvedia o ich činoch vykonaných v rozpore s vierou. Veriacim ľuďom sa napríklad odopierajú možnosti zúčastňovať sa na bohoslužbách, čo má na nich tiež vážny psychologický účinok a stávajú sa ochotnejšími.

2 NELEGÁLNA MIGRÁCIA A OBCHODOVANIE S ĽUĎMI⁹

Napriek tomu, že obchodovanie s ľuďmi sa veľmi často spája práve s fenoménom nelegálnej migrácie, táto premisa nie je presná. **V kontexte cezhraničnej nelegálnej migrácie je nevyhnutné rozlišovať medzi obchodovaním s ľuďmi a trestným činom prevádzacstva. Obet' obchodovania s ľuďmi môže, ale vôbec nemusí byť nelegálnym migrantom.** Množstvo osôb, ktoré sa stávajú obeťami obchodovania s ľuďmi, migruje legálne – či už cez hranice, v rámci vlastnej krajiny pôvodu, alebo v rámci zón voľného pohybu medzi skupinami štátov, ako napr. EÚ.

2.1 PREVÁDZAČSTVO VERZUS OBCHODOVANIE S ĽUĎMI

Pri diferencovaní prevádzacstva a obchodovania s ľuďmi je kľúčové vychádzať z medzinárodných definícií týchto trestných činov obsiahnutých v Protokole OSN proti prevádzacstvu migrantov po súši, mori a letecky¹⁰ a v Protokole OSN o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, predovšetkým ženami a deťmi¹¹, ktoré dopĺňajú Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu, boli transponované do slovenského právneho poriadku a sú záväzné pre Slovenskú republiku od 1. októbra 2004, keď predmetné transponované ustanovenia nadobudli účinnosť.

So zreteľom na Protokol OSN proti prevádzacstvu sa prevádzanie migrantov definuje ako „sprostredkovanie nelegálneho vstupu osoby do zmluvného štátu, ktorého táto osoba nie je štátnym príslušníkom, alebo v ňom nemá trvalý pobyt, s cieľom priamo alebo nepriamo získať finančnú alebo inú materiálnu výhodu“.¹²

Naopak, so zreteľom na Protokol OSN o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi sa **obchodovanie s ľuďmi** definuje ako:

- (a) „zlákание, preprava, prechovávanie, odovzdanie alebo prevzatie osôb, prostredníctvom hrozby alebo použitia násillia, alebo iných foriem donucovania, únosu, podvodu, klamstva, zneužitia svojho postavenia, alebo zneužitia bezbrannosti, alebo inak zraniteľného postavenia, alebo odovzdávania, alebo prijímania platieb alebo iných výhod na dosiahnutie súhlasu osoby, ktorá je na inú osobu odkázaná, za účelom vykorisťovania“.
- (b) Vykorisťovanie zahŕňa ako minimum vykorisťovanie prostitúciou iných alebo iné formy sexuálneho vykorisťovania, nútenú prácu alebo služby, otroctvo alebo praktiky podobné otroctvu, nevoľníctvo alebo odoberanie orgánov.

9 Pre podrobnejšie štatistické informácie pozri prílohu č. 1

10 Protokol OSN proti prevádzacstvu migrantov po súši, mori a letecky.

11 Protokol OSN o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, predovšetkým ženami a deťmi.

12 Na porovnanie pozri § 355 Trestného zákona.

- (c) Súhlas obete obchodovania s ľuďmi s vykorisťovaním uvedeným v písm. (a) tohto článku je irelevantný, ak sa na dosiahnutie súhlasu použili akékoľvek prostriedky uvedené v písmene (a).
- (d) Zlákane, preprava, prechovávanie, odovzdanie alebo prevzatie dieťaťa na účely vykorisťovania sa považuje za obchodovanie s ľuďmi aj vtedy, ak sa na dosiahnutie súhlasu nepoužili nijaké z prostriedkov uvedených v písmene (a) tohto článku.
- (e) Dieťa znamená osobu mladšiu ako osemnásť rokov.

Jedným z prvkov, ktorý charakterizuje trestný čin prevádzachstva aj trestný čin obchodovania s ľuďmi, je **presun ľudí s cieľom dosiahnuť zisk**. Je však mimoriadne dôležité uvedomiť si, že v prípade obchodovania s ľuďmi musia byť prítomné dva ďalšie prvky siahajúce nad rámec prevádzachstva: musia byť použité **nevhodné prostriedky náboru**, ako sú podvodné konanie, násilie, hrozba násilia, hrozba inej ťažkej ujmy alebo iné formy donucovania alebo zneužitia svojho postavenia (pozri ďalej § 179 Trestného zákona) **na dosiahnutie súhlasu osoby s cieľom vykorisťovania**. Tento cieľ nemusí byť ešte nevyhnutne splnený, t. j. nemuselo ešte vzniknúť de facto vykorisťovanie, ale už je naplnená skutková podstata trestného činu obchodovania s ľuďmi, keďže postačuje preukázať úmysel vykorisťovať danú osobu.¹³ **Nejde teda len o trestný čin obchodovania s ľuďmi vo forme pokusu, ako sa často mylne interpretuje. Zároveň v zmysle písmena (d) protokolu pri detských obetiach obchodovania s ľuďmi nie je nevyhnutné, aby sa použili niektoré z prostriedkov uvedených v písmene (a).** Akékoľvek zlákane, preprava, prechovávanie, odovzdanie alebo prevzatie dieťaťa na účely vykorisťovania naplňa skutkovú podstatu trestného činu obchodovania s ľuďmi.¹⁴ V zmysle uvedeného sa napríklad v kontexte sexuálneho vykorisťovania osoba mladšia ako 18 rokov nemôže stať obeťou trestného činu kupliarstva – takáto osoba je detskou obeťou obchodovania s ľuďmi.¹⁵

13 Pozri Explanatory report to the UN Convention on Transnational Organized Crime alebo UNODC Toolkit to Combat Trafficking in Persons.

14 § 127 (a) Trestného zákona SR definuje dieťa takto: „Dieťaťom sa na účely tohto zákona rozumie osoba mladšia ako 18 rokov, ak nenadobudla plnoletosť skôr.“

15 V zmysle uvedeného nie je § 367 (3) a § 367 (4c) Trestného zákona v súlade s protokolom OSN ani s dohovorom Rady Európy.

Tabuľka č.1 Definícia trestného činu obchodovania s ľuďmi

Obchodovanie s ľuďmi	Súhlas	Obchodovanie s deťmi (osobami do 18 rokov)
Konanie	zlákane, preprava, prechovávanie, odovzdanie alebo prevzatie osôb	Akékoľvek zlákane, preprava, prechovávanie, odovzdanie alebo prevzatie dieťaťa na účely vykorisťovania je obchodovaním s ľuďmi
Prostriedky	prostredníctvom hrozby, alebo použitia násillia, alebo iných foriem donucovania, únosu, podvodu, klamstva, zneužitia svojho postavenia alebo zneužitia bezbrannosti alebo inak zraniteľného postavenia alebo odovzdávania, alebo prijímania platieb alebo iných výhod na dosiahnutie súhlasu osoby, ktorá je na inú osobu odkázaná	Súhlas obeť s obchodovania s ľuďmi s vykorisťovaním je irelevantný, ak k jeho dosiahnutiu boli použité akékoľvek prostriedky
Účel	za účelom vykorisťovania,...	Nie je nutné, aby na dosiahnutie súhlasu boli použité niektoré z prostriedkov. Súhlas dieťaťa, aj napriek tomu, že nebol dosiahnutý použitím niektorých z prostriedkov je vždy irelevantný.
	Vykorisťovanie zahŕňa ako minimum vykorisťovanie prostitúciou iných alebo iné formy sexuálneho vykorisťovania, nútenú prácu alebo služby, otroctvo alebo praktiky podobné otroctvu, nevoľníctvo alebo odoberanie orgánov, iné formy vykorisťovania	

V prípadoch obchodovania s ľuďmi predstavuje vzťah medzi obeťou a obchodníkom vzťah medzi **obeťou a vykorisťovateľom**, pričom faktor zisku je odvodený od zneužívania obeť. Obchodovanie s ľuďmi sa líši od prevádzčačstva v tom, že zámerom obchodníka je vykorisťovať obeť pre vlastný prospech **po tom**, ako vstúpila do krajiny, prípadne po vnútroštátnom presune, a to v rámci vzťahu založeného na zneužívaní a donútení, ktorý obchodník s ľuďmi udržiava tak dlho, kým je to možné. Naopak, v prípadoch trestného činu prevádzčačstva vzťah medzi nelegálnym migrantom a prevádzčačom predstavuje vzťah medzi **kupujúcim a dodávateľom**, pričom faktor zisku sa zakladá výlučne na presune a ilegálnom prevedení migranta cez hranice. Vzťah medzi prevádzčačom a prevádzzaným migrantom sa zvyčajne končí vyplatením odmeny a dosiahnutím ilegálneho vstupu do krajiny. Práve prvok donútenia akýmkoľvek prostriedkami je jeden z kľúčových rozdielov medzi predmetnými trestnými činmi; obeť obchodovania nemôžu vzťah s obchodníkom ukončiť slobodne.

V niektorých prípadoch môže byť problematické rozlíšiť, či ide o prevádzčačstvo, alebo obchodovanie s ľuďmi, keďže oba trestné činy majú **spoločné prvky**. Určovanie, či v danom prípade ide o obchodovanie s ľuďmi, alebo prevádzčačstvo, môže byť zložité z viacerých dôvodov:

- Niektoré obeť obchodovania s ľuďmi môžu svoju cestu začať tým, že súhlasia, aby ich nelegálne previedli do určitej krajiny, ale neskôr zistia, že ich oklamali, postupne sa ocitnú pod nátlakom a dotlačia ich do situácie, v ktorej ich vykorisťujú (napr. nútenou prácou, aby splatili svoj dlh za prepravu).
- Obchodníci s ľuďmi môžu ponúkať „príležitosť“, z ktorej potenciálne obeť nadobudnú dojem, že ich len prevedú. Môžu obeť požiadať, aby zaplatili poplatok spolu s ostatnými prevádzanými ľuďmi. Priekupník má však od začiatku v úmysle vykorisťovať obeť. „Poplatok“ je súčasťou podvodu a oklamania a tvorí časť peňažného zisku priekupníka.
- Na začiatku môže byť v pláne iba prevádzáčstvo, ale v určitom momente celého procesu sa prevádzáčom/priekupníkom môže naskytnúť príležitosť na obchodovanie s prevádzanými ľuďmi, ktorá je príliš výhodná na to, aby sa jej nechopili.
- Páchatelia môžu páchať prevádzáčstvo aj obchodovať s ľuďmi a využívať pritom rovnaký modus operandi.
- Podmienky, v ktorých sa prevádzané osoby prepravujú, môžu byť také zlé, že je ťažké uveriť, že tieto osoby súhlasili s podobnou prepravou.

Tabuľka 2. Zhrnutie rozdielov medzi OSL a prevádzáčstvom

	Obchodovanie s ľuďmi (dospelí)	Obchodovanie s ľuďmi (deti)	Prevádzáčstvo
Vek obeť	viac ako 18 rokov	0 – 18 rokov	Vek je irelevantný
Mentálny prvok	úmysel	úmysel	úmysel
Materiálny prvok	konanie prostriedky účelom je vykorisťovanie	konanie účelom je vykorisťovanie	konanie: zabezpečovanie nelegálneho vstupu účel: finančné alebo iné materiálne výhody za prevedenie
Súhlas obeť obchodovania alebo prevádzanej osoby	irelevantný, ak sa preukáže použitie prostriedkov	irelevantný, nie je potrebné preukazovať použitie prostriedkov	prevádzaná osoba súhlasí, že bude prevedená
Medzinárodný charakter	nemusi byť prítomný	nemusi byť prítomný	musí byť prítomný
Účasť organizovanej zločineckej skupiny	nemusi byť prítomný	nemusi byť prítomný	nemusi byť prítomný

Napriek tomu, že prevádzaní migranti sú veľmi často vystavení vážnemu nebezpečenstvu počas fázy prevozu, nie je bežné, aby boli plánovaným predmetom systematického fyzického, sexuálneho a psychologického zneužívania alebo aby ich po vstupe do cieľovej krajiny zbavili slobody a počas dlhšieho časového obdobia podrobili praktikám podobným novodobému otroctvu. Ak sa tak stane, z prevedeného migranta sa stáva obeť obchodovania s ľuďmi a spôsob, akým sa migrant dostal do krajiny, sa stáva nerelevantným.

So zreteľom na skutočnosť, že obchodovanie s ľuďmi predstavuje vážne porušovanie ľudských práv, zasahuje do dôstojnosti a integrity osôb a môže vyústiť do otroctva obetí, je mimoriadne dôležité vedieť:

- a) **diferencovať medzi obchodovaním s ľuďmi a prevádzacstvom;**
- b) **správne identifikovať obeť obchodovania s ľuďmi aj medzi nelegálnymi migrantmi (pri odhaľovaní neoprávneného prekročenia štátnej hranice SR a súčasne neoprávneného pobytu na území SR) a medzi žiadateľmi o azyl.**

U obetí obchodovania s ľuďmi je pravdepodobné, že budú mať okamžité a akútne potreby týkajúce sa ich fyzického, sexuálneho a psychologického zdravia, ktoré sa bežne nevyskytujú v prípadoch prevádzacstva alebo u iných nelegálnych migrantov. Obete obchodovania sú obeťami závažných trestných činov, s ktorými môžu súvisieť osobitné bezpečnostné opatrenia a postupy vzťahujúce sa aj na tých, ktorí týmto obetiam poskytujú starostlivosť a pomoc.

2.2 PRÁVNÝ RÁMEC OBCHODOVANIA S ĽUĎMI Z POHĽADU OBETE

V prípade obetí obchodovania s ľuďmi, ktoré sú súčasne nelegálnymi migrantmi v rámci Európskej únie, v súlade s článkom 5 smernice 2004/81/EC zo dňa 29. 04. 2004 **majú kompetentné orgány povinnosť** informovať osoby, ktoré sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín a **o ktorých takéto orgány predpokladajú**, že sú obeťami obchodovania s ľuďmi, o možnostiach, ktoré pre takéto osoby vyplývajú zo smernice. **V zmysle smernice nie je preto potrebné, aby sa osoba „samoidentifikovala“.** Štátni príslušníci tretích krajín, u ktorých existuje dôvod domnievať sa, že sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi, majú predovšetkým nárok na lehotu na rozmyslenie, počas ktorej sa môžu zotaviť a prijať informované rozhodnutie o svojej spolupráci s príslušnými orgánmi. **Príslušné orgány majú počas lehoty na rozmyslenie proaktívne** preverovať zistené skutočnosti týkajúce sa predmetnej osoby a trestného činu obchodovania s ľuďmi vrátane využitia možností medzinárodnej spolupráce.

Počas lehoty na rozmyslenie nie je možné vydať akékoľvek rozhodnutie o repatriácii/administratívnom vyhostení uvedených osôb a členské štáty sú povinné povoliť dotknutým osobám zostať na ich území.¹⁶

Navyše krajiny, ktoré ratifikovali Dohovor Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi, vrátane Slovenskej republiky, majú povinnosť nepodmieňovať udelenie tolerovaného pobytu obetiam obchodovania s ľuďmi výlučne rozhodnutím dotknutých osôb spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní, ale majú vydávať obnoviteľné povolenia na pobyt aj v situáciách, v ktorých je pobyt daných osôb potrebný vzhľadom na ich osobnú situáciu. V prípade detských obetí (osôb mladších ako 18 rokov) obchodovania s ľuďmi sa obnoviteľné povolenia na pobyt majú vydávať **na základe princípu najlepšieho záujmu dieťaťa.** V súlade s článkom 4 (e) Dohovoru

¹⁶ Pozri zákon o pobyte cudzincov, implementácia nariadenia Council Directive 2004/81/EC of 29 April 2004 on the residence permit issued to third-country nationals who are victims of trafficking in human beings or who have been the subject of an action to facilitate illegal immigration, who cooperate with the competent authorities.

Rady Európy je „obet“ definovaná ako „každá fyzická osoba, ktorá je predmetom obchodovania s ľuďmi, ako je to definované v tomto článku“. ¹⁷ V nadväznosti na článok 10 (2) dohovoru „každá zmluvná strana zabezpečí, že ak majú **príslušné orgány dôvod domnievať sa**, že osoba je obeťou obchodovania s ľuďmi, táto osoba nebude vyhostená z jej územia, **pokiaľ príslušné orgány neukončili identifikačný proces** obete trestného činu ustanoveného v článku 18 dohovoru a podobne zabezpečí, aby takejto osoba bola poskytnutá pomoc ustanovená v článku 12, odsek 1 a 2“. V súlade s článkom 12, odsek 1 a 2, takáto pomoc zahŕňa prinajmenšom „primerané a bezpečné ubytovanie, psychologickú a materiálnu pomoc, prístup k nevyhnutnej zdravotnej starostlivosti, prekladateľské a tlmočnické služby, ak sú potrebné atď.“ ¹⁸

Je preto úlohou príslušných štátnych orgánov identifikovať obeť obchodovania s ľuďmi. Mimovládne organizácie môžu byť v tomto procese štátnym orgánom nápomocné, no nemôžu suplovať povinnosť členského štátu zabezpečiť vyškolených a kvalifikovaných pracovníkov štátnych orgánov v zmysle čl. 10 (1) dohovoru. Podobne udelenie tolerovaného pobytu obeti obchodovania s ľuďmi sa nemôže v zmysle dohovoru v nijakom prípade podmieňovať výlučne „samoidentifikáciou“ takejto osoby ako obete obchodovania s ľuďmi.

V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že jedným zo základných znakov modus operandi obchodníkov s ľuďmi v kontexte nelegálnej migrácie je zapájanie obetí obchodovania s ľuďmi do trestnej činnosti, najmä v súvislosti s prechovávaním falšovaných alebo pozmenených cestovných dokladov, neoprávneným pobytom v krajine a pod. Preto majú členské štáty, ktoré ratifikovali Dohovor Rady Európy, povinnosť v súlade s článkom 26 dohovoru „ustanoviť možnosť neukladania trestov obetiam za ich zapojenie do nezákonnej činnosti v miere, v ktorej boli k tomu prinútené“ ¹⁹.

2.3 IDENTIFIKÁCIA OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI MEDZI NELEGÁLNYMI MIGRANTMI V SR²⁰

Nelegálny status migrantiek a migrantov môže byť priamym dôsledkom situácie, do ktorej sa osoby dostali ako obeť obchodovania s ľuďmi. Nelegálny status je zároveň rizikovým faktorom, ktorý zraniteľnosť jednotlivca zvyšuje, čo zneužívajú rozsiahle siete obchodníkov s ľuďmi. Môže sa však stať, že obeť obchodovania s ľuďmi má všetky doklady v poriadku. Časté sú prípady, keď osoba prichádza do cieľovej krajiny v súlade s príslušnou imigračnou legislatívou a do nelegálneho postavenia sa dostáva až na jej území. Môže sa tak stať v dôsledku toho, že osoba sa stane obeťou obchodovania s ľuďmi a v cieľovej krajine agentúra/obchodník nesplní to, čo sľúbil, napríklad zabezpečenie platných pracovných povolení.

Migranti z tretích krajín sú na Slovensku ako v každej cieľovej krajine v zraniteľnej pozícii hneď z viacerých dôvodov. Je to ich zlá ekonomická situácia, aktuálna

17 Definíciu obete slovenský Trestný zákon nepozná.

18 Pozri článok 12 Dohovoru Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi.

19 Podobné ustanovenie k 31.12.2009 v právnom poriadku SR neexistuje

20 K 31.12.2009 nebola v SR identifikovaná ani jedna obeť obchodovania s ľuďmi medzi cudzincami

ekonomická kríza, nelegálnosť postavenia na Slovensku a nemožnosť alebo nízka motivácia vrátiť sa do krajiny pôvodu z rôznych osobných, politických, sociálnych či ekonomických dôvodov. Táto zraniteľnosť postavenia migrantov zvyšuje ich ochotu prijať rizikovejšie rozhodnutia, napríklad vzhľadom na prácu. Obchodníci s ľuďmi sú si veľmi dobre vedomí tejto zraniteľnosti migrantov a cielene ich situáciu zneužívajú.

FAKTORY, KTORÉ PRISPIEVAJÚ K ZRANITELNEJ POZÍCII MIGRANTOV

Dlhy za prevádzачstvo, za cestu z krajiny pôvodu či sprostredkovanie zamestnania v zahraničí

Migranti za cestu, nelegálne prevedenie cez hranice alebo za sprostredkovanie dokladov a práce často zaplatia veľké čiastky sprostredkovateľským agentúram, prevádzачom alebo priamo obchodníkom s ľuďmi, ktorí im sľúbia vybavenie povolení, práce alebo ubytovania. V tranzitnej alebo cieľovej krajine sa tak migranti často ocitnú bez finančných prostriedkov (napr. na návrat domov, lekárske ošetrenie a iné). V takejto situácii sú náchylnejší prijať aj rizikovejšie rozhodnutia alebo menej výhodné pracovné ponuky. Poplatky za prevádzачstvo sa menia v závislosti od vzdialenosti, taktiky prevedenia a solventnosti migranta. Za kratšie trasy v rámci Európy sa cena pohybuje od 2 000 do 5 000 eur. Poplatky, ktoré platia čínski ilegálni migranti pri ceste do vyspelých krajín, sú dvojnásobné a pohybujú sa okolo 10 000 eur.²¹ Vyššie poplatky hradia ilegálni migranti cestujúci v skupine, skrytí v nákladných automobiloch a nákladných prívosoch. Ilegálne prekročenie hranice je lacnejšie pre migrantov, ktorí necestujú v skupine, ale prechádzajú cez zelenú hranicu.

Nelegálne postavenie v krajine

Osoby v postavení nelegálnych migrantov majú strach zo stĺhania za nelegálnosť svojho postavenia v krajine, za prácu bez platnej pracovnej zmluvy a strach z následného vrátenia do krajiny pôvodu.

Neznalosť jazyka a kultúry

Neznalosť jazyka cieľovej alebo tranzitnej krajiny, alebo jedného zo svetových jazykov značne obmedzuje možnosti komunikácie migrantov napríklad s políciou, s potenciálnym zamestnávateľom, lekárom, s náhodnými osobami pri potrebe pomoci, asistencie a pod.

Chýbajúca sociálna sieť

Migranti sú často v dôsledku svojho slabého ekonomického postavenia v izolácii od príslušníkov svojej rodiny, nemajú teda možnosť finančnej alebo psychickej podpory v krízovej situácii a často sa nevedia zorientovať v právnom a sociálnom systéme cieľovej krajiny. Nevedia preto ani o možnostiach lekárskej, právnej alebo psychologickéj pomoci, ktoré existujú v cieľovej krajine.

Nemožnosť vrátiť sa do krajiny pôvodu

Pre mnohých migrantov je nemožné vrátiť sa do svojej krajiny pôvodu z rôznych dôvodov. Môžu to byť prenasledovanie z politických dôvodov, vojnový konflikt

21 ICMPD. S. 25.

v krajine pôvodu, zlá ekonomická situácia – napríklad vysoká miera nezamestnanosti, dlhy v krajine pôvodu, korupcia, nedostatočný sociálny systém v krajine pôvodu, neexistujúca sociálna podpora v krajine a pod.

Predsudky v tranzitnej/cielovej krajine

Etnické, rasové a náboženské predsudky voči cudzincom nie sú na Slovensku zanedbateľné. Nedostatočné multikultúrne kompetencie a predsudky obyvateľstva sú dôsledkom dlhého uzatvorenia hraníc a sú bariérou pri celkovej integrácii migrantov do spoločnosti.

Ako sme už uviedli, potenciálnymi obeťami obchodovania s ľuďmi sa veľmi ľahko stávajú imigranti z ekonomicky slabších, tzv. tretích krajín, u ktorých možno v dôsledku sťaženeho prístupu na slovenský pracovný trh predpokladať, že budú musieť prekonávať problémy spôsobené zložitým legislatívnym prostredím a v mnohých prípadoch nebudú mať prístup ku správnym informáciám vzhľadom na svoju neznalosť slovenskej legislatívy či slovenského jazyka.

Imigranti prichádzajúci z tretích krajín vo väčšine prípadov zastávajú tzv. „3D jobs“, resp. dirty (špinavé), dangerous (nebezpečné), difficult (fyzicky náročné) práce a práce, o ktoré nie je v krajine záujem. Ak vykonávajú takýto druh práce v podmienkach podobných novodobému otroctvu, stali sa obeťami obchodovania s ľuďmi.²²

Je osobitne dôležité, aby pracovníci ÚHCP systematicky proaktívne vyhľadávali indikátory obchodovania s ľuďmi, a to najmä u migrantov pochádzajúcich z medzinárodne klasifikovaných zdrojových krajín obchodovania s ľuďmi (napr. **Moldavsko, Rusko, Čína, India, Bangladéš, Ukrajina**²³). Následne je potrebné viesť štruktúrované rozhovory s možnými obeťami obchodovania s ľuďmi. Ak sa zadržané osoby preukážu falošnými alebo pozmenenými cestovnými dokladmi alebo odmietnu inak vierohodne preukázať svoju totožnosť, je v **rozpore s ustanoveniami Dohovoru Rady Európy pristupovať k rozhodnutiam o administratívnom vyhostení bez toho, aby sa najskôr preverilo, ak existuje na to dôvod, či nejde o obeť obchodovania s ľuďmi**. Jedným zo základných znakov modus operandi obchodníkov s ľuďmi v kontexte nelegálnej migrácie je zapájanie obetí obchodovania do trestnej činnosti, najmä v súvislosti s prechovávaním falšovaných alebo pozmenených cestovných dokladov. Keďže v takýchto prípadoch môže ísť o obeť obchodovania s ľuďmi, je nevyhnutné podniknúť kroky na ich správnu identifikáciu medzi ostatnými nelegálnymi migrantmi a začleniť ich do systému pomoci a starostlivosti.

22 La Strada Czech Republic, 2008

23 United nations office on drugs and crime (UNODC), 2009

3 ŽIADATELIA O AZYL V SR A IDENTIFIKÁCIA OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI MEDZI NIMI²⁴

Súčasná globálna migračná pohyby sú mimoriadne komplikované. Zahŕňajú nielen utečencov, ale aj milióny ekonomických migrantov hľadajúcich lepšie životné podmienky a rovnako aj prevádzzačov a obchodníkov s ľuďmi, ktorí si vytvorili multimiliardový obchod, zneužívajúc zúfalstvo a túžbu mnohých ľudí na celom svete. Pre mnohých utečencov je čoraz ťažšie dostať sa do Európy, a preto sa vydávajú na rovnako nebezpečné cesty ako nelegálni migranti. Pre niektorých je to jediná schodná cesta, ako uniknúť vojne alebo perzekúci.

Utečenci a migranti sú však zásadne odlišné skupiny ľudí a medzinárodné právo upravuje ich postavenie rôznym spôsobom. Migranti, najmä ekonomickí, sa rozhodnú opustiť svoju vlasť, aby získali lepší život pre seba a pre svoje rodiny. Utečenci sú nútení odísť, ak si chcú zachovať svoj život alebo slobodu. Utečenci preto predstavujú špecificky zraniteľnú skupinu a vyžadujú si špeciálnu ochranu.

Podľa Dohovoru o právnom postavení utečencov z roku 1951 je utečenec „osoba, ktorá sa nachádza mimo svojej vlasti a má oprávnené obavy pred prenasledovaním z dôvodov rasových, náboženských, národnostných, alebo z dôvodov príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo z dôvodu zastávania určitých politických názorov, a nie je schopná prijať, alebo vzhľadom na vyššie uvedené obavy odmieta ochranu svojej vlasti“. Utečenci, ktorí utekajú pred vojnou alebo prenasledovaním, sú vo veľmi ťažkej situácii. Nepoživajú nijakú ochranu svojho štátu. Ak im ostatné krajiny nedovolia vstúpiť na svoje územie alebo ich pošlú naspäť do krajiny, v ktorej boli prenasledovaní (t. j. refoulement), môže to pre nich znamenať odsúdenie na smrť, mučenie alebo neznesiteľný život bez akýchkoľvek práv.

Na základe princípu non-refoulement „žiadny zmluvný štát nemôže vyhostiť alebo navrátiť („refouler“) utečenca akýmkoľvek spôsobom na hranice územia, kde by jeho život alebo sloboda boli ohrozené na základe jeho rasy, náboženstva, národnosti, príslušnosti k určitej sociálnej skupine, alebo zastávaniu istých politických názorov“. Európsky súd pre ľudské práva aj komisia OSN pre ľudské práva vykladajú princíp zákazu navrátenia ako neoddeliteľnú súčasť článkov zakazujúcich mučenie, neľudské a ponižujúce zaobchádzanie a trestanie.²⁵

Právne postavenie žiadateľov o azyl a utečencov s priznaným postavením utečenca ako aj postavenie cudzincov na území SR vymedzujú v Slovenskej republike zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle, zákon č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a zákon č. 327/2005 Z. z. o právnej pomoci. Na základe zákona č. 480/2002 Z. z. o azyle sa vymedzujú tieto pojmy:

²⁴ Pre konkrétnejšie štatistické informácie pozri prílohu č. 1
²⁵ Európsky dohovor o ľudských právach, článok 3.

Žiadateľ o azyl „je štátny príslušník inej krajiny alebo osoba bez štátnej príslušnosti, ktorá si oficiálne zažiadala o udelenie azylu v Slovenskej republike“.

Azyl „je forma ochrany pred prenasledovaním poskytovaná osobe uznanej za utečenca podľa medzinárodného práva krajinou, v ktorej o takúto formu ochrany požiadal“.

Doplnková ochrana. „Ministerstvo ju poskytne žiadateľovi, ktorému neudelilo azyl, ak sú vážne dôvody domnievať sa, že by bol v prípade návratu do krajiny pôvodu vystavený reálnej hrozbe vážneho bezprávia, ak tento zákon neustanovuje inak.“
Vážnym bezpráviom sa rozumie:

- a) uloženie trestu smrti alebo jeho výkon,
- b) mučenie alebo neľudské, alebo ponižujúce zaobchádzanie, alebo trest, alebo vážne a individuálne ohrozenie života,
- c) nedotknuteľnosť osoby z dôvodu svojvoľného násillia počas medzinárodného alebo vnútroštátneho ozbrojeného konfliktu.

3.1 MOŽNÉ PREPOJENIA MEDZI ŽIADOSŤAMI O AZYL A OBCHODOVANÍM S ĽUĎMI

Jeden z možných spôsobov prepojenia obchodovania s ľuďmi s azylovou problematikou vzniká pri zatknutí a vyšetrovaní obchodníka s ľuďmi. Obeti obchodovania s ľuďmi hrozí ako nelegálnemu migrantovi administratívne vyhodenie. **Ak orgány činné v trestnom konaní neidentifikujú osobu ako obeť obchodovania s ľuďmi, ale považuje sa za nelegálneho migranta**, obeť často požiada o azyl, keďže vie, že tak môže oddialiť svoj odchod z krajiny a návrat do krajiny pôvodu. Osoby, ktoré sú obeťami obchodovania s ľuďmi, sú veľmi často v zlom fyzickom a psychickom stave a túto možnosť vidia ako dočasné východisko z nepriaznivej situácie, získanie času na rekonvalescenciu a úvahy, ako si ďalej usporiadať život.²⁶

Ďalší možný spôsob prepojenia problematiky obchodovania s ľuďmi so žiadosťami o azyl vychádza z vlastnej iniciatívy samej obete obchodovania, ktorá dobrovoľne kontaktuje políciu. Väčšinou ide o určitú formu úniku, pri ktorej obeť obchodovania s ľuďmi hľadá bezpečné útočisko pred obchodníkmi, ktorí by ju mohli prenasledovať, **a nevie o možnostiach podpory a ochrany poskytovanej obetiam obchodovania s ľuďmi v danom členskom štáte**, pričom orgány činné v trestnom konaní ju neidentifikovali ako obeť obchodovania s ľuďmi. Vychádzajúc z informácií z Českej republiky, v niektorých prípadoch sa potvrdila aj táto forma prepojenia medzi žiadaním o azyl a obchodovaním s ľuďmi (Uherek, Skřivánková, Weinerová, 2002).

Častejšie sa vyskytuje variant, že obchodník s ľuďmi **navedie svoju obeť, aby požiadala o azyl**, a tak sa dočasne legalizoval jej pobyt na území príslušného štátu. Zároveň sa za obeť obchodovania zaručí a zabezpečí jej ubytovanie mimo účelových zariadení Ministerstva vnútra SR. Napríklad v súvislosti so sexuálnym vykorisťovaním majiteľa nočných klubov vedia, že pri policajných kontrolách pravdepodobne prídu o prosti-tútky, ktoré sa nelegálne nachádzajú na území Slovenskej republiky. Podobne je to aj v oblasti obchodovania s ľuďmi s cieľom nútenej práce, napríklad na stavbách. Preto je

26 Uherek, Skřivánková, Weinerová, 2002.

v záujme obchodníkov, aby obeť obchodovania s ľuďmi mala svoj pobyt legalizovaný. Žiadosť o azyl je jedno z východísk (Uherek, Skřivánková, Weinerová, 2002).

Ďalšou možnosťou je variant, že osoba je identifikovaná v niektorom z členských štátov Európskej únie a na základe Dublinského dohovoru ju vráti do Slovenskej republiky ako do bezpečnej tretej krajiny, príslušnej na posúdenie žiadosti o azyl, vzhľadom na skutočnosť, že tu už osoba v minulosti žiadala o udelenie azylu alebo ju počas nelegálneho pobytu na území SR zadržali. Slovenská republika sa spolu s ostatnými členskými štátmi EÚ podpísaním Dublinského dohovoru zaviazala predchádzať situáciám, keď žiadatelia podávajú niekoľko žiadostí o azyl vo viacerých štátoch EÚ. Týmto spôsobom sa snaží zamedziť viacnásobným vysokým finančným výdavkom na priebeh azylového konania vo viacerých krajinách EÚ na základe určenia bezpečnej tretej krajiny príslušnej na posúdenie žiadosti o azyl.

Podľa zákona o azyle sa „konanie o udelenie azylu začína vyhlásením žiadateľa, ak tento zákon neustanovuje inak“.²⁷ Na základe článku 4 „poverený zamestnanec ministerstva vykoná po podaní vyhlásenia podľa § 3, odsek 1 so žiadateľom vstupný rozhovor“. Poskytnuté údaje sa zaznamenávajú na úradnom tlačive (dotazníku). Zároveň „poverený zamestnanec ministerstva pred vyplnením dotazníka, najneskôr však do 15 dní od začatia konania poučí žiadateľa o jeho právach a povinnostiach počas konania o udelenie azylu, možnosti zastupovania v konaní podľa tohto zákona a o prístupe k právnej pomoci“. Informácie sa poskytujú „ písomne a podľa možnosti v jazyku, o ktorom sa predpokladá, že mu žiadateľ rozumie“.

Vstupný rozhovor s osobou, ktorá sa rozhodla požiadať o azyl, predstavuje kľúčový moment možnej identifikácie obeť obchodovania s ľuďmi. Migrantov, zadržaných ÚHCP, ktorí sa rozhodnú požiadať o azyl a pochádzajú z medzinárodne identifikovaných zdrojových lokalít obchodovania s ľuďmi, je potrebné preverovať, aby sa medzi nimi vyhľadávali indikátory obchodovania s ľuďmi. Na vstupných pohovoroch by sa mali zúčastňovať aj mimovládne organizácie, ktoré pracujú v zariadeniach MV SR, prípadne partnerské organizácie ministerstva, ktoré by na základe dohody všetkých strán mali mať právomoc identifikovať indikátory obchodovania s ľuďmi.

Ustanovenia zákona o azyle týkajúce sa poskytovania informácií o azylovom konaní v písomnej forme v jazyku, o ktorom sa predpokladá, že mu žiadateľ rozumie, nezaručujú, že osoba skutočne danému jazyku rozumie, dostatočne chápe právne dôsledky azylového konania a môže podať svoj informovaný súhlas. Nedostupnosť tlmočnických služieb, písomných či ústnych informácií v jazykoch, ktorými **žiadatelia o azyl hovoria, je vážnou hrozbou pre ich právnu ochranu.**

Ustanovenie zákona o azyle o povinnosti povereného zamestnanca ministerstva poučiť žiadateľa o azyl o jeho právach a povinnostiach **pred** vyplnením dotazníka, **najneskôr však do 15 dní od začatia konania** nezaručuje, že osoba je ešte **pred začatím konania** informovaná o všetkých nevyhnutných skutočnostiach vyplývajúcich z postavenia žiadateľa o azyl. Môžu sa de facto vyskytovať prípady, že osoba vôbec neporozumie poučeniu alebo vôbec nie je **pred začatím konania** poučená, keďže zákon umožňuje

²⁷ Článok 3, odsek 1.

žiadateľa poučiť aj **do 15 dní od začatia konania**. Preto je potrebné posilniť kompetencie pracovníkov útvarov policajného zaistenia cudzincov a azylových zariadení identifikovať trestný čin obchodovania s ľuďmi, posilniť kompetencie mimovládnych organizácií, ktoré pracujú v útvaroch policajného zaistenia cudzincov, v azylových zariadeniach identifikovať ukazovatele obchodovania s ľuďmi a zabezpečiť **proaktívne, ciele a zamerané využívanie príslušných policajných zložiek, ktoré by vyhľadávali indikátory obchodovania s ľuďmi a zaradovali osoby, o ktorých majú dôvody domnievať sa, že sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi, do systému starostlivosti o ne.**

4 DETSKÉ OBETE OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

Deti (osoby do 18 rokov)²⁸ predstavujú špecificky zraniteľnú skupinu migrantov. Dohovor o právach dieťaťa im v článku 3.1 priznáva: „*pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, či už vykonávanej verejnými alebo súkromnými inštitúciami, zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi orgánmi alebo zákonodarstvom, najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom*“.

Deti, ktoré sa nelegálne premiestňujú z jednej krajiny do druhej, sa vystavujú rovnakým nebezpečenstvám ako prevádzaní migranti. Sú vydané na milosť prevádzáčom, ale aj policajným alebo iným úradníkom, s ktorými prídu do kontaktu. Dokonca aj deti, ktoré prekračujú hranice legálne, sú vystavované násilium a telesným trestom, aby plnili príkazy.

Detské obete obchodovania s ľuďmi, ktoré skončia v cudzej krajine, je ťažké odlíšiť od ostatných kategórií detí. Niektorí dospelávajúci migranti môžu byť pod vplyvom obchodníkov s ľuďmi už pri prekročení hraníc, iní sa dostávajú pod ich kontrolu v cieľovej krajine. Kategória detí sa prekrýva s kategóriou dospelávajúcich ekonomických migrantov. **Je ľahké pomýliť si najmä detské obete obchodovania, ktoré sa nachádzajú vo fáze tranzitu, pričom vykorisťovanie ešte nenastalo, s ostatnými kategóriami zraniteľných detí.** Detské obete obchodovania s ľuďmi, ktoré prekračujú hranicu legálne, môžu cestovať samy alebo ich sprevádza jeden, prípadne obaja rodičia, alebo dospelý, ktorý buď predstiera, že je ich rodič, alebo tvrdí, že má legitímny dôvod cestovať s dieťaťom. Môžu ich sprevádzať aj iní mladí ľudia bez starších dospelých. **To znamená, že niektoré detské obete obchodovania spadajú do kategórie detí bez sprievodu, nazývanej maloletí bez sprievodu.**

Maloletí bez sprievodu sú deti, ktoré boli „*oddelené od oboch rodičov alebo príbuzných a nenachádzajú sa v starostlivosti dospelých, ktorí sú podľa práva alebo praxe za ich starostlivosť zodpovední*“.²⁹ Niekedy môže detské obete obchodovania s ľuďmi sprevádzať aj iný dospelý člen rodiny. V takomto prípade ide o odlúčené deti. Tieto deti sú odlúčené od oboch rodičov alebo od svojich zvyčajných primárnych opatrovníkov, ale nie nevyhnutne od iných príbuzných.

Skutočnosť, že dieťa nesprevádza nijaký dospelý alebo sa nenachádza v jeho tesnej blízkosti, neznamená, že dieťa nekoná pod niečou kontrolou alebo vplyvom. Priekupníci často deťom nariadia, aby cestovali samy a vzápätí požiadali v krajine o azyl, aby tak získali dočasné povolenie na pobyt v krajine. **Maloletý bez sprievodu však v SR vôbec nemusí požiadať o azyl, aby mu bol udelený tolerovaný pobyt.**

28 Článok 127 (a) Trestného zákona SR definuje dieťa takto: „Dieťaťom sa na účely tohoto zákona rozumie osoba mladšia ako 18 rokov, ak nenadobudla plnoletosť skôr.“

29 Inter-Agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children. ICRC, 2004. S. 13.

Tento typ pobytu sa maloletým bez sprievodu v SR udeľuje automaticky.³⁰ Napriek tomu niektoré detské obete obchodovania s ľuďmi patria i do kategórie maloletých bez sprievodu žiadajúcich o azyl.

4.1 ZÁKLADNÉ ŠTANDARDY V POSKYTOVANÍ STAROSTLIVOSTI O MIGRUJÚCE DETI

Deťom a maloletým treba poskytnúť jasné možnosti, aby sa nestali obeťou prevádzáčov a obchodníkov s ľuďmi, ktorí im prisľubia, že ich prevedú do iných štátov EÚ – do nebezpečnej a neistej budúcnosti. Pre maloletých bez sprievodu, resp. odlúčené deti sa čo najskôr po príjazde a zistení totožnosti musí nájsť bezpečné miesto, kde sa im poskytne vhodná starostlivosť. **Dohovor o právach dieťaťa zakazuje akékoľvek zadržiavanie detí spolu s dospelými, ktorí nie sú ich rodinnými príslušníkmi.** Európsky súd pre ľudské práva, ktorého rozsudky sú nadriadené rozhodnutiam súdov členských štátov, v prípade *Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium* rozhodol, že **umiestňovanie maloletých bez sprievodu s nepríbuznými dospelými môže napĺňať definíciu neľudského až ponižujúceho zaobchádzania.**³¹

V súlade s dohovorom o právach dieťaťa „pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, či už vykonávanej verejnými alebo súkromnými inštitúciami, zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi orgánmi alebo zákonodarstvom, najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom“. Zaobchádzanie s detskými obeťami obchodovania s ľuďmi zo strany imigračných úradníkov, polície, sociálnych pracovníkov a iných odborníkov z praxe sa **musí** riadiť zásadami najlepšieho záujmu dieťaťa a jeho ochrany, ktoré **musia byť nadradené iným prioritám.**

Detské obete obchodovania s ľuďmi preto za nijakých okolností nesmú byť zadržiavané v imigračných detenčných zariadeniach ako nelegálni migranti. V prípade maloletých bez sprievodu je podľa § 62 ods. 7 zákona o pobyte cudzincov vylúčená možnosť zaistiť maloletého bez sprievodu, ktorý nemá zákonného zástupcu.³²

V súlade s príkladmi dobrej praxe musia úrady poskytujúce starostlivosť **dôkladne posúdiť** potreby detí, **pričom zmeny v usporiadaní starostlivosti by**

30 Podľa § 43 ods. 1 písm. d) zákona o pobyte cudzincov na základe žiadosti podanej opatrovníkom policajný útvar udeľí povolenie na tolerovaný pobyt cudzincovi, ktorý je maloletým dieťaťom, nájdeným na území Slovenskej republiky. Tento pobyt sa dieťaťu udeľuje automaticky, bez ohľadu na to, či sa rozhodne žiadať o azyl, alebo nie. Povolenie na tolerovaný pobyt sa udeľuje najviac na 180 dní a možno ho opakovane predĺžiť. Okrem toho policajný útvar (príslušné oddelenie cudzineckej polície Policajného zboru) vydá MBS na žiadosť opatrovníka cudzinecký pas, ak nemá vlastný cestovný doklad.

31 Application n. 13178/03. 12 October 2006. Available at www.echr.coe.int. Podobne v tom istom prípade súd rozhodol, že deportácia maloletých bez sprievodu do krajiny, cez ktorú len prechádzali, môže tiež napĺňať definíciu neľudského a ponižujúceho zaobchádzania.

32 Z uvedeného dôvodu možno povedať, že SR, pokiaľ ide o zaistovanie, prekračuje minimálny štandard dôvodu ustanovený v článku 17 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/115/ES zo 16. decembra 2008 o spoločných normách a postupoch členských štátov na účely návratu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na ich území.

mali byť minimálne. Usporiadanie starostlivosti sa má pravidelne revidovať. Ak je to v najlepšom záujme dieťaťa, súrodenci musia zostať spolu. Ak deti žijú alebo sú umiestnené spolu s príbuznými, je potrebné zhodnotiť týchto príbuzných, či sú schopní poskytovať náležitú starostlivosť a policajne ich preveriť. Ani **deti staršie ako 16 rokov sa nesmú považovať za „de facto“ dospelých a byť umiestnené samy bez podpory dospelého do ubytovne alebo prijímacieho strediska.** Bez ohľadu na to, či sú deti umiestnené do náhradnej rodiny, alebo do zariadenia typu detského domova, musia sa o ne starať **vyškolení odborníci, ktorí hovoria aspoň jedným svetovým jazykom,** chápajú ich kultúrne, jazykové a náboženské potreby a majú porozumenie pre problémy dotýkajúce sa odlúčených migrujúcich detí.

Podľa Výboru OSN pre práva dieťaťa okrem opatrovníka má deti zastupovať v správnom i súdnom konaní aj právnik/advokát. Úlohou **opatrovníka nie je poskytovať dieťaťu právnu pomoc.** Jeho hlavnou úlohou je zastupovať dieťa vzhľadom na to, že pre svoj vek nie je spôsobilý na právne úkony. Deti, ktoré sa rozhodnú požiadať o azyl, má **v každom prípade** zastupovať kvalifikovaný právnik. **Opatrovník nie je v takom postavení, aby určoval, či je zastupovanie dieťaťa právnikom nevyhnutné, alebo nie.**

Ďalej si osoby pracujúce s takýmito deťmi musia uvedomovať, že deti majú právo na súkromie a na udržiavanie dôverného vzťahu so svojím poručníkom, právnym zástupcom či iným obhajcom. Poskytovatelia starostlivosti musia dieťaťu umožniť vytvoriť si väzby so svojou národnostnou komunitou vždy, keď je to možné. S cieľom vybudovať ochranné opatrenia musia byť poskytovatelia starostlivosti v prijímacích strediskách a domovoch upovedomení o probléme obchodovania s ľuďmi. Pri **domnienke,** že sa dieťa stalo obeťou obchodovania s ľuďmi, **sú povinní kontaktovať mimovládne organizácie,** prípadne orgány činné v trestnom konaní (OČTK), ktoré zaraďujú obeť obchodovania **do programu pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi.**³³

Odlúčenému dieťaťu sa musí umožniť zostať v hostiteľskej krajine, ak platí jedna alebo viaceré z týchto podmienok:

- dieťa je uznané ako utečenec, ako osoba, ktorá potrebuje doplnkovú ochranu,
- dieťa získa status de facto alebo sa mu udelí povolenie zostať z humanitných dôvodov alebo súcitu, lebo pri návrate do krajiny pôvodu by nebolo v bezpečí, napríklad v dôsledku ozbrojeného konfliktu, alebo rodičia dieťaťa sa nedajú vypátrať a v krajine pôvodu nie je vhodný opatrovník, alebo zo zdravotných dôvodov,
- dieťa je obeťou obchodovania a návrat do krajiny pôvodu by nebol v jeho najlepšom záujme,
- zjavne najlepším záujmom dieťaťa je zostať v krajine.

V prípadoch detských obetí obchodovania s ľuďmi treba dôkladne zvážiť možnosti a situáciu, v ktorej sa obeť obchodovania nachádza. Detské obeť obchodovania s ľuďmi (či sú maloleté bez sprievodu, resp. odlúčené deti, alebo nie) sa **nikdy** nesmú vrátiť do krajiny pôvodu bez dôkladného preskúmania rodinného pozadia a možných rizík odvety alebo opätovného obchodovania, aby sa zaručilo, že dieťa sa vracia do bezpečného prostredia. Odlúčené deti, ktoré prišli ako maloleté, ale už dosiahli vek 18 rokov

33 Národný akčný plán boja proti obchodovaniu s ľuďmi 2008 – 2010. Nariadenie MV.

a nebolo im povolené zostať v prijímacej krajine, sa musia brať ako zraniteľné a musia sa s nimi konzultovať podmienky potrebné na úspešnú reintegráciu do krajiny pôvodu.

4.2 USTANOVENIE OPATROVNÍKA A PORUČNÍKA PRE MALOLETÝCH BEZ SPRIEVODU V SR

Podľa § 29 zákona o sociálno-právnej ochrane detí **orgán sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately**, v ktorého územnom obvode sa našiel maloletý bez sprievodu, postupuje podľa osobitného predpisu (OSP). Ak maloletý bez sprievodu nemôže byť zverený do osobnej starostlivosti príbuzného alebo inej fyzickej osoby, ku ktorej má blízky vzťah, **podáva súdu návrh na vydanie predbežného opatrenia podľa osobitného predpisu a vykonáva neodkladné úkony v záujme dieťaťa, kým nie je maloletému bez sprievodu ustanovený poručník** podľa zákona o rodine. Podľa § 57 ods. 3 zákona o rodine, ak nebolo možné ustanoviť maloletému bez sprievodu za poručníka nijakú fyzickú osobu, súd ustanoví za poručníka orgán sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately, a to bez ohľadu na to, či ide o deti žiadajúce o azyl, alebo ostatných maloletých cudzincov. **V SR plní túto úlohu vo väčšine prípadov Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v Trenčíne, v ktorého územnej pôsobnosti je špecializovaný domov pre maloletých bez sprievodu v Hornom Orechovom.** V roku 2007 bolo do detského domova v Hornom Orechovom umiestnených 380 maloletých bez sprievodu, v roku 2008 to bolo 159 detí.³⁴

Poručník je povinný vykonávať svoju funkciu riadne a v najlepšom záujme dieťaťa. Za riadny výkon funkcie zodpovedá súdu. Rozhodnutie poručníka týkajúce sa každej podstatnej veci maloletého dieťaťa vyžaduje schválenie súdu. Do času, kým sa maloletému dieťaťu ustanoví poručník, alebo do času, kým sa ustanovený poručník neujme svojej funkcie, **robí neodkladné úkony v záujme maloletého dieťaťa opatrovník.** Súd mu zároveň určí jeho rozsah práv a povinností tak, aby sa splnil účel, na ktorý bol opatrovník ustanovený, a aby boli dostatočne chránené záujmy maloletého dieťaťa. **Rozdiel medzi opatrovníkom a poručníkom je v tom, že kým poručník dlhodobo vykonáva rodičovské práva a povinnosti, zabezpečuje výchovu maloletého, zastupuje a spravuje jeho majetok (hoci sa nemusí o maloletého osobne starať), opatrovník vykonáva len určité právne úkony a jeho funkcia zaniká splnením účelu, na ktorý bola ustanovená.**

4.3 PRÍLEŽITOSTI NA IDENTIFIKÁCIU ZAHRAŇIČNÝCH DETSKÝCH OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

Prvý kontakt medzi dieťaťom a štátnym úradníkom predstavuje **rozhodujúci okamih**, ktorý udáva charakter vzťahu medzi dieťaťom a štátnymi orgánmi. Prvé stretnutie, ktoré upokojí dieťa a zvýši jeho dôveru v štátne orgány, pozitívne prispieva k stabilite dieťaťa a schopnosti presadiť svoje práva. Umožňuje orgánom lepšie zhodnotiť a pochopiť situáciu dieťaťa vrátane možných rizík, ktorým dieťa čelí.

34 Guličová, G. M. Maloletí bez sprievodu v SR. Bratislava: IOM, 2009.

Nevyužitie takejto príležitosti na identifikáciu detskej obeť obchodovania má pre dieťa mimoriadne závažné dôsledky.

V súlade s článkom 10 (2) Dohovoru Rady Európy každá strana zabezpečí, že ak majú príslušné orgány *dôvod domnievať sa*, že osoba je obeťou obchodovania s ľuďmi, táto osoba *nebude vyhostená* z územia, kým príslušné orgány neukončia identifikačný proces, *a takejto osobe sa poskytne pomoc ustanovená v článku 12, odsek 1 a 2*. V praxi to znamená, že (dospelá) osoba bude informovaná o možnosti požiadať o tolerovaný pobyt, pričom osoba nemá povinnosť samoidentifikovať sa. Následne sa v spolupráci s IOM alebo inou partnerskou mimovládnu organizáciou MV SR zaradi do programu pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi a umiestni v bezpečnom ubytovaní prevádzkovanom zmluvnými mimovládnymi organizáciami Ministerstva vnútra SR aj na obdobie, počas ktorého sa jej vydáva tolerovaný pobyt.

Zároveň podľa článku 10 (3) Dohovoru Rady Európy, ak „existujú dôvody domnievať sa, že obeťou je *dieťa* a vek obeť nie je jasný, *obeť sa považuje za dieťa* a sú jej priznané špeciálne ochranné opatrenia počas overovania jej veku“. V praxi to znamená, že na dieťa sa vzťahujú ustanovenia zákona o rodine ako aj § 2 zákona č. 305/2005 o sociálno-právnej ochrane detí a sociálnej kuratele a musí mu byť bezodkladne určený opatrovník, ktorý koná v najlepšom záujme dieťaťa. Takéto dieťa musí byť umiestnené v bezpečnom ubytovaní prevádzkovanom zmluvnými mimovládnymi organizáciami, ktoré majú akreditáciu na poskytovanie sociálno-právnej ochrany detí na základe zákona č. 305/2005, a musí mu byť vydaný tolerovaný pobyt. To isté platí v prípadoch, keď je dieťa (maloletý) bez sprievodu identifikované ako obeť obchodovania s ľuďmi (pozri článok 10 (4) dohovoru).

Podľa najlepšej praxe a so zreteľom na akútnu citlivosť a osobité potreby detských obeť vždy, keď existujú akékoľvek dôvody domnievať sa, že sa dieťa mohlo stať obeťou obchodovania s ľuďmi, bude sa predpokladať, že sa táto skutočnosť stala, a podľa toho sa aj bude s dieťaťom zaobchádzať, ak sa nepotvrdí opak. Je mimoriadne dôležité porozumieť cieľu identifikačného rozhovoru, ktorým **nie je dôkazná** výpoveď osoby.

Ak je potrebné určiť vek dieťaťa, o ktorom existujú dôvody domnievať sa, že sa stalo obeťou obchodovania s ľuďmi, je nevyhnutné zohľadniť nielen jeho fyzický výzor, ale aj psychologickú vyspelosť, vyjadrenia dieťaťa, doklady, ktorými disponuje, resp. ich absenciu. Ak aj napriek tomu pretrvávajú pochybnosti o veku dieťaťa, možno *výlučne* so súhlasom dieťaťa pristúpiť k lekárskej prehliadke. Len keď je *úplne* jasné, že mladá osoba nemá v úmysle požiadať o azyl, možno pristúpiť k overovaniu totožnosti takejto osoby na zastupiteľskom úrade domnej krajiny pôvodu.

Vzhľadom na význam rozhovoru v procese identifikácie je nevyhnutné, aby osoba, s ktorou sa vedie rozhovor, **naozaj porozumela** tomu, o čom sa hovorí. Článok 12 (c) Dohovoru Rady Európy ustanovuje povinnosť zabezpečiť prekladateľské a tlmočnicke služby vždy, keď sú potrebné.

4.4 ŽIADOSŤ MALOLETÉHO BEZ SPRIEVODU O AZYL A PRÍPADNÉ SÚVISLOSTI S OBCHODOVANÍM S ĽUĎMI

Ako sme už uviedli, **maloletý bez sprievodu v SR vôbec nemusí požiadať o azyl, aby mu bol udelený tolerovaný pobyt**, pretože takýto pobyt sa maloletým bez sprievodu udeľuje automaticky. Skutočnosť, že dieťa (osobu do 18 rokov) nesprevádza nijaký dospelý ani sa nenachádza v jeho tesnej blízkosti, neznamená, že dieťa nekoná pod niečou kontrolou alebo vplyvom.

Keďže **maloletý bez sprievodu nie je vzhľadom na svoj vek právne spôsobilý požiadať o udelenie azylu alebo poskytnutie doplnkovej ochrany samostatne, jeho prípadný vstup do azylovej procedúry musí zväziť ako jedno z možných riešení opatrovník**, ktorého ustanovil maloletému okresný súd ihneď po jeho identifikácii. Za **maloletého cudzinca podáva vyhlásenie cudzinca o tom, že žiada o udelenie azylu alebo o poskytnutie doplnkovej ochrany** na území SR, jeho zákonný zástupca alebo súdom **ustanovený opatrovník** podľa § 3 ods. 1 zákona o azyle. Podľa zákona o azyle vyhlásenie prijíma príslušný policajný útvar podľa miesta zariadenia sociálno-právnej ochrany a sociálnej kurately, v ktorom je maloletý bez sprievodu umiestnený (napr. detský domov v Hornom Orechovom). **Úloha opatrovníka pri identifikácii detských obetí obchodovania s ľuďmi v prípadoch maloletých bez sprievodu, ktorí vyjadria záujem požiadať o azyl, je preto kľúčová.**

Jedným z najčastejších modus operandi obchodníkov s ľuďmi v SR, ktorý priamo potvrdzujú konkrétne skúsenosti medzinárodných organizácií, Interpolu a Europolu, je naviesť maloletého bez sprievodu na žiadosť o azyl, pretože obchodník s ľuďmi vie, že takáto žiadosť o azyl v SR nemôže byť zamietnutá ako zjavne neopodstatnená. Takéto dieťa už nie je v bezpečí a obchodník ho ďalej navedie, aby požiadalo o povolenie opustiť pobytový tábor, ktoré sa bežne žiadateľom o azyl vydáva. **Následne sa dieťa z priepustky do tábora nevráti, čím bola možnosť jeho identifikácie ako obeť obchodovania s ľuďmi nevyužitá.**

5 PRAKTICKÝ NÁVOD NA IDENTIFIKÁCIU OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

Cieľom tejto časti publikácie je prispieť k vzdelávaniu odborníkov prichádzajúcich do styku s nelegálnymi migrantmi a žiadateľmi o azyl tak, aby boli nielen oboznámení s najnovšími medzinárodne používanými postupmi v oblasti identifikácie a základnej pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi v kontexte migrácie, ale aby mali zároveň k dispozícii konkrétne praktické nástroje, ako identifikovať, zaobchádzať a následne včleňovať obeť obchodovania s ľuďmi do systému starostlivosti o ne.

Trestný čin obchodovania s ľuďmi je viditeľný, len ak sú odborníci pôsobiaci v oblasti boja proti obchodovaniu pripravení ho inteligentne a proaktívne vyhľadávať. Jedinou výnimkou z tohto pravidla je obchodovanie s ľuďmi na účely domáceho otroctva v súkromných domácnostiach – ostatné formy obchodovania s ľuďmi sú do určitej miery viditeľné a je ich možné lokalizovať a monitorovať.

Mnohé obeť obchodovania s ľuďmi však nie sú identifikované napriek tomu, že vyhľadávajú nejaký druh pomoci. Dôvodom je, že v mnohých krajinách chýbajú adekvátne identifikačné a screeningové postupy; nedostatočné je overovanie, či nejde o obeť obchodovania s ľuďmi najmä medzi nelegálnymi migrantmi a žiadateľmi o azyl.

Pre úspešnú identifikáciu je kľúčová dostatočná kapacita jednotlivých aktérov. Niektoré obeť obchodovania neboli identifikované napriek tomu, že podstúpili proces spojený so žiadosťou o azyl. Bolo to najmä preto, že personál nebol oboznámený s problematikou, a tiež nevedel, aká pomoc je pre obeť obchodovania s ľuďmi dostupná.

Muž obchodovaný za účelom nútenej práce:

„Ukázal som im svoj pas a keď zistili, že nemám platné víza dali ma do policajného auta. Po pol hodine čakania ma zaviezli na policajnú stanicu. Nepýtali sa ma čo sa stalo. Nepýtali sa ma to s kým tu som, kto ma priviezol, alebo ako som sa sem dostal. Spýtali sa ma iba, či tu chcem zostať, povedali mi o možnosti podať žiadosť o azyl a v súvislosti s tým ma kde bývať na nejaký čas. Povedal som im, že chcem ísť domov a tak ma nasledujúci deň zobrali na letisko.“³⁵

V prípade muža obchodovaného za účelom nútenej práce bolo príležitostí na identifikáciu premeškaných hneď niekoľko. Muža neidentifikoval ani ošetrojúci lekár (keď bol hospitalizovaný z dôvodu pracovného úrazu), ani polícia a úradníci vo väzbe, keď bol zadržaný za nelegálne prekročenie hraníc. Napriek tomu, že svoj príbeh porozprával každému zo spomínaných aktérov, ani jeden ho nebral vážne a nepodnikol žiadne kroky, aby mu pomohol. Pomohli mu len súkromné osoby, ktoré mu ponúkli jedlo a peniaze, keď išiel neskôr peši domov.

V mnohých cieľových krajinách obeť obchodovania s ľuďmi chybné označia za nelegálnych migrantov a sú buď deportovaní alebo umiestnení v záchytných zariadeniach bez toho, aby boli správne identifikovaní.

„Bol som zastavený políciou na autobusovej zastávke v hlavnom meste cieľovej krajiny. Staničná polícia pýtala od nás registračné doklady, ale nemali sme ich. Nezaujímali ich podrobnosti (o vykorisťovaní). Pre nich bolo dôležité, že sme porušili zákon....chceli od nás zaplatenie pokuty.“³⁶

V iných prípadoch sa stalo, že obeť povedali svoj príbeh hraničnej a cudzineckej polícii, ktorá ich nechala prekročiť hranicu bez dokladov, avšak nebola schopná ich identifikovať ako obchodované osoby a neposkytla im ani možnosť akejkol'vek pomoci alebo asistencie.

„Ak by ma cudzinecká polícia brala vážne a boli by mi povedali, že som obeťou obchodovania s ľuďmi, hneď po príchode domov by som kontaktovala linku pomoci/helplinku a bola by som požiadala o pomoc. Nemusela by som tak dlho hľadať niekoho, kto by ma pochopil a poskytol mi pomoc.“³⁷

V niektorých situáciách sú obeť správne identifikované, ale napriek tomu sú zadržané a zatknuté a často deportované.

5.1 INDIKÁTORY OBCHODOVANIA S ĽUĎMI A ICH HODNOTENIE

Pred začiatkom rozhovoru by mali pracovníci pôsobiaci v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi vyhodnotiť všetky nižšie uvedené prvky a položiť si otázku, či tieto indikátory zodpovedajú ich poznatkom a skúsenostiam s trestnou činnosťou obchodovania s ľuďmi a s aktuálnymi postupmi obchodníkov s ľuďmi, ktoré sú charakteristické pre daný región. Uvedený okruh indikátorov nie je vyčerpávajúci a pravdepodobne sa môžu vyskytnúť aj ďalšie na národnej, regionálnej a globálnej úrovni, ktoré možno posudzovať s cieľom zdokonaľiť a zlepšiť metódu identifikácie.

Kľúčový bod, ktorý treba mať vždy na zreteli, je, že **každý ukazovateľ možno interpretovať viac než jedným spôsobom**, pričom je nevyhnutné posudzovať ich pri prvotnom hodnotení kumulatívne.

V čase zachytenia nelegálneho migranta príslušníkmi hraničnej a cudzineckej polície alebo v čase požiadania o azyl **migrant ešte nemusí tušiť, že sa stal obeťou obchodovania s ľuďmi**, pretože v tomto čase ešte nemuselo prísť k samotnej fáze vykorisťovania. Osoba môže byť vo fáze verbovania obchodníkmi v krajine, kde si žiada o azyl, alebo bola naverbovaná v krajine pôvodu, tranzitovala na Slovensko a stále ešte verí, že prisľúbená ponuka práce, či už na Slovensku alebo v inej cieľovej krajine bude dodržaná. Na fakt, že osoba bola obchodovaná alebo sa nachádza v procese obchodovania, však môže poukázať niekoľko indikátorov.

Proces identifikácie sa začína posúdením okolností každého jedného prípadu ešte pred položením konkrétnych otázok osobe ohľadom obchodovania. Pripomíname, že nižšie uvedené indikátory, ktoré majú za cieľ pomôcť pri celkovom hodnotiacom procese, sú zovšeobecnením a vo vzťahu ku každému z nich existujú výnimky. Miestne okolnosti a skúsenosti môžu signalizovať potrebu stanoviť si dodatočné indikátory alebo

36 Listening to Victims, str.79

37 Listening to Victims, str.81

prispôbiť existujúce hodnotiace indikátory, čo je úlohou miestnych pracovníkov. Všetky indikátory treba posudzovať súhrnne, keďže ani jeden z nich neponúkne odpoveď sám osebe.

Metóda, ktorú by mali uplatniť odborníci pôsobiaci v oblasti boja proti obchodovania s ľuďmi, je jednoznačná:

- » **identifikovať a zhodnotiť rad indikátorov v kontexte aktuálnych a miestnych poznatkov o situácii v oblasti obchodovania s ľuďmi a o postupoch obchodníkov s cieľom získať odpoveď na túto otázku:**

Zodpovedá situácia tohto jednotlivca tomu, čo v súčasnej dobe vieme o obchodovaní s ľuďmi v našej krajine?

V závislosti od okolností prípadu môžu byť relevantné tieto indikátory:

VEK

? Kľúčové faktory:

- » *Zodpovedá vek osoby predpokladanej forme zneužívania?*
- » *Zodpovedá fyzický výzor osoby veku, ktorý priznáva alebo ktorý je uvedený v jej osobných alebo cestovných dokladoch?*

! Na zváženie

- » V rámci Európskej únie a v krajinách susediacich s EÚ vo všeobecne platí, že čím je osoba staršia, tým je menej pravdepodobné, že ide o prípad obchodovania s ľuďmi, aj keď tento stereotyp treba posudzovať veľmi opatrne.
- » Všetky dostupné indikátory svedčia o neustálom náraste obchodovania s deťmi (osobami do 18 rokov).
- » Medzi vekom obeť a účelom vykorisťovania je často úzka súvislosť.
- » V prípadoch sexuálneho vykorisťovania je racionálne prijať postoj, že je nepravdepodobné, aby sa akákoľvek osoba staršia ako 30 rokov stala obeťou, a to z jednoduchého dôvodu, že dopyt klientov po ženách v takomto veku je nízky.
- » Najbežnejšou cieľovou vekovou skupinou obchodníkov s ľuďmi za účelom sexuálneho vykorisťovania sú tínedžerky a mladé ženy do 25 rokov.
- » Narastá hrozba obchodovania s deťmi v predpubertálnom veku na účely produkcie komerčnej pedofilnej pornografie.
- » V prípadoch obchodovania s ľuďmi za účelom nútenej práce existuje súvislosť medzi typom a charakterom práce a vekom obetí.
- » Pokiaľ ide o ťažké práce, ktoré si vyžadujú fyzickú silu, napr. v stavebníctve, v baníctve, na rybárskych lodiach atď., je nepravdepodobné, aby obchodníci s ľuďmi verbovali staršie osoby, ktoré by neboli fyzicky schopné vykonávať tieto práce. Cieľovou skupinou obchodníkov s ľuďmi na tento druh práce sú mladí chlapci a muži.
- » Opačný príklad sa týka špeciálnej výroby, napr. textilnej produkcie, kde vek pre

- obchodníka s ľuďmi nezohráva takú veľkú úlohu. Napríklad, čím je krajčírka staršia, tým je väčšia pravdepodobnosť, že bude pracovať lepšie a rýchlejšie.
- » Predmetom obchodovania na účely pouličného žobrania alebo pokútneho predaja sú zvyčajne deti (osoby do 18.rokov).
 - » Vekový faktor je variabilný v prípade obchodovania za účelom vykorisťovania v domácnosti. Prípady z minulosti zahŕňali deti, tínedžerov, dospelých v mladom veku i žien v strednom veku.
 - » Z aktuálnych globálnych poznatkov o konkrétnych prípadoch obchodovania s ľuďmi na účely odoberania orgánov vyplýva, že obchodník s ľuďmi sa zameriava skôr na mladšie, zdravé dospelé osoby, hoci ako darcovia môžu poslúžiť aj jednotlivci v strednom veku.

POHLAVIE

? Kľúčové faktory

- » **Zodpovedá pohlavie osoby predpokladanej forme zneužívania?**

! Na zváženie

- » Relevantnosť pohlavia vo veľkej miere závisí od druhu vykorisťovania.
- » Obchodovanie s ľuďmi na účely sexuálneho vykorisťovania sa týka prevažne žien a dievčat, keďže heterosexuálna prostitúcia predstavuje najväčšiu a najziskovejšiu formu sexuálneho vykorisťovania.
- » Rastúcu tendenciu má aj obchodovanie s mužmi na účely sexuálneho vykorisťovania, najmä pokiaľ ide o tínedžerov a mladších chlapcov, čo treba mať na zreteli.
- » Hodnotenia najnovších informácií poukazujú na nový trend vo vnútroštátnom i cezhraničnom obchodovaní s deťmi na účely pedofilného zneužívania a využitia pri výrobe komerčnej a nekomerčnej detskej pornografie, pričom toto riziko sa týka rovnako chlapcov aj dievčat a rodový rozmer je pri tejto forme obchodovania takmer irelevantný.
- » Ak zneužívanie ľudí na prácu pozostáva z fyzicky náročnej práce napr. v baniach, na poliach alebo na rybárskych lodiach, týka sa skôr mužov ako žien, a to jednoducho preto, lebo u žien je pravdepodobnosť menších fyzických síl na efektívny výkon takejto práce počas dlhšieho časového obdobia.
- » V prípade ľahších poľnohospodárskych prác, napr. zberu úrody alebo práce v ilegálnych textilných továrňach, je pravdepodobnejšie, že obeťami budú aj ženy.
- » Obeťami odhalených prípadov obchodovania s ľuďmi za účelom vykorisťovania v domácnosti bývajú v drvivej väčšine prípadov ženy.
- » Zo všeobecného medicínskeho hľadiska neexistuje pri transplantácii orgánov žiaden rodový rozdiel.

NÁRODNOSŤ

? Kľúčové faktory

- » *Zodpovedá národnosť osoby niektorej z krajín pôvodu, z ktorých v súčasnosti pochádzajú obeť obchodovania?*
- » *Je osoba príslušníkom štátu, ku ktorému sa hlási?*
- » *Hovorí obeť plynulo jazykom štátu, ku ktorému sa hlási?*

! Na zváženie

- » Aj keď existujú výnimky, sieť obchodovania s ľuďmi sa spolieha na zneužívanie kombinácie faktorov vrátane chudoby, diskriminácie a nedostatku príležitostí.
- » Aj keď to nemožno úplne vylúčiť, je oveľa menej pravdepodobné, aby sa osoba, ktorá je občanom bohatej priemyselnej krajiny, stala obeťou obchodovania.
- » Pri posudzovaní tohto indikátora sú veľmi cenné poznatky o regionálnych podmienkach a trendoch v obchodovaní s ľuďmi.
- » **Používanie falošných alebo pozmenených cestovných dokladov a/alebo osobných dokladov je kľúčovým prvkom konania obchodníkov s ľuďmi, pričom je dôležité určiť, či je príslušná osoba štátnym príslušníkom štátu uvedeného vo všetkých jej dokladoch.**

OSOBNÉ DOKLADY

? Kľúčové faktory

- » *Zodpovedá vzhľad osoby veku uvedenom v jej cestovných alebo osobných dokladoch?*
- » *Hovorí osoba plynule jazykom danej krajiny?*
- » *Dokáže osoba presne zopakovať biografické údaje uvedené v dokladoch?*
- » *Dokáže osoba presne špecifikovať vízové povolenia, ktoré má v pase?*
- » *Má osoba nejaké osobné doklady?*
- » *Zodpovedajú osobné údaje uvedené v cestovných dokladoch, napr. na cestovných lístkoch, v korešpondencii cestovnej kancelárie, v cestovných plánoch atď. údajom na osobných dokladoch?*
- » *Existuje nejaké prepojenie medzi údajmi na cestovných dokladoch (ako je uvedené vyššie) a súčasnými poznatkami o známych trasách, prepravcoch a/alebo cestovných kanceláriách využívaných obchodníkmi s ľuďmi?*
- » *Disponuje jednotlivец nejakými podpornými dokumentmi, napr. kópiou pracovnej zmluvy, študijným plánom, kópiou sponzorského listu, kópiou inzerátu či kontaktných telefónnych čísel alebo adresy, ktoré by poukazovali na prepojenie s akýmikoľvek súčasnými informáciami o konaní obchodníkov s ľuďmi?*
- » *Zodpovedajú podporné dokumenty osobným a cestovným dokladom osoby?*

Na zváženie

- » Existencia alebo absencia osobných alebo cestovných dokladov závisí od kontextu a okolností a možno ju považovať za **najmenej spoľahlivý indikátor**.
- » Geografický rozsah obchodovania má vplyv na používanie a relevantnosť osobných a cestovných dokladov.
- » Samozrejme, v prípade vnútroštátneho obchodovania s ľuďmi nemusí mať existencia osobných dokladov rovnaký význam ako v prípade cezhraničného obchodovania.
- » Tento problém sa ani nemusí vôbec objaviť, ak len obchodníci s ľuďmi nevyužívajú zadržanie osobných dokladov ako nástroj na kontrolovanie a donútenie obetí, to je však relevantné len v takých situáciách, keď existuje zákonná povinnosť neustále nosiť so sebou nejaký osobný doklad a keď obchodníci odoberú svojim obetiam osobné doklady, aby ich zastrašovali a vykonávali nad nimi nátlak.
- » **V európskom regionálnom kontexte obchodovania s ľuďmi prevažuje používanie falošných alebo pozmenených dokladov.** Keďže bežné postupy obchodníkov s ľuďmi zahŕňajú cestovanie lietadlom, vlakom alebo trajektom, ilegálne prekročenie hraníc bez predloženia osobných a cestovných dokladov by bolo nápadné.
- » **Zadržanie pasov, osobných a cestovných dokladov je bežným prvkom kontrolných a donucovacích mechanizmov využívaných obchodníkmi s ľuďmi a absencia takýchto dokladov môže byť zjavným indikátorom obchodovania s ľuďmi.**
- » Treba však mať na pamäti, že to isté môže platiť aj o žiadateľoch o azyl a o niektorých prípadoch prevádzach. Preto treba tento indikátor posudzovať podľa skutkovej podstaty a podľa kontextu a okolností každého prípadu.

POSLEDNÉ MIESTO POBYTU

Kľúčové faktory

- » Bola prítomnosť osoby zistená na mieste, ktoré je relevantné z hľadiska obchodovania s ľuďmi?
- » Zodpovedá adresa miesta akýmkoľvek súčasným poznatkom o postupoch obchodníkov s ľuďmi?

Na zváženie

- » Posledné miesto pobytu obeť tesne pred jej objavením je vždy dôležitý indikátor.
- » Objavenie osoby na mieste nachádzajúcom sa v známych podozrivých prostrediach, napr. v okolí bane, poľnohospodárskeho pracoviska, továrne, reštauračnej kuchyne, rybárskej lode, služieb v domácnosti alebo na akomkoľvek mieste známom sexuálnym vykorisťovaním, napr. v okolí verejných domov,

call-girl agentúr, barov, hotelov a iných podobných miest bude vždy silným indikátorom obchodovania s ľuďmi vďaka blízkosti miesta zneužívania.

- » **Táto úloha je ťažšia v prípadoch, keď sú takéto osoby objavené na hraničných priechodoch; v takých prípadoch treba venovať veľkú pozornosť ostatným vyššie uvedeným faktorom.**

OKOLNOSTI

? Kľúčové faktory

- » Naznačujú okolnosti, v akých bola osoba objavená, nejaké spojenie s niektorým aspektom aktuálnych poznatkov o obchodovaní s ľuďmi?

! Na zváženie

- » Aj okolnosti vedúce k objaveniu osoby zvyčajne slúžia ako kľúčové indikátory toho, či sa daný prípad týka obchodovania s ľuďmi, alebo nie.
- » Vyslobodenie z verejného domu políciou alebo z iných situácií charakteristických zneužívaním, či „záchrana klientom“ pred sexuálnym vykorisťovaním.
- » Vyslobodenie pri raziách vykonávaných políciou, imigračnými úradníkmi alebo pohraničnou políciou na niektorom z miest patriacich pod identifikované podozrivé lokality, napr. na farmách, na staveniskách, v malých továrňach atď. je vždy relevantný indikátor.
- » Objavenie osoby počas proaktívneho monitorovania v podozrivých lokalitách.
- » Odporúčania partnerov z medzinárodných a mimovládnych organizácií, ktoré majú nepodložené dôvody na podozrenia z trestného činu obchodovania s ľuďmi.
- » Zadržanie na hraničných priechodoch, kde okolnosti vyvolávajú podozrenie z trestného činu obchodovania s ľuďmi, napr. maloletí bez sprievodu, nezrovnalosti medzi osobnými a cestovnými dokladmi u osôb, na ktoré sa môžu sťahovať vyššie uvedené ukazovatele.

ZNÁMKY FYZICKÉHO A PSYCHICKÉHO ZNEUŽÍVANIA

? Kľúčové faktory:

- » Vykazuje osoba nejaké viditeľné známky fyzického zneužívania, napr. podliatiny, popáleniny, stopy po putách?
- » Vykazuje osoba nejaké známky dlhšie trvajúceho zlého zaobchádzania, problémy s dentálnou hygienou alebo poruchy činnosti niektorých orgánov?
- » Vykazuje osoba nejaké známky drogovej závislosti?
- » Má osoba prílišný strach hovoriť o svojej situácii?
- » Vykazuje osoba nejaké známky psychologického rozrušenia, napr. známky traumy, pokusov o samovraždu, iracionálneho správania a/alebo hnevu?
- » Vzbudzuje osoba dojem, že má dobre nacvičené rozprávanie o svojej situácii?

Na zváženie

- » Je zrejmé, že prítomnosť alebo viditeľnosť známkov fyzického a/alebo psychologického zneužívania a/alebo dlhšie trvajúceho zlého zaobchádzania sú veľmi nepravdepodobné u obetí, ktoré sa práve stali obeťami obchodovania s ľuďmi.
- » Čerstvé obeť však môžu vykazovať známky nacvičeného rozprávania, keďže je to častý typický prvok postupov obchodníkov s ľuďmi, ktorí chcú maximalizovať šance, aby ich obeť uspokojili príslušníkov pohraničnej kontroly. Vyšetrovaním sa zistilo viacero prípadov, keď obeť dostali prepracovaný kontrolný zoznam odpovedí, ktoré mali použiť v rozhovore s príslušníkmi pohraničnej kontroly.
- » U osôb, ktoré boli zneužívané dlhší čas, je vyššia pravdepodobnosť výskytu fyzických a psychologických známkov, ktoré naznačujú prípad obchodovania s ľuďmi.
- » Fyzické a sexuálne zneužívanie, poškodenie celkového zdravia v dôsledku dlhšie trvajúceho vystavenia sa neľudským pracovným podmienkam, umelo vyvolaná drogová závislosť a trauma vyvolaná jednou alebo viacerými z uvedených foriem zneužívania sú logickými výsledkami zaobchádzania zo strany obchodníkov s ľuďmi.
- » Jednu zo stratégií, ktoré obeť využívajú ako prostriedok na prežitie traumatickeho zneužívania, psychológovia označujú ako „stotožnenie sa“ (známa aj ako štokholmský syndróm); kľúčovým príznakom a ukazovateľom prítomnosti stotožnenia sa je prísne pridržovanie sa rozprávania, na ktorom bude osoba nástožiť aj vtedy, ak bude vystavená silným argumentom vyvracajúcim jej tvrdenia.

5.2 REALIZÁCIA IDENTIFIKAČNÉHO ROZHOVORU

Identifikačné rozhovory sú pre osobu vedúcu rozhovor neraz veľmi náročnou úlohou, keďže je konfrontovaná s jednotlivcom, ktorý dokázal prežiť prípad obchodovania tým, že bol veľmi obozretný a podozrievavý voči každému a veľmi opatrný pri poskytovaní informácií. **Počas rozhovoru nie je nezvyčajné, že obeť obchodovania reagujú na osobu vedúcu rozhovor traumatizovaným, nepriateľským, podozrievavým, agresívnym alebo defenzívnym spôsobom, alebo kombináciou týchto reakcií.**

Takáto osoba nie je niekedy vôbec schopná alebo ochotná pristúpiť na rozhovor, alebo odpovedať na akékoľvek otázky, resp. na tie otázky, ktoré sa týkajú traumatických udalostí vyvolávajúcich bolestivé spomienky. Takáto neschopnosť, odmietnutie alebo neochota majú rôzne príčiny. Okrem oprávneného strachu a znepokojenia ohľadom možných dôsledkov na samotné obeť alebo na ich rodiny a v súvislosti s rozhovormi vedenými príslušníkmi orgánov činných v trestnom konaní treba mať na zreteli, **že len veľmi málo obetí obchodovania má pozitívny pohľad na príslušníkov orgánov činných v trestnom konaní a je vysoko nepravdepodobné, že im budú dôverovať hneď od začiatku.**

Obeť obchodovania môžu trpieť aj miernou až závažnou stratou pamäte v dôsledku prežitej traumy. Strata pamäte je osobitne závažná vo vzťahu k obdobiu „prvotnej traumy“ alebo prvého uvedomenia si nebezpečenstva – čo sú často obdobia, o ktorých

chce osoba vedúca rozhovor vedieť viac. Naliehanie na osobu, s ktorou sa vedie rozhovor, aby opísala podrobnosti, na ktoré si nedokáže alebo nechce spomenúť, alebo kladenie otázok o udalostiach alebo obdobiach, ktoré má daná osoba v mysli zablokované, môže vyvolať znepokojenie a zabrániť prístupu k ďalším informáciám o ďalších súvisiacich oblastiach.

Ak osoba prejavuje akútne známky znepokojenia, rozhovor je potrebné prerušiť alebo ukončiť až dotedy, kým nie je možné jeho pokračovanie. Počas rozhovoru je dôležité sledovať neverbálne formy komunikácie, napríklad prejavy strachu alebo nepokoja či akútnej únavy. **Vždy, keď existujú dôvody domnievať sa, že osoba, s ktorou sa vedie rozhovor, trpí traumou, pred ďalším pokračovaním treba podľa možnosti zabezpečiť podporu psychológa.**

Zároveň treba mať na pamäti, že vo veľmi malom počte prípadov by neochota osoby poskytnúť detailnú odpoveď mohla naznačovať, že nejde o skutočnú osobu obchodovania, ale skôr o niekoho, kto sa pokúša o nelegálne získanie prístupu k podporným mechanizmom, ktoré sa uplatňujú vo vzťahu k obetiam obchodovania.

5.2.1 KULTÚRNE A SOCIÁLNE ROZDIELY

Pri samotnej realizácii rozhovoru s obchodovanou osobou je potrebné zohľadňovať aj jej etnickú príslušnosť a s ňou späté kultúrne zvyklosti. Nie v každej kultúre je prípustné, aby sa cudzí muž rozprával so ženou, prípadne aby bola žena sama v spoločnosti iného muža. Otázka týkajúca sa jej postavenia, prípadne týkajúca sa intímneho vzťahu s manželom, sú v niektorých krajinách považované za tabu.

Mnoho obetí pochádza z krajín a komunít, kde je slabo rozvinutá alebo absentujúca sociálna asistencia; majú preto obmedzené vedomosti o možnostiach pomoci. Preto môže byť identifikovaná obeť prevrapená až podozrievavá voči ponúkanej pomoci.

 „Vôbec som nevedela na koho by som sa mohla obrátiť s prosbou o pomoc. Nemyslela som si, že také organizácie existujú. Pre obeť obchodovania s ľuďmi, ktoré pochádzajú zo slabého sociálneho prostredia a nemajú televíziu ani rádio je ťažké sa niečo dozvedieť napr. o pomáhajúcej telefónnej linke.“³⁸

Jazykové a kultúrne bariéry môžu byť tiež prekážkou prijatia a porozumenia možnostiam dostupnej pomoci. Je preto veľmi dôležité podať jasné a zrozumiteľné informácie ako aj obsiahnejšie vysvetlenie možností pomoci v danej krajine. **Obete obchodovania s ľuďmi si v mnohých prípadoch nie sú vedomé faktu, že ich postavenie obeť obchodovania s ľuďmi ich oprávňuje k legálnemu pobytu v cieľovej krajine.** Preto často nepovedia príslušným zástupcom úradov celú pravdu o svojej skúsenosti. Mladá žena požiadala o azyl a neuviedla pravdu o svojej skúsenosti s obchodovaním.:

 „Áno, na papieri som čakala 4 mesiace, a potom prišla zamietavá odpoveď..... potom ma poslali domov. Nikomu som nepovedala o svojich problémoch. Len som žiadala o vybavenie papierov, ani mi nenapadlo niekomu povedať o tom, že som bola obchodovaná, a nikto sa ma ani na to nepýtal.“³⁹

38 Listening to victims, str. 162

39 Listening to victims, str. 78

5.2.2 RODOVÉ ASPEKTY IDENTIFIKÁCIE OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

Pri rozhovore treba zvážiť aj kto bude samotný rozhovor realizovať. **Ženy**, ktoré boli mužmi často podvádzané, fyzicky alebo psychicky týrané, sexuálne zneužívané (rodinnými príslušníkmi, obchodníkmi, prevádzачmi, zamestnávateľmi a pod.), môžu mať k mužom nedôveru, cítiť sa v ich prítomnosti nervózne, neisto a nemusia im chcieť povedať podrobnejšie súkromné informácie. Vyskytujú sa však aj prípady, kedy sa chce žena ako obeť obchodovania s ľuďmi radšej rozprávať s mužom, pretože je presvedčená, že iná žena ju bude odsudzovať, prípadne jej nedôveruje, lebo bola „predaná“ alebo vykorisťovaná ženou.

Podobne je to aj v prípade **mužov**. Treba si uvedomiť, že muž pravdepodobne nebude chcieť hovoriť o svojich negatívnych skúsenostiach inému mužovi prípadne v prítomnosti iného muža z dôvodu, že by pred nimi mohol mať pocit určitej menejcennosti. Ak si nie sme istí osobou, ktorá by mala rozhovor realizovať, vždy je vhodné spýtať sa samotnej obchodovanej osoby, kto jej bude lepšie vyhovovať.

Vychádzajúc z prípadov Úradu IOM na Ukrajine, medzi hlavné faktory, ktoré výrazne vplyvajú na rozhodnutie muža opustiť svoju krajinu a odísť pracovať do zahraničia, sa zaraďujú najmä ekonomické dôvody týkajúce sa finančného zabezpečenia rodiny, prípadne zabezpečenia financií na vzdelanie pre deti alebo na zdravotnú starostlivosť pre člena rodiny. Muži pochádzajúci z chudobných spoločenských vrstiev nemajú v krajine pôvodu veľakrát možnosť nájsť si prácu, a preto sú nútení podstúpiť riziko súvisiace s nelegálnou prácou, nevhodnými a život ohrozujúcimi pracovnými podmienkami spojenými so zvýšenou pravdepodobnosťou, že sa stanú obeťami obchodovania s ľuďmi. Toto riziko si však vo väčšine prípadov nepripúšťajú, prípadne sa ho snažia potlačiť a nechať sa viesť vidinou dobrého zárobku.

V prevažnej väčšine prípadov, ak sa muži stanú obeťami obchodovania s ľuďmi, nepovažujú samých seba za obchodované alebo vykorisťované osoby. Treba si uvedomiť, že pre mužov je veľkým psychologickým problémom priznať si, že sa stali obeťou obchodovania s ľuďmi. Muži poväčšine nehovoria veľmi detailne o tom, čo prežili. Z mnohých identifikačných rozhovorov najmä s mužmi vyplynulo, že terminológia „obeť obchodovania s ľuďmi“ a sociálna konštrukcia súvisiaca s týmto termínom bola odmietaná.

„ako to povedať...nemyslím, že som obeťou. Je to absurdné na to len pomyslieť. Myslim, že žiadnemu mužovi by sa nepáčilo, keby ho takto označili. Znie to ako nejaká smiešna nadávka. Ľudia, ktorí si nie sú vedomí vykorisťovania si ho môžu doberať.“⁴⁰

Mnohí muži odmietajú byť identifikovaní ako obeť, alebo vyhľadať pomoc kvôli stigme, ktorá sa viaže k postaveniu obeť/ muža neschopného postarať sa o seba alebo o svoju rodinu. Zo štúdie⁴¹, ktorá sa konala v Rusku vyplýva, že ruská mentalita je založená na veľkom obdive sily, na schopnosti zvládať situácie a vytrvať. Od mužov sa očakáva, že budú vždy silní. Podobné sa ukázalo byť pravdou o ukrajinských a bielo-

40 Listening to victims

41 Nygard et al., 2003: 56

ruských mužoch - tento ideál má vplyv na spôsob pomoci, ktorú sú ochotní muži prijať. Potreba využiť pomoc často znižuje hodnotu mužov v očiach niektorých ľudí:

„ ...V oblasti kde žijeme, si vás ľudia prestanú vážiť ak žiadate štátne organizácie o pomoc...zvychajne sú to opilci a ľudia, ktorí nechcú pracovať, aby sa užívali.“⁴²

Potvrzuje to aj výpoveď moldavského muža: „mnohí muži sa hanbia žiadať o pomoc, lebo naša spoločnosť neuznáva / neprijíma mužov, ktorí potrebujú pomoc. Musia si poradiť sami.“⁴³ Tento fakt je jedným z dôvodov nízkeho počtu mužov, ktorí sami seba identifikujú ako obeť obchodovania s ľuďmi. Mnohí ľudia neveria, že naozaj nebolo možné uniknúť z otroctva: „...myslia si, že musíte byť hlúpi ak sa vám niečo také stalo. A hlúpych ľudí si veľmi nevážia. Mali by ste sa z podobnej situácie dostať sami.“⁴⁴

Z výskumov Úradu IOM na Ukrajine ďalej vyplýva, že muži ako obeť obchodovania s ľuďmi sú poväčšine traumatizovaní z pracovných a životných podmienok, v ktorých boli nútení žiť a pracovať. Tieto podmienky veľmi často narúšajú a poškodzujú ich fyzické a duševné zdravie. Pracujú šesť až sedem dní v týždni bez ohľadu na cieľovú krajinu alebo druh práce, každý pracovný deň trvá dvanásť a viac hodín. Prevažná väčšina obchodovaných mužov uvádza neštandardné podmienky bývania, bývanie v preplnených miestnostiach bez kúrenia, v nehygienických podmienkach a s obmedzeným prístupom k nekvalitnému jedlu v kombinácii s vykorisťovaním a obmedzovaním osobnej slobody a voľnosti pohybu.

Je rozšírenou domnienkou, že ženy a deti sú zvlášť zraniteľné voči obchodovaniu s ľuďmi. Zatiaľ, čo sa na ženy pozerá ako na obeť obchodovania s ľuďmi, ktoré potrebujú ochranu a služby; na mužov sa často pozerá ako na migrantov, ktorí nemali šťastie – hoci boli obchodovaní a prešli si násilím a vykorisťovaním. Obeť v tranzite – v procese obchodovania – muži sú často považovaní za nelegálnych migrantov a vrátení – a nie sú považovaní za obeť obchodovania s ľuďmi. Ženy sú považované za obeť obchodovania s ľuďmi skôr, ako muži.

5.2.3 POTREBA TLMOČNÍKA A ÚLOHA KULTÚRNEHO MEDIÁTORA

Pri rozhovoroch so žiadateľmi o azyl treba vychádzať zo Smernice Rady 2005/85/ES z 1. decembra 2005 o minimálnych štandardoch pre konanie v členských štátoch o priznávaní a odnímaní postavenia utečenca z článku 12 sa 13 vymedzujúcich podmienky osobného pohovoru. Na základe článku 13 ods. 1 b, ktorý hovorí o možnosti využitia tlmočníka pre realizáciu pohovoru, je potrebné zdôrazniť, že **samotný rozhovor musí prebiehať v jazyku, ktorému žiadateľ o azyl/ žiadateľka o azyl dobre rozumie**. Z týchto pravidiel sa má vychádzať aj na základe záväzných ustanovení vyplývajúcich z Dohovoru Rady Európy o obchodovaní s ľuďmi o využívaní tlmočníkov vždy, keď je to potrebné. Pri realizácii identifikačného rozhovoru má byť obchodovaná osoba

42 Trafficking in men – trend less considered. IOM

43 Trafficking in men – trend less considered. IOM

44 Trafficking in men – trend less considered. IOM

schopná **presne porozumieť otázkam** a poskytnutým informáciám o možnostiach pomoci a právach, na ktoré má ako obeť obchodovania s ľuďmi nárok.

Pred realizáciou pohovoru s obchodovanou osobou je potrebné dobre zvážiť všetky riziká a výhody práce, ktoré vyplývajú z rozhodnutia spolupracovať s tlmočníkom prípadne ďalšími osobami. Dôležité je dôkladne preveriť a zabezpečiť, aby tieto spolupracujúce osoby nemali žiadne spojenie s obchodníkmi. Taktiež treba posúdiť, či sú tieto osoby dostatočne pripravené a schopné pracovať v tejto oblasti.

Tlmočníci a spolupracovníci, ktorí si neuvedomujú význam správneho polozenia otázok a citlivých reakcií, nemusia získať od obchodovanej osoby pravdivé a úplné informácie, zároveň môžu svojim ľahkovážnym prístupom obchodovanú osobu zraňovať, alebo urážať. Tiež nie je vhodné realizovať rozhovor v spolupráci s tlmočníkom, prípadne inou osobou, pokiaľ nechápu riziká spojené s princípom dôvernosti, prípadne si neuvedomuje riziká spojené s bezpečnosťou obchodovanej osoby. Tlmočníci, alebo osoby hovoriace rovnakým jazykom, môžu obchodovanú osobu upokojiť, prípadne jej pomôcť posilniť dôveru. Zároveň však môžu mať aj úplne opačný účinok. Ženy aj muži nemusia vždy dôverovať a môžu sa hanbiť hovoriť o tom, čo prežili pred niekým zo svojej komunity alebo zo svojho spoločenského prostredia. Niektoré obchodované osoby sa hanbia rozprávať o stigmatizujúcich témach (ako napríklad práca v sex biznise, sexuálne zneužívanie), prípadne im ich kultúra zakazuje hovoriť o týchto témach pred osobou z tej istej kultúry s rovnakými pravidlami morálky.⁴⁵

Nedostatočne diskretní tlmočníci alebo spolupracovníci môžu považovať odpovede obchodovanej osoby za vhodné pre miestne klebety. Miestne klebety sa však môžu veľmi rýchlo šíriť nielen v rámci komunity a spoločnosti, v ktorej sa obchodovaná osoba v cieľovej krajine nachádza, ale aj medzi známymi v krajine pôvodu, ktorých môže niekto zo širšie sociálnej siete obchodovanej osoby informovať. Treba si uvedomiť, že ak je možné posúdiť tlmočnickovu minulosť a okruh spolupracovníkov a zároveň si nemôžeme byť istí, že získané informácie od obchodovanej osoby nebudú zneužitú, vždy je vhodnejšie odložiť alebo posunúť rozhovor na termín, na ktorý sme schopní zohnať dôveryhodného tlmočníka, prípadne spolupracujúcu osobu, o ktorej nebudeme mať žiadne pochybnosti.⁴⁶

V USA úrady pri výsluchu niekoľkých obchodovaných žien v prípade údajnej samovraždy mladého dievčaťa nevedomky využili dotyčného obchodníka s ľuďmi. Muž úradom uviedol, že bol strýkom menovaného dievčaťa. Následne o niekoľko mesiacov neskôr po anonymnom udaní, vypočúvala polícia ženy znovu prostredníctvom neutrálneho tlmočníka a dozvedela sa úplne iné skutočnosti.⁴⁷

Pri realizácii rozhovoru je potrebné brať do úvahy aj časovú obmedzenosť rozhovoru s obchodovanou osobou vzhľadom na bezpečnostné dôvody obeť a tiež z hľadiska ochrany jej psychického zdravia. Rozhovory realizované za pomoci tlmočníka trvajú dlhšie a predlžujú tak dobu možného ohrozenia a stresu.

45 WHO, 2003

46 WHO, 2003

47 Listening to victims

Odporúčania pre prácu s tlmočníkmi⁴⁸

- » Pracujte s tlmočníkmi a osobami z miestnych organizácií, ktorí vedia ako pracovať so žiadateľmi o azyl, migrantmi, prípadne obeťami násilia a osobami, ktoré nepochádzajú z pôvodnej komunity respondenta/ respondentky, pokiaľ si to opytovaná osoba neželá inak.
- » Spýtajte sa súkromne respondenta/ respondentky, či má nejakú dôveryhodnú osobu, ktorej pomoci by dávala pri rozhovore prednosť. Uistite sa, že dotyčná osoba rozumie účelu pohovoru a súhlasí s poskytnutím pomoci.
- » Neodporúča sa prijímať ponuku neznámych dobrovoľných tlmočníkov, pretože aj oni môžu byť napojení na sieť obchodníkov s ľuďmi, prípadne môžu účasťou na pohovore získať ďalšie osobné informácie o obeti.
- » Ak sú k dispozícii kultúrni mediátori, môže byť ich spolupráca veľmi užitočná a nápomocná najmä pri riešení zložitých situáciách, kedy treba preklenúť kultúrne rozdiely medzi respondentom/ respondentkou a realizátorom rozhovoru.
- » Dôkladne zväzte situáciu. Z vyššie uvedených dôvodov môže byť niekedy lepšie pohovor zrušiť, prípadne presunúť na iný termín v prípadoch, pokiaľ by mal rozhovor prebehnúť iba za pomoci nedôveryhodnej osoby alebo tlmočníka.
- » Nezamestnávajte tlmočníka alebo jedincov, ktorí môžu mať predsudky, alebo ktorí môžu byť šokovaní alebo sa cítiť dotknutí informáciami, ktoré poskytne respondent/ respondentka. Tlmočníci a spolupracovníci by mali byť dostatočne informovaní o problematike obchodovania s ľuďmi a s ňou spojeným možným telesným alebo psychickým násilím alebo sexuálnym zneužívaním.

Rola kultúrneho mediátora

Služby poskytované kultúrnym mediátorom, ktorý je sám cudzincom a zároveň profesionálom- sprostredkovateľom medzi potrebami migrantov a odozvou štátnych orgánov je vhodné použiť i v prípadoch rozhovorov s osobami, o ktorých existuje domnienka, že sa sú obeťami obchodovania s ľuďmi, ak je to možné.

Hlavné úlohy kultúrneho mediátora možno zhrnúť nasledovne:

- umožňuje a zabezpečuje správnu komunikáciu a vzájomné porozumenie medzi štátnymi orgánmi, prevádzkovateľmi služieb a migrantami,
- dohliada na preklady informačných materiálov a dokumentov,
- pomáha pri tvorbe informačných materiálov pre špecifické aspekty kultúry danej etnickej skupiny,
- poskytuje poradenstvo v oblasti kultúrnej interpretácie,
- vysvetľuje migrantom úlohy a právomoci zamestnancov, ktorí pracujú pre štátne orgány/služby,
- predkladá návrhy na poskytovania služieb v súlade so špecifickými potrebami migranta.

5.2.4 ZAOBCHÁDZANIE S OBEŤOU A JEJ REAKCIE

V roku 2002 Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva zverejnil Odporúčané zásady a usmernenia o ľudských právach a obchodovaní s ľuďmi. Usmernenia sú jednoznačné v oblasti práv obetí obchodovania a povinnosti orgánov činných v trestnom konaní zabezpečiť riadnu identifikáciu obetí obchodovania a zamedziť kriminalizácii a opätovnej viktimizácii vo vzťahu k trestnému činu, ktorý je dôsledkom ich situácie ako obetí obchodovania.

V smernici sa konkrétne uvádza:

Zásady

Ochrana a pomoc – odsek 7

„Obchodované osoby nie je možné zadržiavať, obviňovať alebo stíhať za ich nelegálny vstup alebo pobyt v tranzitných a v cieľových krajinách, alebo za ich účasť na nezákonných činnostiach do takej miery, pokiaľ je takáto účasť priamym dôsledkom ich situácie ako obchodovaných osôb.“

Obdobne krajiny, ktoré ratifikovali Dohovor Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi majú právne záväznú povinnosť *„ustanoviť možnosť neukladania trestov obetiach obchodovania s ľuďmi za ich zapojenie do nezákonnej činnosti v miere, v ktorej k tomu boli prinútené“*⁴⁹

Kľúčové body

- » **Ľudské práva** – bez ohľadu na to, či sa osoba stala obeťou obchodníkov s ľuďmi alebo je prevádzaným migrantom, treba s ňou zaobchádzať citlivo a dôsledne dodržiavať jej ľudské práva.
- » **Miesto konania rozhovoru** – rozhovor zameraný na identifikáciu obeť by sa nemal konať na mieste zneužívania – je mimoriadne nepravdepodobné, aby sa potenciálna obeť obchodovania s ľuďmi cítila dostatočne bezpečne, aby mohla odpovedať na otázky, kým ju neprevezú na iné miesto.
- » **Riziko spáchania samovraždy** – traumatizované obeť; mnohé obeť obchodovania trpia traumou v dôsledku zneužívania a jedna z ich možných reakcií je pokus o spáchanie samovraždy ako prostriedok na opätovné získanie kontroly na ich životmi. Z tohto dôvodu by mali profesionáli pôsobiaci v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi zabezpečiť dôsledné monitorovanie osôb, ktoré sa dostanú do ich starostlivosti a o ktorých sa predpokladá, že sa stali obeťami obchodovania, a nenechať ich bez dohľadu počas doby starostlivosti, kým sa dôkladne nezistí a neposúdi ich situácia a psychologický stav.

5.2.5 IDENTIFIKAČNÝ ROZHOVOR – KONTROLNÝ ZOZNAM OSVEDČENÝCH METÓD

Nižšie uvedené rady týkajúce sa základného kontrolného zoznamu ako techniky identifikačného rozhovoru majú slúžiť ako pomôcka pre profesionálov pôsobiacich v tejto oblasti. Usmernenia vychádzajú z Etických a bezpečnostných odporúčaní pre vedenie rozhovoru s obchodovanými ženami Svetovej zdravotníckej organizácie (Ženeva 2003) a z Príručky Interpolu pre vyšetrovateľov zohľadňujúcej najlepšiu prax – druhé vydanie (2007).

Upozorňujeme, že nižšie uvedené usmernenia predstavujú súbor užitočných rád zohľadňujúcich najlepšiu prax pri vedení rozhovoru s deťmi a so zraniteľnými, traumatizovanými dospelými osobami.

Hoci je zrejmé, že prevádzkové podmienky a okolnosti, za ktorých väčšinou prebiehajú identifikačné rozhovory, sú rôznorodé, a že sa môžu objaviť rôzne situácie, v ktorých je nemožné, aby profesionáli pôsobiaci v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi dodržali všetky nižšie uvedené rady zohľadňujúce najlepšiu prax, podľa možnosti sa treba pridržovať nasledujúceho kontrolného zoznamu pri vedení rozhovoru:

5.2.5.1 PRÍPRAVA PODMIENOK NA ROZHOVOR

- » Ak je to možné, zabezpečte, aby sa rozhovor konal na uzavretom, oddelenom mieste, kde nebude mať žiadna tretia osoba možnosť počúvať a kde rozhovor môže prebiehať nerušene.
- » Jediné osoby, ktoré môžu byť prítomné, sú obeť, osoba (osoby) vedúca rozhovor, tlmočník (v prípade potreby) a podľa potreby kvalifikovaná podporná osoba (napr. právny alebo psychologický poradca, kultúrny a jazykový mediátor, mimovládna organizácia).
- » V prípade akýchkoľvek pochybností o schopnosti jednotlivca porozumieť jazyku rozhovoru treba vynaložiť všetko úsilie na zabezpečenie služieb tlmočníka.
- » Mobilné telefóny by mali byť vypnuté.
- » Ak je k dispozícii uzavretý priestor, na dvere treba umiestniť tabuľu s nápisom „nevyrušovať“ alebo inú podobnú značku, aby sa zamedzilo rušeniu rozhovoru.
- » Ak nie je k dispozícii žiadny uzavretý, oddelený priestor, osoba vedúca rozhovor by sa mala pokúsiť zabezpečiť také neverejné miesto, kde si rozhovor nemôže nikto vypočuť.
- » Pri vedení rozhovoru sa vyhýbajte hodnotiacemu alebo interogatívneho štýlu.
- » Pokúste sa vytvoriť s danou osobou vzťah, pri ktorom sa bude cítiť rešpektovaná a dôveryhodná.

ÚVOD

- » Osoba vedúca rozhovor by sa mala predstaviť a vysvetliť svoju úlohu v organizácii, ktorú zastupuje.
- » Presvedčte sa, či sa osoba, s ktorou vediete rozhovor, cíti bezpečne a pohodlne

- » Presvedčte sa, či nepotrebuje ísť na toaletu a či nepotrebuje nejaké osvieženie.
- » Osobitne sa presvedčte, či osoba netrpí nejakými bolesťami alebo nevoľnosťou, resp. či nemá nejaké problémy, ktoré si vyžadujú okamžité lekárske ošetrovanie.
- » Ak osoba oznámi, že má akútny zdravotný problém, rozhovor by sa nemal konať dotedy, kým ju lekár nevyšetrí.
- » V závislosti od stanovených predpisov možno v prípade menších zdravotných problémov, napr. bolesti hlavy, ponúknuť lieky bez predpisu (napr. paracetamol, aspirín či ibuprofen).

VYSVETLENIE

- » Stručne vysvetlite účel rozhovoru, ktorý má prebehnúť.
- » Vysvetlite osobe, s ktorou vediete rozhovor, že v rozhovore sa môžu vyskytnúť otázky ohľadom toho, čo sa osobe stalo, a že niektoré témy môžu byť znervózňujúce, bolestivé a môžu navrátiť nepríjemné spomienky.
- » Povedzte osobe, že si môže vyžiadať čas na odpovedanie na otázky a v prípade potreby môže kedykoľvek požiadať o prestávku.
- » Vysvetlite, že čím viac informácie poskytne, tým jednoduchšie bude poskytnúť jej pomoc.

POSLEDNÉ BODY PRED ZAČATÍM IDENTIFIKAČNÉHO ROZHOVORU

- » Vysvetlite osobe, s ktorou vediete rozhovor, že sa môže kedykoľvek pýtať alebo požiadať o vysvetlenie alebo zopakovanie toho, čo bolo kedykoľvek povedané.
- » Presvedčte sa, či osoba jasne pochopila všetko, čo jej bolo povedané.
- » Spýtajte sa osoby, či má v tejto fáze nejaké otázky.
- » Spýtajte sa, či súhlasí s účasťou na rozhovore.

VYUŽITIE INFORMAČNÝCH LETÁKOV

Viacero krajín pripravilo viacjazyčné informačné letáky, ktoré sú k dispozícii jednotlivcom, u ktorých je podozrenie, že sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi, pričom tieto letáky predstavujú najužitočnejšiu pomoc počas prvotného kontaktu s obeťami.

Obsah letákov je k dispozícii vo viacerých jazykoch, medzi ktorými sú zvyčajne jazyky prevažujúcich krajín pôvodu obetí. Leták má ubezpečiť príslušnú osobu, že cieľom úradníka je poskytnúť jej pomoc a dať jej informácie o dostupných podporných opatreniach a o metódach ich využívania, ako aj o zákonných právach obeť a o možnostiach dočasného pobytu.

5.2.5.2 VEDENIE ROZHOVORU

Cieľom procesu identifikácie je určiť, či sa osoba naozaj stala obeťou obchodovania, pričom nižšie uvedené hodnotiace otázky majú profesionálom pôsobiacim v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi pomôcť v tomto procese.

Je potrebné uvedomiť si obmedzenia tohto rozhovoru; cieľom rozhovoru je

pomôcť pri identifikácii obetí obchodovania s ľuďmi, a nie získať dôkaznú výpoveď osoby.

- » Je mimoriadne dôležité, aby pracovníci pôsobiaci v tejto oblasti vedeli, **ako používať otázky kladené v identifikačnom rozhovore**. Každý prípad je osobitý a nie je cieľom, aby osoby vedúce rozhovor vždy prebrali všetky otázky. Závisí od ich odborného posúdenia, ktoré otázky sú v daných okolnostiach relevantné a akým spôsobom budú kladené. Osoby vedúce rozhovor by zároveň mali mať na zreteli, že cieľom rozhovoru je zistiť, či sa osoba mohla stať obeťou obchodovania s ľuďmi. V niektorých prípadoch sú ukazovatele také jasné, že na potvrdenie postavenia osoby ako obeť obchodovania postačí položiť niekoľko otázok.
- » Výskumom sa zistilo, že neprimerané vypočúvanie zraniteľných osôb môže spôsobiť v ich výpovediach väčšie zmätky ako výpadok pamäte. Je preto rozhodujúce, aby ste v počiatočnej fáze vypočúvania použili primerané prostriedky. Urobte všetko pre to, aby ste od osoby získali spontánne informácie neskreslené vami.
- » Vo fáze **voľného rozprávania** by mal pýtajúci sa povzbudiť osobu, s ktorou vedie rozhovor, **aby vlastnými slovami opísala, čo sa mu/jej stalo** a pritom používať nešpecifické podnety ako napríklad „stalo sa pritom aj niečo iné?“ „Môžete mi o tom povedať viac?“ „Môžete mi o tom porozprávať inými slovami, aby som tomu lepšie rozumel?“ Slovesá ako „povedať“ a „vysvetliť“ bývajú zvyčajne užitočné. **V tomto štádiu by podnety nemali obsahovať žiadne podrobnosti o prípade, o ktorých vám osoba zatiaľ nerozprávala.** Voľne vyrozprávaná výpoveď zraniteľnej osoby zvyčajne obsahuje menej informácií ako výpoveď osoby, ktorá nie je natoľko zraniteľná.
- » Zraniteľná osoba môže prestať rozprávať a zmlkne a to často na dlhý čas - odolajte nutkaniu prerušiť toto mlčanie. Tieto osoby sa tiež často opakujú a poskytujú irelevantné informácie, toto správanie musíte očakávať a tolerovať. Vyvarujte sa predovšetkým toho, aby ste sa osoby spýtali, či sa nestalo niečo podozrivé.
- » Vyžaduje sa istá forma aktívneho načúvania, pričom dajte osobe vedieť, že ste počuli, čo vám povedal/a. Dá sa to urobiť tak, že reagujete na to, čo vám osoba práve oznámila. Ak osoba napríklad povie: „Nepáčilo sa mi, čo robil“ vy môžete zopakovať: „Nepáčilo sa vám to.“ Dávajte si pozor, aby ste podvedome alebo vedomne nenaznačili svoj súhlas alebo nesúhlas s informáciou, ktorú ste práve získali.
- » **Vyhýbajte sa otázkam, ktoré obsahujú slovo „prečo“.** Zraniteľní ľudia by si ich totiž mohli vyložiť tak, že ich istým spôsobom obviňujete.

V prípade identifikácie obetí obchodovania sa otázky musia klásť počas prvého stretnutia medzi zraniteľnou a možno traumatizovanou obeťou a osobu vedúcou rozhovor. Spôsob vedenia vstupného rozhovoru závisí od toho, ako zhodnotí osoba vedúca rozhovor situáciu, vrátane stavu osoby a jej vnímavosti. Samozrejme, použitie dotazníka obeť obchodovania na pohodlí nepridá, preto by sa malo tomuto spôsobu zamedziť. Osoba vedúca rozhovor môže rozhodnúť, ktoré otázky sú podstatné vo vzťahu ku konkrétnemu prípadu a rozhovor podľa toho prispôbiť.

Pokiaľ je to možné, spôsob vedenia rozhovoru by sa mal prispôbiť stavu obeť. Osoba vedúca rozhovor by mala zároveň hneď na začiatku akceptovať fakt, že je

veľmi nepravdepodobné, že sa jej podarí dosiahnuť úplnú a úprimnú spoluprácu zo strany predpokladanej obete.

Do úvahy prichádza päť možných scenárov:

- » Osoba odmietne odpovedať na akúkoľvek otázku.
- » Osoba poskytne obmedzené množstvo informácií, ale nič viac.
- » Osoba rozpovie príbeh, ktorý ju jednoznačne naučili obchodníci s ľuďmi.
- » V prípade obetí, ktoré sa stali obeťou obchodovania len nedávno, a ktoré boli zadržané na hraničnom prechode, bude osoba odpovedať na otázky otvorene a úplne vo viere, že informácie sú pravdivé, aj keď sú v skutočnosti falošné – a to z jednoduchého dôvodu, že obeť ešte nezistila, aké sú s ňou plány.

Osoba vedúca rozhovor by mala dbať na nasledujúce body týkajúce sa hodnotiacich otázok⁵⁰:

- » Otázky sledujú tri na seba nadväzujúce fázy obchodovania: **nábor, prepravu a vykorisťovanie**.
- » **Je veľmi nepravdepodobné, že by bolo niekedy vôbec potrebné položiť všetky nižšie uvedené otázky s cieľom urobiť nejaké rozhodnutie a je ešte menej pravdepodobné, že osoba zodpovie všetky otázky.**
- » Osoba vedúca rozhovor musí byť flexibilná pri posudzovaní okolností osoby, s ktorou vedie rozhovor, fázy, v ktorej sa osoba v rámci procesu obchodovania nachádza, a musí byť citlivá pri výbere najvhodnejších otázok.
- » Osoba vedúca rozhovor však zároveň musí nájsť rovnováhu medzi kladením dostatočného množstva otázok, ktoré jej umožnia vykonať zhodnotenie a získaním dostatočne podrobných informácií, ktoré umožnia overiť presnosť tvrdení.
- » Skúsenosti ukazujú, že osoby nerady odpovedajú na akékoľvek otázky, ktoré sa týkajú totožnosti ostatných aktérov obchodovania a osoby vedúce rozhovor by mali s týmto faktorom vopred rátať.
- » Ak zisťovanie totožnosti ďalších aktérov príbehu jednoznačne narúša hodnotiaci rozhovor, osoba vedúca rozhovor by mala v tomto bode zľaviť, keďže nejde o absolútne nevyhnutnú informáciu pri rozhodovaní o identifikácii obete.
- » Ak je to možné a vhodné, osoba vedúca rozhovor by mala neustále klásť otázky, ktoré môžu poskytnúť ďalšie informácie, ktoré umožnia overiť si príbeh danej osoby.
- » Žiadna osamotená odpoveď na akúkoľvek otázku nemôže sama osebe vyriešiť samotné hodnotenie.
- » Odpovede sa musia hodnotiť súhrnne spolu s vyššie uvedenými indikátormi.

FÁZA NÁBORU

- » Čo vás prinútilo odísť z domu?
- » Ako vás sem priviezli?
- » Prišli ste sem kvôli konkrétnemu pracovnému miestu alebo štúdiu, ktoré vám prisľúbili?

50 Uvedené hodnotiace otázky vychádzajú zo Súboru nástrojov Úradu OSN pre drogy a kriminalitu (UNODC) na boj proti obchodovaniu s ľuďmi z r. 2006

- » Kto vám prisľúbil toto pracovné miesto/pracovnú príležitosť?
- » Akým spôsobom vás kontaktovala osoba, ktorá vám sľúbila pracovné miesto/pracovnú príležitosť?
- » Čo vám povedali o pracovnom mieste/pracovnej príležitosti? O aký typ práce/štúdia malo ísť?
- » Aké informácie ste dostali o plate a o pracovných podmienkach ohľadom pracovného miesta alebo o podmienkach študijného programu?
- » Podpísali ste nejakú zmluvu?
- » Povedali vám, že budete mať voči osobe, ktorá vám sľúbila prácu/štúdium, nejaké dlhy na základe danej zmluvy?

Poznámky:

- a) V kontexte Európskej únie a štátov susediacich s EÚ je výskyt násilného verbovania mimoriadne obmedzený a zvyčajne sa objavuje tam, kde prebiehajú vnútroštátne alebo cezhraničné konflikty a kde došlo k úplnému zlyhaniu výkonu občianskeho práva.
- b) Kontakt zvyčajne iniciuje obchodník s ľuďmi prostredníctvom siete osobných alebo rodinných kontaktov, alebo obeť napríklad reagovaním na inzerát na pracovné miesto alebo možnosť štúdia.
- c) Tieto inzeráty sa môžu objaviť v tlačенých médiách, v rozhlase alebo v televízii alebo na internete.
- d) V prípade obchodovania s ľuďmi vnútroštátneho alebo regionálneho rozmeru, najmä pokiaľ ide o nútenú prácu, verbovanie niekedy pozostáva jednoducho z priameho osobného kontaktu s príslušnou osobou alebo s jej rodinou.
- e) Pokiaľ ide o deti (osoby do 18 rokov), tie môžu predať ich rodičia nachádzajúci sa v núdzi, ktorí dovoľia svojim deťom odísť s verbujúcou osobou, lebo im chcú zabezpečiť lepšiu budúcnosť. Často očakávajú, že keď ich dieťa zarobí nejaké peniaze alebo získa užitočné zručnosti, vráti sa domov.
- f) Obchodovanie na účely zneužívania ľudí na prácu v regionálnom kontexte má dlhú históriu a stalo sa súčasťou miestneho spôsobu života. V takýchto prípadoch nemusí existovať žiadna formálna alebo zreteľná náborová štruktúra a postup sa dohaduje prostredníctvom siete existujúcich osobných kontaktov v dedinách a v mestách. V takýchto prípadoch je vysoko pravdepodobné, že jednotlivci sa nebudú považovať za obeť akéhokoľvek trestného činu.
- g) Obchodovanie s ľuďmi zahŕňa rôznorodé spôsoby zneužívania a či osoba vedela vopred o presnom charaktere práce alebo pracovných podmienkach alebo nie, závisí od okolností daného prípadu a od spôsobu, akým obchodníci s ľuďmi pracujú.
- h) Bezpečne možno predpokladať to, že aj keď nešlo o násilné verbovanie, osoba bola podvedená pokiaľ ide o charakter práce alebo pracovné podmienky.
- i) Obeť môže mať napríklad vedomosti o tom, aký druh práce sa od nej bude vyžadovať, no nebude mať informácie o pracovných podmienkach či o úrovni mzdy. Ženám a dievčatám napríklad môže byť povedané, že budú pracovať ako čašníčky alebo tanečníčky, ale nie to, že budú musieť aj „zabávať“ svojich

- klientov a akým spôsobom.
- j) V mnohých prípadoch, napríklad pri práci v domácnosti, je charakter práce známy, nie však to, že pracovníci budú držaní v podmienkach podobných otroctvu s obmedzenou slobodou pohybu a voľby a s nízkou alebo žiadnou mzdou.
- k) Obchodovanie s ľuďmi často zahŕňa nejakú formu dlhového nevoľníctva, v ktorom je obeť akýmsi nevoľníkom a je nútený splácať svoj dlh zo svojho zárobku. Využívanie takýchto dohôd o splácaní dlhu predstavuje bežný donucovací kontrolný mechanizmus.

FÁZA PREPRAVY

- » Mali ste svoj vlastný pas alebo osobný doklad?
- » Ak nie, pomáhal vám niekto pri ich získaní?
- » Pomáhal vám niekto vybaviť vízum, aby ste sem mohli prísť? (Ak sa na vstup do krajiny vyžaduje vízum.)
- » Prišli ste sem na svoj vlastný pas alebo osobný doklad?
- » Ak nie, dali vám falošné doklady?
- » Ak áno, aké meno a národnosť boli uvedené v dokladoch, ktoré ste používali?
- » Kto organizoval vašu cestu?
- » Kto hradil cestovné náklady?
- » Ak ste si cestu nehradili vy, povedali vám, koľko stoja náklady na cestu?
- » Poskytli vám nejaké informácie o tom, akým spôsobom by ste mali splatiť tieto výdavky?
- » Ako ste sem cestovali?
- » Mali ste nejakú zastávku na iných miestach/v iných krajinách pred tým, než ste pricestovali do cieľového miesta?
- » Kde ste boli počas zastávky ubytovaný? Mali ste počas ubytovania slobodu pohybu?
- » Kde ste prekročili štátne hranice?
- » Prekročili ste nejaký oficiálny hraničný prechod, keď ste vstupovali do tejto krajiny?
- » Skontrolovali vaše doklady na hraničnom prechode dôkladne?
- » Máte aj teraz so sebou svoje osobné a cestovné doklady?
- » Ak nie, prečo?
- » Kde sú teraz a kto ich vlastní?
- » Striedali sa počas cesty osoby, ktoré Vás sprevádzali/prevádzali/strážili?
- » Prevzala si Vás iná/iné osoba/y v cieľovom mieste?
- » Bolo miesto kam ste docestovali totožné s dohodnutým cieľovým miestom?
- » Keď ste docestovali, zdržiavali ste sa na mieste, ktoré bolo strážené (kontrolované)?
- » Ak ste cestovali v skupine, boli ste po príchode do cieľového miesta od skupiny oddelení?
- » Mohli ste sa slobodne a voľne pohybovať v mieste, kde ste boli ubytovaný?

Poznámky

- a) Bežne sa stáva, že obeť obchodovania pochádzajú z chudobných pomerov a len zriedkakedy majú prostriedky na úhradu svojich cestovných nákladov. Obchodníci s ľuďmi uhradia tieto výdavky pod podmienkou, že ich obeť splatia z peňazí zarobených v cieľovej stanici.
- b) Každé tvrdenie tohto druhu je silným indikátorom prípadu obchodovania, aj keď v závislosti od konkrétneho prípadu nejde vždy o vysoké cestovné náklady.
- c) Mnohé obeť obchodovania prekračujú hranice tajne, a to buď peši alebo skryté vo vozidle.
- d) Mnohé obeť cestujú aj legálne s vlastnými dokladmi, ktoré môžu a nemusia obsahovať falošné vízové povolenia, alebo im obchodníci s ľuďmi poskytnú sfalšované alebo ukradnuté doklady.
- e) V prípadoch obchodovania s ľuďmi keď sa verbovanie uskutočňuje na základe úplného alebo čiastočného podvodu, majú obchodníci s ľuďmi záujem udržať si imidž používania zákonných postupov tým, že využívajú pravé doklady obetí; v opačnom prípade by boli vystavení riziku, že vyvolajú podozrenie na strane podvedenej obete ešte pred tým, ako bude súhlasiť s cestovaním v sprievode obchodníka.
- f) V rámci schengenského priestoru Európskej únie cestujú obeť najčastejšie oficiálne na základe vlastných alebo kvalitne sfalšovaných dokladov.
- g) Obchodníci s ľuďmi vedia zneužívať svoje obeť efektívnejšie vtedy, keď im umožnia slobodný pohyb v cieľových krajinách, na rozdiel od prípadov, keď ich musia neustále skrývať ako neoprávnene sa zdržujúcich v krajine.
- h) Obeť obchodovania nie sú vždy prevážané priamo do konečnej cieľovej krajiny. Často sú zadržované na rôznych miestach (krajinách) za účelom zahľadovania stôp.
- i) Proces sa často výrazne predlžuje, niekedy aj o týždne až mesiace a zahŕňa množstvo rôznych tranzitných miest, keď sú obeť nútené sa zdržiavať a vykonávať rôzne činnosti proti svojej vôli. V prípade existencie takéhoto postupu ide o silný indikátor obchodovania s ľuďmi.
- j) Niekedy obetiam obchodovania s ľuďmi nedovolia ponechať si osobné doklady, keďže by ich mohli použiť pri úteku.
- k) Zhabanie dokladov je typickým nástrojom na ovládanie obetí, ktorý obchodníci s ľuďmi využívajú na zastrasovanie a vykonávanie nátlaku na svoje obeť.
- l) Ako už bolo uvedené vyššie, treba mať na zreteli to, že absencia dokladov je charakteristickou črtou aj v prípadoch uchádzania sa o azyl alebo prevádzkačstva.

FÁZA ZNEUŽÍVANIA

Všeobecné otázky – činnosť a pracovné podmienky

- » Akú prácu teraz vykonávate?
- » Je táto práca iná, ako vám sľubovali pred tým, než ste odišli z domu?

- » Ak áno, nútili vás alebo vykonávali na vás nátlak, aby ste vykonávali túto inú prácu?
- » Akým spôsobom vás nútili vykonávať túto prácu?
- » Kto vás nútil vykonávať inú prácu, ako vám sľubovali?
- » Ak vykonávate takú prácu, akú vám sľúbili pred vašim odchodom z domu, sú pracovné podmienky – plat, pracovný čas, sloboda pohybu a voľby, všeobecné pracovné prostredie – také, aké vám sľubovali?
- » Ak nie, v čom sa líšia od toho, čo vám sľubovali alebo hovorili?
- » Nútili vás prijať tieto odlišné podmienky?
- » Akým spôsobom vás nútili prijať tieto podmienky?
- » Kto vás nútil k tomu, aby ste ich akceptovali?
- » Platia vám za túto prácu?
- » Ak áno, koľko vám platia a ako často?
- » Naozaj dostávajú zaplatené za vašu prácu, alebo vaše peniaze zadržávajú?
- » Dlhujete svojmu zamestnávateľovi nejaké peniaze?
- » Ak áno, viete, o aký dlh ide a ako dlho ho budete musieť splácať?

VŠEOBECNÉ OTÁZKY – NÁTLAK A KONTROLA

- » Môžete odísť zo svojej práce alebo súčasnej situácie, keby ste chceli?
- » Môžete sa slobodne pohybovať?
- » Vyhrazali sa vám, keď ste chceli odísť?
- » Vyhrazali sa vám, že vás úrady zatknú ako nelegálneho migranta alebo pracovníka?
- » Utrpeli ste nejakú fyzickú ujmu?
- » Ako vyzerajú vaše životné podmienky?
- » Kde spíte a kde sa stravujete?
- » Spíte v posteli, na prenosnom lôžku alebo na zemi?
- » Odoprelí vám niekedy jedlo, vodu, spánok alebo zdravotnú starostlivosť?
- » Musíte žiadať o povolenie, keď chcete jesť, spať alebo ísť na toaletu?
- » Sú na vašich dverách a oknách zámky, aby ste sa nemohli dostať von?
- » Vyhrazal sa niekto vašej rodine?
- » Núti vás niekto robiť niečo, čo robiť nechcete?

Poznámky

- a) Keďže prvoradým cieľom obchodovania s ľuďmi je zneužívanie obeť za účelom zisku, zadržanie celej mzdy obeť alebo jej časti za jej prácu po príchode do cieľovej stanice je kľúčovým indikátorom obchodovania.
- b) Cieľom obchodovania s ľuďmi je určitá forma zneužívania na základe nátlaku, či už ide o sexuálne, pracovné alebo akékoľvek iné identifikované formy vykorisťovania obeť.
- c) Dôkaz o tom, že obeť bola nútená vykonávať činnosti, ako sú nútená práca, prostitúcia, pouličné žobranie, pokútny predaj alebo práce v domácnosti, sú

jasným indikátorom obchodovania vnútroštátneho alebo medzinárodného rozmeru.

- d) Výška zárobku je rôzna a závisí od typu vykonávanej činnosti. Žena, ktorá sa stala obeťou obchodovania na účely sexuálneho vykorisťovania, môže napríklad za jeden deň zarobiť viac ako nútený pracovník za celý týždeň. Neraz sa však stáva aj to, že daná osoba neuvidí nikdy svoj zárobok, resp. dostane len jeho malú časť, keďže zárobky často zadržávajú obchodníci s ľuďmi a ich komplici.
- e) Vo väčšine prípadov odoberú obeť obchodovania všetok zárobok alebo väčšinu ich zárobku, a to buď na splatenie údajných dlhov alebo pod zámienkou strhávania na iné účely, alebo im jednoducho odopnú akýkoľvek nárok na vlastný zárobok.
- f) Dlhové nevoľníctvo je pravidelne sa vyskytujúcim prvkom ovládania obetí obchodovania, keď sa obeť dostanú do nafúknutých dlhov za vybavenie dokladov, víz, za cestovné náklady, ubytovanie, stravu atď.
- g) U západoafrických a thajských žien, ktoré sú prevážane do Európy na účely sexuálneho vykorisťovania, sa často stáva, že je na nich uvalený dlh vo výške 30 000 až 50 000 dolárov, ktorý musia obchodníkov s ľuďmi splatiť ako prostitútky zo svojho zárobku.
- h) Ústredným prvkom trestného činu obchodovania s ľuďmi je vzťah založený na nátlaku a zneužívaní.
- i) V prípadoch násilného verbovania sa nátlak využíva od začiatku a pokračuje počas celého trvania vzťahu.
- j) V prípadoch, keď bola obeť úplne podvedená ohľadom charakteru práce, prvok nátlaku sa zvyčajne dostáva do hry okamžite po príchode na plánované miesto zneužívania.
- k) Ak bola napríklad obeť spočiatku presvedčená o tom, že bude zamestnaná ako tanečníčka alebo čašníčka, po uvedení si skutočných zámerov obchodníka po príchode na miesto na ňu treba vyvinúť nátlak, aby začala pracovať ako prostitútka .
- l) V prípade obetí nútenej práce alebo prostitúcie sa u osôb, ktoré vopred vedeli o tom, že sa od nich bude vyžadovať ilegálna práca, resp. práca v sexuálnom priemysle, nátlak objaví až po tom, keď si uvedomia skutočný charakter vykorisťovateľských pracovných podmienok a/alebo zadržovanie ich zárobkov.
- m) Obchodníci s ľuďmi využívajú rôzne metódy nátlaku na svoje obeť, ktoré ich nielenže zbavujú slobodnej vôle a dôstojnosti, ale im zároveň aj zabráňujú utiecť.
- n) Takéto metódy zahŕňajú používanie alebo hrozbu fyzického, sexuálneho alebo psychického násillia voči obeťam alebo voči ich rodinám alebo iným blízkym osobám, sociálnu a jazykovú izoláciu, vyvolávanie pocitu strachu, stigmatizácie a odmietania, neistoty a podozrievania voči polícii a hlboké nedôvery voči úradom a organizáciám.
- o) Ak sa zistí, že takéto alebo podobné skúsenosti majú vplyv na predpokladanú obeť obchodovania, ide o silný náznak toho, že príbeh o obchodovaní je pravdivý.
- p) Zbavenie obetí základných práv je najčastejšie využívaný kontrolný mechanizmus, keď obeť obchodovania majú len obmedzenú alebo žiadnu

slobodu, pokiaľ ide o charakter práce, pracovného času alebo služieb, ktoré sa od nich vyžadujú.

- q) Obetiam zvyčajne nie je umožnená veľká sloboda pohybu, sú držané v podmienkach pripomínajúcich väzenie a majú zakázané vychádzať von bez dohľadu obchodníkov.

ŠPECIFICKÉ DOPLŇUJÚCE OTÁZKY – SEXUÁLNE VYKORISŤOVANIE⁵¹

- » Akým spôsobom ste vykonávali prostitúciu – na ulici, v nočných klubov, vo verejných domoch, prostredníctvom eskortných agentúr atď.?
- » Mohli ste slobodne rozhodovať o tom, ktorých klientov budete akceptovať?
- » Mohli ste slobodne rozhodovať o tom, aký druh sexuálnych služieb budete poskytovať?
- » Bolo vám umožnené praktizovať bezpečný sex pomocou kondómu?
- » Aké ceny sa účtovali za jednotlivé sexuálne služby?
- » Platili klienti za služby priamo vám, alebo priamo vašim zamestnávateľom?

ŠPECIFICKÉ DOPLŇUJÚCE OTÁZKY – VYKORISŤOVANIE ĽUDÍ NA PRÁCU

- » Povedali vám, že máte voči svojmu zamestnávateľovi nejaký dlh?
- » Ak áno, povedali vám, v akej výške?
- » Povedali vám, čoho sa týkal tento dlh?
- » Povedali vám, koľko budete zarábať?
- » Povedali vám, ako dlho budete musieť splácať daný dlh?
- » Vyhrážali sa vám prepustením z akéhokoľvek dôvodu?
- » Povedali vám, že budete mať odopreté akékoľvek budúce pracovné príležitosti?
- » Pokutoval vás zamestnávateľ z nejakého dôvodu?
- » Vyhrážali sa vám, že vás preradia do horších pracovných podmienok?

ŠPECIFICKÉ DOPLŇUJÚCE OTÁZKY – OBCHODOVANIE S ĽUĎMI NA ÚČELY ODOBERANIA ORGÁNOV

- » Súhlasili ste s darovaním niektorého zo svojich orgánov?
- » Ak áno, s predajom ktorého orgánu ste súhlasili?
- » Akú cenu vám ponúkli za orgán?
- » Kto vám dal túto ponuku?
- » Dostali ste peniaze?
- » Dostali ste vopred nejaké lekárske informácie o postupe pri transplantácii?
- » Poskytli vám vopred nejaké lekárske informácie o zdravotných rizikách súvisiacich s darovaním orgánov?
- » Odoberali vám orgán?
- » Ak áno, kde sa to stalo?

51 V prípade obetí ktoré vopred vedeli o tom, že sa od nich bude vyžadovať práca v sexuálnom priemysle, sa nátlak zo strany obchodníkov objaví až po tom, keď si tieto osoby uvedomia skutočný charakter vykorisťovateľských pracovných podmienok a/alebo zadržovanie ich zárobkov

- » Stretli ste sa niekedy s príjemcom vášho orgánu?
- » Povedali vám, koľko zaplatí príjemca za váš orgán?

ŠPECIFICKÉ DOPLŇUJÚCE OTÁZKY – OBCHODOVANIE S ĽUĎMI ZA ÚČELOM ŽOBRANIA

- » Boli ste nútený žobrať na mieste stanovenom nejakou osobou?
- » Sledoval Vás niekto počas žobrania?
- » Boli ste nútený nosiť špecifické oblečenie (napr. špinavé, otrhané veci)?
- » Museli ste niekomu odovzdávať finančnú čiastku, ktorú ste vyžobrali?
- » Ak áno, mohli ste si nejakú čiastku ponechať?

AK IDE O MALOLETÚ OSOBU

- » Boli s Vami v skupine iné deti, alebo ste boli v situácii sám/sama?
- » Nútili Vás vykonávať nejaký druh kriminálnej aktivity (drobné krádeže, krádeže pri bankomatoch, vreckárstvo)?
- » Na akých miestach ste boli nútení žobrať (reštaurácie, bary, turistické miesta, dopravné prostriedky)?
- » Ublížoval Vám niekto?
- » Ako dlho ste sa zdržiavali na jednom mieste/v jednom meste?
- » Povedal Vám niekto aký príbeh máte povedať ak Vás chyti polícia?

5.2.5.3 UKONČENIE ROZHOVORU

Po získaní potrebných informácií a dostatočnej identifikácii obchodovanej osoby je potrebné uzavrieť rozhovor pozitívnym spôsobom. Skúsenosti z prostredia obchodovania s ľuďmi, prevádzkačstva a ďalších okolností, ktoré úzko súvisia s týmto trestným činom, môžu u obchodovaných osôb vyvolávať silné emocionálne a psychické reakcie. Po diskusii budú cítiť niektoré obchodované osoby úľavu, niektoré sa budú naopak cítiť horšie, môžu mať zlý pocit zo seba, zo svojej nepriaznivej situácie a najmä zo svojej budúcnosti. Je dôležité, aby v obeti obchodovania s ľuďmi neostal pocit hanby a beznádeje. Kedykoľvek je to možné, rozhovor by sa mal končiť pozitívne. Realizátor rozhovoru môže obchodovanej osobe pripomenúť, ako dobre sa vyrovnala so zložitou situáciou (napríklad použiť konkrétne prípady z jej výpovede) a poukázať na to, ako môžu poskytnuté informácie pomôcť ostatným. **Realizátor rozhovoru by mal mať k dispozícii informácie o ďalších inštitúciách a organizáciách, ktoré sa zaoberajú pomocou obetiam obchodovania s ľuďmi, v prípade, že obchodovaná osoba ešte nie je v starostlivosti odborníkov, prípadne potrebuje ešte ďalšie druhy pomoci.**⁵² Príklad ukončenia rozhovoru: „*Veľmi pekne Vám ďakujem, že ste našiel/našla silu a odvahu hovoriť o svojich skúsenostiach. Nikto si nezaslúži, aby s ním bolo zaobchádzané takým alebo podobným spôsobom, akým bolo zaobchádzané s vami. Je jasné, že ste silný/á a statočný/á muž/žena, keď ste toto všetko vydržali.*“

5.3 BEZPEČNOSŤ OBCHODOVANEJ OSOBY POČAS ROZHOVORU

Počas rozhovoru sa môže náhle zmeniť atmosféra rozhovoru. Zmena môže pre obchodovanú osobu znamenať isté fyzické alebo psychické nebezpečenstvo. Aj keď bolo prostredie pre rozhovor pôvodne prijateľné, môže sa obchodovaná osoba náhle počas pohovoru začať cítiť nevoľno. Dôležité je si týchto náznakov všimnúť, pretože počas rozhovoru mohlo dôjsť k situácii, ktorú pociťuje obchodovaná osoba ako určité nebezpečenstvo a taktiež nepokoj počas pohovoru často znamená, že obchodovaná osoba nemôže hovoriť otvorene.

Udalosti alebo témy, ktoré môžu náhle zmeniť charakter rozhovoru:

- » niekto vstúpi do miestnosti alebo ňou prejde ;
- » otázka, ktorá je pre obchodovanú osobu podozrivá alebo ju znervózni, zneistí napríklad žiadosť o určité meno alebo adresu, otázky týkajúce sa jej rodiny, jej veku a podobne);
- » strata dôvery alebo prejavy úzkosti.

Pri rozhovore je dôležité dávať pozor na náznaky ukazujúce, že osoba sa cíti nevoľno, alebo si želá rozhovor ukončiť. Pokiaľ sa jej správanie alebo spôsob odpovedania na otázky začne výrazne meniť, treba sa zamyslieť na tým, či túto zmenu alebo neochotu odpovedať nespôsobila nejaká situácia, ktorá nastala počas rozhovoru.

Osoba realizujúca rozhovor by mala byť pripravená počas celého rozhovoru zmeniť tému alebo urobiť núdzovú prestávku prípadne ukončiť stretnutie, pokiaľ sa podmienky na rozhovor stanú nebezpečnými, je narušené súkromie, prípadne obchodovaná osoba alebo tlmočník signalizuje nejaký problém. Ak sú pri rozhovore používané dotazníky, alebo sú vyžívané smernice, mala by mať osoba realizujúca pohovor ešte iný dotazník k inej téme (napr. k zdravotnému stavu, a podobne), ktoré môže v prípade potreby použiť. Toto môže pomôcť realizátorovi rozhovoru previesť rozhovor na menej kontroverznú tému.

5.3.1 ROZSAH RIZÍK, KTORÉ VYPLÝVAJÚ PRE OBEŤ PRI UVEDENÍ PRAVDIVÝCH INFORMÁCIÍ

Ďalší faktor, ktorý treba brať do úvahy, je, ako obeť rozumejú identifikačnému procesu a ako sa k nemu stavajú. V niektorých prípadoch obeť nepovažuje identifikáciu za riešenie životnej situácie, v ktorej sa nachádza, a nemusí teda identifikáciu vždy vnímať ako „záchranu“ alebo ako niečo pozitívne. Stáva sa to najmä v situáciách, keď sa obetiam podarí zo situácie vyťažiť predsa len určité výhody – ušetriť nejaké peniaze a poslať ich domov, plánovať útek od obchodníka, ale pritom zostať v zahraničí, nafingovať vzťah s klientom či vydať sa v zahraničí.

S každou fázou rozhovoru sa spája určité riziko, od prvotného kontaktu s obeťou až po zverejnenie informácií. Najefektívnejší spôsob, ako sa zoznámiť s rizikami pred pohovorom a pred rozhodnutím o stratégii ochrany obeť, je preštudovať si túto

problematiku, zistiť miestnu situáciu a spolupracovať s profesionálnymi a skúsenými miestnymi organizáciami alebo jednotlivcami. Na základe etických a bezpečnostných odporúčaní Svetovej zdravotníckej organizácie⁵³ uvádzame tieto riziká:

Identifikácia štátnymi úradmi cieľovej krajiny

Veľa žien i mužov cestuje nelegálne, ich doklady väčšinou zabavia sami obchodníci s ľuďmi. Tieto osoby si nie sú isté svojím právnym postavením. Boja sa zaistenia a deportácie, zároveň sa zdráhajú hovoriť s cudzími ľuďmi. Mnoho z nich má na základe predchádzajúcej negatívnej skúsenosti so skorumpovanými úradmi z krajiny pôvodu nedôveru ku všetkým policajným a ostatným štátnym inštitúciám.

V jednej z krajín Blízkeho východu sa podarilo utiecť trom východoeurópskym ženám z klubu a požiadali o pomoc úrady. Polícia im povedala, že im nemôže pomôcť, a poslala ich na autobusovú zastávku, aby odišli z mesta preč. Len čo sa však ženy dostali na zastávku, už tam na ne čakali pôvodní obchodníci.⁵⁴

V afrických krajinách pôvodu bolo zaužívanou praxou v prípade žien, ktoré sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi a následne boli vrátené do krajín pôvodu, že ich tváre pravidelne zverejšňovali v televíznych spravodajstvách v príslušnej krajine, aby sa týmto spôsobom dostatočne varovalo obyvateľstvo pred nebezpečenstvom obchodovania s ľuďmi. Viaceré z týchto obetí však následne znevážili a odmietli ich rodiny a komunity.⁵⁵

V mnohých krajinách, kde je prostitúcia nelegálna, sa obeť, ktoré sú nútené pracovať v tejto sfére, oprávnené boja väzenia. Obchodníci tieto ich obavy ešte viac posilňujú, tvrdia im, že v prípade, že sa štátne úrady dozvedia o nelegálnej prostitúcii, budú sa im snažiť ublížiť, zatknú ich a nedovolia im nikdy sa vrátiť domov alebo, naopak, odošlú ich domov proti ich vôli. V iných krajinách zasa vystupujú štátne úrady ako spojenci obchodníkov a môžu obeť zatknúť, a tým dať znovu šancu obchodníkom okradnúť ju o jej zisk a znovu ju predať. Vyskytli sa aj prípady, keď samy obeť obchodovania s ľuďmi videli, ako obchodníci uplácajú miestnych úradníkov.

Odplata štátnych orgánov krajiny pôvodu

Úradníci v krajine pôvodu, často aj priamo v dedine, z ktorej obeť pochádza, môžu byť spojencami obchodníkov s ľuďmi. Skorumpovaní úradníci môžu žiť v krajinách pôvodu obeť alebo pracovať na ambasádach a konzulátoch v cieľovej krajine. Väčšina obetí sa zdráha kontaktovať úrady. Bojí sa deportácie, skorumpovanosti úradníkov a nepriateľského zaobchádzania. V mnohých prípadoch sú tieto obavy opodstatnené. Úrady v cieľových krajinách môžu zadržať, uväzniť alebo deportovať osoby, ktoré na území príslušnej krajiny pracovali alebo žili nelegálne. Úrady v cieľovej krajine môžu obeť nútiť svedčiť proti obchodníkom s ľuďmi aj napriek nebezpečenstvu, ktoré z takejto spolupráce vyplýva. Kontaktovať úrady v niektorých krajinách znamená, že sa žena môže znovu dostať do moci obchodníkov. Vo viacerých tretích krajinách sú súčasťou siete obchodníkov s ľuďmi aj policajti, vojenská a imigrační

53 WHO, 2003.

54 Listening to victims

55 Listening to victims

úradníci, dokonca aj zamestnanci ambasad alebo konzulátov (alebo s touto sieťou spolupracujú a prijímajú od nej úplatky).

Odveta proti vypovedajúcej osobe zo strany organizátora obchodu, pasáka alebo prevádzčača

Pretože sa aspekty obchodovania s ľuďmi považujú za trestné činy (ako napr. porušovanie imigračných pravidiel, nelegálna práca, neplnoletosť, vydieranie, násilie, únos, vykorisťovanie a i.), nechcú osoby, ktoré sú zapojené do týchto aktivít, aby obeť obchodovania s ľuďmi hovorili s ďalšími cudzími osobami. Obchodníci, ktorí majú nad obeťou kontrolu, môžu sa ju snažiť fyzicky zastrašiť alebo potrestať (bitím, znásilnením alebo väznením), môžu ju trestať finančne (pokutami za „neposlušnosť“ alebo zvyšovaním dlhu, aby ju odradili od kontaktu s cudzími ľuďmi). Môžu jej predĺžiť pracovný čas alebo odmietnuť určité privilégia – napríklad voľno, spánok, stravu a pod. Tieto tresty nemajú postihnúť len vinníka, ale zároveň majú slúžiť aj ako varovanie pre ostatné obeť. V nijakom prípade by sa nemalo predpokladať, že keď obeť unikne z moci obchodníkov, nič ju už nemôže ohroziť. Obchodníci si môžu väčšinou veľmi ľahko zistiť osobné informácie o príslušnej obeť, informácie o jej rodine a priateľoch. Týmto spôsobom môže aj „nevinny“ rozhovor ohroziť obeť a znemožniť jej návrat domov.

Odveta namierená proti rodine alebo deťom obeť obchodovania s ľuďmi

Pre obchodníkov s ľuďmi je bežná prax, že so svojimi obeťami manipulujú a kontrolujú ich, vyhrážajú sa ich rodinám, snažia sa zastrašovať ich deti.

Hanba a odmietnutie alebo potrestanie zo strany rodinných príslušníkov či komunity

Obeť obchodovania s ľuďmi a najmä ženy sa boja nielen o svoju rodinu, ale aj reakcie svojej rodiny, rodičov, partnerov a ďalších osôb v prípade, že by zistili, že ich nejakým spôsobom zneužívali. Nie je nezvyčajné, že rodičia, súrodenci alebo partneri z toho obviňujú samu obeť. Ak sa kontaktovanie obeť uskutoční v jej domovskom prostredí nedostatočne diskretným spôsobom, môžu sa nenávratne poškodiť rodinné vzťahy. Obeť obchodovania s ľuďmi sa boja, že ich rodiny zistia, že si nezarobili predpokladané množstvo peňazí alebo utiekli bez zaplatenia dlhu.

Odplata spolupracovníkov, spolubývajúcich alebo členov komunity

V praxi sa neosvedčilo predpokladať, že ženy, prípadne i muži, ktorí sa nachádzajú v rovnakej situácii, si navzájom dôverujú. I keď sa medzi ženami či mužmi, ktorí spolu žijú a pracujú, môže vyvinúť silné puto, existujú prípady, keď medzi nimi panuje závisť. Môže nastať situácia, že jedna z osôb s cieľom získať určitú prestíž, finančnú odmenu, prípadne lepšie postavenie, poskytne informácie o druhej osobe, ktoré následne postavenie tejto druhej osoby znevažujú alebo značne zhoršujú. Tieto situácie sa môžu vyskytovať aj v účelových zariadeniach MV SR. Ženy, muži, prípadne celé komunity môžu medzi sebou cítiť nepriateľstvo, chciet sa pomstiť alebo sa snažiť využiť informácie škodlivým spôsobom. V niektorých prípadoch zostávajú obeť obchodovania

s ľuďmi v kontakte so svojím obchodníkom, ktorému potom odovzdávajú informácie o iných obetiach obchodovania. V niektorých prípadoch osoby, ktoré sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi a vrátili sa späť do krajiny pôvodu, vidia pri komunikácii s inými cudzincami napojenými na sieť obchodníkov s ľuďmi.

15-ročné rumunské dievča „predali“ z albánskeho väzenia, kam sa dostalo za používanie falošného talianskeho pasu. Potom, čo určitý čas pracovalo pre svojho priateľa pasáka, utieklo a začalo pracovať v inej časti mesta. Na „hlavu“ dievčiny vypísali odmenu. Jej bývalá spolupracovníčka prezradila albánskemu pasákovi miesto, kde sa nachádza. Následne rumunské dievča pred očami jeho nových spolupracovníkov uniesli.⁵⁶

Klamstvo o veku

Maloleté osoby často uvádzajú nepravdivé údaje o svojom veku, nezriedka na základe inštrukcií obchodníkov, vykorisťovateľov či prevádzáčov. Vedenie pohovoru s maloletou osobou prináša pre osobu vedúcu rozhovor ďalšie právne záväzky a etické otázky.⁵⁷

5.4 ZÁSADY ROZHOVORU S DETSKÝMI OBEŤAMI OBCHODOVANIA S ĽUĎMI⁵⁸

- » Vždy keď existujú dôvody na podozrenie, že daná osoba je dieťa, rozhovor by sa mal striktné sústrediť na zistenie, či sú k dispozícii dostatočné biografické údaje, ktoré by potvrdili, že osoba je naozaj dieťa, a aspoň minimálne nevyhnutné informácie na potvrdenie podozrenia, že dieťa môže byť obeťou obchodovania.
- » Ak sa zistí, že obeť je dieťa, treba ho okamžite previezť na bezpečné miesto.
- » Následný rozhovor by sa nemal konať dovtedy, kým sa nevyriešia okamžité otázky týkajúce sa opateru a starostlivosti o dieťa.
- » Akýkoľvek rozhovor sa môže konať len za prítomnosti opatrovníka dieťaťa. Ak neexistuje, za prítomnosti určeného opatrovníka alebo inej vhodnej nezávislej dospeléj osoby, ktorá dokáže chrániť práva a záujmy dieťaťa v priebehu rozhovoru.

Predpoklady u detí

- » Predpoklad veku. V prípade neurčitosti veku sa bude osoba považovať za dieťa a bude sa s ňou zaobchádzať ako s dieťaťom, kým sa nezistí jej vek.

V krajinách, ktoré ratifikovali Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, platia ustanovenia článku 10 (3) dohovoru:

- » ***Ak vek obete nie je jasný a je dôvod domnievať sa, že obeťou je dieťa, obeť sa považuje za dieťa a sú jej priznané špeciálne ochranné opatrenia počas overovania jej veku.***

56 Listening to victims

57 WHO, 2003

58 UNICEF, GUIDELINES ON THE PROTECTION OF CHILD VICTIMS OF TRAFFICKING, Technical Notes

V článku 10 (4) sa uvádzajú povinnosti štátu, keď vznikne prezumpcia veku:

- » *Len čo je dieťa bez sprievodu identifikované ako obeť, každá zmluvná strana:*
 - ustanoví zastupovanie dieťaťa prostredníctvom opatrovníka, organizácie alebo orgánu, ktorí konajú v najlepšom záujme tohto dieťaťa;
 - podnikne potrebné kroky na určenie jeho totožnosti a štátnej príslušnosti;
 - vynaloží úsilie na vyhľadanie jeho rodiny, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa.
- » **Predpoklad obchodovania.** Podľa najlepšej praxe a so zreteľom na akútnu citlivosť a osobitné potreby detských obetí, vždy keď existujú **akékoľvek dôvody** domnievať sa, že sa dieťa mohlo stať obeťou obchodovania s ľuďmi, bude sa **predpokladať**, že sa táto skutočnosť stala, a podľa toho sa aj bude s dieťaťom zaobchádzať, ak sa len nepotvrdí opak.

Určenie veku

V prípade pochybností o veku sa bude spočiatku predpokladať, že osoba je dieťa, kým sa nepotvrdí opak. Po tejto prvotnej reakcii je ešte stále potrebné určiť vek jednotlivca. Bez tohto kroku môže byť mimoriadne ťažké aj naďalej zabezpečiť, aby osoba dostávala všetku špeciálnu pomoc, ktorá zohľadňuje akútnu zraniteľnosť a potreby detí.

Rady založené na najlepšej praxi ponúkajú usmernenia UNHCR o metódach a postupoch pri zaobchádzaní s deťmi bez sprievodu, ktoré požiadajú o azyl:

Ak je potrebné určiť vek dieťaťa, do úvahy treba brať tieto fakty:

- a) Pri posudzovaní veku sa musí zohľadniť nielen fyzický výzor dieťaťa, ale aj jeho psychická vyspelosť.
- b) Ak sa na určenie veku dieťaťa použijú vedecké postupy, mala by sa povoliť tolerancia chýb. Takéto metódy musia byť bezpečné a musia rešpektovať ľudskú dôstojnosť.
- c) Dieťa by malo získať výhodu z pochybnosti, ak je presný vek dieťaťa neurčitý.

Podľa možnosti by sa právne dôsledky alebo význam kritéria veku mali obmedziť alebo potlačiť. Nie je žiaduce, aby zo stanovených kritérií vyplývalo príliš veľa právnych výhod a nevýhod, pretože to môže spôsobiť skreslenie skutočnosti.

Základná zásada je, či osoba preukazuje „nezrelosť“ a zraniteľnosť, ktorá si môže vyžadovať citlivé zaobchádzanie.

Medzi prvotné ukazovatele pri určovaní veku patria:

1. fyzický vzhľad danej mladej osoby,
2. psychická zrelosť osoby,
3. vyjadrenia mladej osoby,
4. doklady, ktorými disponuje, resp. absencia pasu alebo iných dokladov.

Ak aj napriek tomu pretrvávajú pochybnosti o veku mladej osoby, možno pristúpiť k overeniu týchto skutočností:

5. lekárska prehliadka – výlučne so súhlasom osoby – a stanovisko profesionálneho zdravotníckeho pracovníka,
6. overenie na veľvyslanectve alebo iných úradoch v domnej krajine pôvodu mladej osoby, ale len keď je úplne jasné, že mladá osoba nemá v úmysle požiadať o azyl.
 - » Pred rozhovorom sa má vyžiadať od dieťaťa súhlas (osoby do 18 rokov) alebo jeho rodiča, alebo opatrovníka, alebo sociálneho pracovníka.
 - » Rozhovor s dieťaťom sa má viesť iba v prítomnosti zákonného zástupcu.
 - » Pred rozhovorom s dieťaťom, obeťou obchodovania, by mal vyšetrovateľ/pýtajúci sa preveriť, či už niekedy iná osoba alebo inštitúcia viedla s dieťaťom rozhovor na túto tému. Treba sa vyhnúť opätovnému kladeniu rovnakých otázok a je dobré vyžiadať si informácie z predchádzajúceho rozhovoru alebo sprístupniť informácie z uskutočneného rozhovoru iným kompetentným osobám za podmienok zachovania pravidiel dôvernosti a súkromia.
 - » V prípadoch, keď sa zo zákona nevyžaduje priama výpoveď dieťaťa, vypočúvajúci by sa mal obrátiť na zákonného zástupcu dieťaťa.
 - » Ak je to možné, vyšetrovateľ/príslušník polície aj tľmočník by mali byť rovnakého pohlavia ako dieťa, mali by byť oblečení v civile, špeciálne vyškolení na vypočúvanie detí a mali by byť oboznámení s problematikou obchodovania s deťmi.
 - » Za každých okolností by sa malo rešpektovať právo dieťaťa na súkromie a dôvernosť postupu.
 - » Rozhovor by sa mal viesť v jazyku, ktorému dieťa rozumie. Ak to nie je možné, má sa zabezpečiť kvalifikovaný tľmočník.
 - » Rozhovor by mal trvať čo najkratší čas a mal by minimalizovať ďalšiu traumatizáciu a psychickú nepohodu dieťaťa.
 - » V rozhovore by sa nemalo pýtať na to, či dalo dieťa súhlas na vykorisťovanie, keďže takýto súhlas nie je pre právne potreby relevantný.
 - » Informácie získané od dieťaťa počas rozhovoru sa nemôžu nijako použiť proti dieťaťu ako dôkaz jeho trestnoprávnej zodpovednosti.
 - » Detské obeť obchodovania s ľuďmi by nemali byť podriadené trestnoprávnym postupom alebo sankciám za priestupky súvisiace s ich situáciou vrátane porušenia imigračných zákonov (článok 26 Dohovoru Rady Európy, ustanovenie o beztrestnosti).

Pred prípadným návratom dieťaťa do krajiny pôvodu je dôležité:

- » dôkladne posúdiť, či návrat dieťaťa do domovskej krajiny je bezpečný, pričom sa zohľadňuje riziko prenasledovania, zapojenia do ozbrojených konfliktov, násillia, zneužitia a vykorisťovania,
- » opatrovník a poručník/poradca dieťaťa v hostiteľskej krajine súhlasí, že návrat je najlepším záujmom dieťaťa,
- » dôkladne posúdiť situáciu rodiny v domovskej krajine, preskúmať schopnosť

-
- rodiny dieťaťa (rodičov a iných rodinných príslušníkov) poskytovať vhodnú starostlivosť,
- » dôkladne posúdiť prístup k potravinám, bývaniu, zdravotnej starostlivosti, vzdelaniu, odbornej príprave a možnostiam zamestnania v domovskej krajine,
 - » toto preskúmanie vykonáva odborník alebo nezávislá organizácia (iná ako orgán alebo osoby, ktoré prvýkrát rozhodovali o postavení dieťaťa alebo o iných žiadostiach), ktorá musí byť objektívna, apolitická a musí v každom prípade zohľadňovať najlepší záujem dieťaťa,
 - » rodičia dieťaťa, príbuzní alebo iný dospelý opatrovník súhlasia poskytovať okamžitú a dlhodobú starostlivosť od príchodu dieťaťa do krajiny pôvodu. Musí sa zistiť a zohľadniť názor rodiny na návrat dieťaťa,
 - » dieťa je vo všetkých fázach plne informované a konzultuje sa s ním, poskytuje sa mu primerané poradenstvo a podpora, do úvahy sa berú aj názory dieťaťa na návrat v súlade s jeho vekom a zrelosťou,
 - » pred návratom sa umožní kontakt medzi dieťaťom a jeho rodinou,
 - » dieťa počas návratu riadne sprevádza dospelá osoba,
 - » príslušné organizácie alebo agentúry účinne sledujú dobré životné podmienky dieťaťa po návrate.

6 ZAČLENENIE OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI DO ASISTENČNÝCH PROGRAMOV - SPÔSOBY A MOŽNOSTI ICH OCHRANY NA SLOVENSKU

Obete obchodovania s ľuďmi majú väčšinou obmedzený prístup k informáciám, ktoré môžu zlepšiť ich bezpečnosť a zdravotný stav. **Pri práci so znevýhodňovanými osobami má realizátor rozhovoru okrem povinnosti informácie zhromaždiť aj rovnakú povinnosť informácie poskytnúť.** Tieto informácie môžu byť životne dôležité a ich poskytnutie je dôležitou úlohou každého realizátora rozhovoru.

Sprístupnením informácií o dostupných službách poskytuje realizátor rozhovoru obeti obchodovania výraznú pomoc a zároveň zvyšuje dôveru, ktorú k nemu osoba cíti. Poskytované informácie by mali byť stručné a jasné. Realizátor rozhovoru môže obeti pomôcť uistením, že to, čo sa jej stalo, nie je jej chyba a nemá na tom nijakú vinu. V poslednom kroku by sa mal realizátor rozhovoru uistiť, že osoba porozumela všetkým informáciám, prípadne sa jej spýtať, či nemá ďalšie otázky.

6.1 PROGRAM PODPORY A OCHRANY OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

V rámci Slovenskej republiky je problematika identifikovania a zabezpečenia starostlivosti o cudzinca ako obeť obchodovania s ľuďmi právne ošetrená najmä v Zákone o pobyte cudzincov a v Zákone o azyl a v Nariadení MV SR z 30. júna 2008 o Zabezpečení Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi .

Na základe vyššie uvedených ustanovení sa za obeť obchodovania s ľuďmi považuje:

- a) **občan Slovenskej republiky, u ktorého je dôvodné podozrenie, že sa na území Slovenskej republiky, alebo v zahraničí stal obeťou,**
- b) **cudzinec, alebo osoba bez štátnej príslušnosti, u ktorého je dôvodné podozrenie, že sa na území Slovenskej republiky stal obeťou**

To v praxi znamená, že i cudzinec odhalený v SR v tranzite vo fáze obchodovania s ľuďmi, keď k vykorisťovaniu ešte nedošlo, je považovaný za cudzinca, ktorý sa stal na území SR obeťou obchodovania s ľuďmi. Je potrebné si uvedomiť, že trestný čin obchodovania s ľuďmi je dokonaný vo veľmi skorom štádiu a nie je nutné aby došlo k vykorisťovaniu, keďže postačuje preukázať, že existuje úmysel vykorisťovať danú osobu.

Komplexná starostlivosť je obeti- cudzincovi v rámci Programu poskytovaná počas doby na zotavenie, ktorá trvá 90 dní. Na túto dobu je cudzincovi vydaný tolerovaný pobyt. **OČTK, ktoré osobu identifikujú ako možnú obeť obchodovania s ľuďmi majú povinnosť takúto osobu informovať o možnosti tolerovaného pobytu na dobu 90 dní.** Následne ak sa po uplynutí doby na rozmyslenie osoba rozhodne spolu-

pracovať s OČTK, môže byť tolerovaný pobyt obete - cudzinca predĺžený najmenej o 180 dní, a to aj opakovane. V prípade, že takáto obeť spolupracuje s orgánmi činnými v trestnom konaní, je komplexná starostlivosť poskytovaná počas celej doby trestného konania. Obeti - cudzincovi prejavujúcej záujem o vrátenie sa do krajiny pôvodu je komplexná starostlivosť poskytovaná počas doby na jeho/jej prípravu na návrat do krajiny pôvodu⁵⁹. **OČTK majú podľa Zákona o pobyte cudzincov povinnosť „zabezpečiť takejto osobe bezpečné ubytovanie, ak si ho nevie zabezpečiť sama.“**

V rámci Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi má cudzinec ako obeť obchodovania s ľuďmi právo na:

- a) izoláciu z kriminálneho prostredia,
- b) legalizáciu pobytu na území Slovenskej republiky,
- c) možnosť bezpečného ubytovania, po prípade anonymného ubytovania, ak o to obeť požiada,
- d) 40 dňovú dobu (od roku 2010 90 dňovú dobu) na zotavenie,
- e) komplexnú starostlivosť počas celej doby trvania trestného konania, ak sa obeť rozhodne spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní,
- f) finančnú podporu,
- g) sociálnu pomoc,
- h) psycho -sociálne poradenstvo,
- i) psychoterapeutické služby,
- j) právne poradenstvo,
- k) tlmočenie,
- l) zdravotnú starostlivosť,
- m) rekvalifikačné kurzy,
- n) komplexnú starostlivosť poskytovanú počas doby na prípravu obete na návrat do krajiny pôvodu, ak obeť prejaví záujem o vrátenie sa do krajiny pôvodu,
- o) možnosť zaradenia do programu ochrany svedka podľa osobitného Zákona č.256/1998 Z.z. o ochrane svedka v znení neskorších predpisov,
- q) možnosť získania trvalého pobytu, ak je to v záujme Slovenskej republiky podľa osobitného Zákona č. 48/2008 Z.z. o pobyte cudzincov v znení neskorších predpisov,
- r) pomoc pri dobrovoľnom návrate do krajiny pôvodu a sprostredkovanie pomoci mimovládnej organizácie pôsobiacej v krajine pôvodu.

Obete obchodovania s ľuďmi môže do Programu referovať ktorákoľvek organizácia, inštitúcia alebo fyzická osoba, ktorá má podozrenie, že prišla do kontaktu s takouto obeťou. Na posúdenie oprávnenosti pomoci je potrebné vyjadrenie kvalifikovanej referujúcej organizácie (mimovládnej organizácie pôsobiacej v oblasti pomoci obetiam obchodovania, polícia,.) alebo vstupný rozhovor, ktorý v zmysle medzinárodných pravidiel pre identifikáciu obetí obchodovania realizujú pracovníci IOM.

59 Nariadenie MV SR z 30. júna 2008 o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

6.2 POSTUP REFEROVANIA DO PROGRAMU⁶⁰

Obet' sa zaradi do programu takto:

- a) Subjekt, ktorý má podozrenie, že môže ísť o obeť obchodovania s ľuďmi, kontaktuje IOM na telefonической linke 0800 800 818 alebo ďalšie partnerské mimovládne organizácie participujúce na programe MV.
- b) IOM alebo ďalšie partnerské mimovládne organizácie participujúce na programe MV pomôžu vykonať vstupný rozhovor s danou osobou s dôrazom na vyhládávanie indikátorov obchodovania s ľuďmi.
- c) V prípade, že na základe vstupného rozhovoru OČTK a kvalifikovaná referujúca organizácia, t. j. IOM, resp. pozri a) a b) posúdia situáciu ako opodstatnenú, **osobu informuje OČTK o možnosti požiadať o tolerovaný pobyt.**
- d) Mimovládna organizácia zašle národnému koordinátorovi návrh na zaradenie obeť do programu spolu s vypracovaným individuálnym plánom pomoci.
- e) Obet' obchodovania by mala byť ubytovaná v bezpečnom ubytovaní prevádzkovanom (zabezpečenom) partnerskými mimovládnymi organizáciami participujúcimi na programe MV (Slovenská katolícka charita – má akreditáciu aj na starostlivosť o maloletých a umiestnenie mužských obetí, prípadne SKC Dotyk – len dospelé obeť) aj v období, počas ktorého sa jej vydá tolerovaný pobyt
- f) V prípade obeť obchodovania – cudzinca sa národnému koordinátorovi zasiela aj fotokópia udeleného povolenia na tolerovaný pobyt potom, keď takéto povolenie vydá ÚHCP
- g) Národný koordinátor na základe návrhu na zaradenie obeť do programu bezodkladne vydá rozhodnutie o zaradení obeť do programu
- h) Národný koordinátor odovzdá rozhodnutie o zaradení obeť do programu spolu s návrhom na jej zaradenie a v prípade obeť – cudzinca aj s fotokópiou udeleného povolenia na tolerovaný pobyt – späť mimovládnej organizácii. Prepis o odovzdaní týchto písomností sa ukladá v kancelárii ministra vnútra Slovenskej republiky spolu s individuálnym plánom pomoci
- i) Ak sa obeť – cudzinec dobrovoľne rozhodne spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní do 40 dní⁶¹, napíše s ním zástupca mimovládnej organizácie vstupné vyhlásenie a spolu so stručným opisom skutku ho bezodkladne odovzdá Úradu justičnej a kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru k číslu písomnosti rozhodnutia o zaradení obeť do programu
- j) So zreteľom na oboznámenie sa so skutočnosťou, že obeť sa dobrovoľne rozhodla spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní, odovzdá Úrad justičnej a kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru vstupné vyhlásenie bezodkladne národnému koordinátorovi a Úradu boja proti organizovanej kriminalite Prezídia Policajného zboru
- k) Úrad boja proti organizovanej kriminalite Prezídia Policajného zboru na základe

60 Nariadenie MV SR z 30. júna 2008 o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi.

61 Od 1.1.2010, 90 dní

vstupného vyhlásenia zaeviduje spolupracujúcu obeť do informačného systému „OBET“.

- l) Ak sa obeť – cudzinec dobrovoľne rozhodne spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní do 40 dní⁶², malo by sa zabezpečiť, aby sa včas podala žiadosť o predĺženie jeho tolerovaného pobytu o 180 dní

6.3 ÚLOHY JEDNOTLIVÝCH SUBJEKTOV PODIEĽAJÚCICH SA NA REALIZÁCIÍ PROGRAMU PODPORY A OCHRANY OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI⁶³

Úrad boja proti organizovanej kriminalite Prezídia Policajného zboru plní najmä tieto úlohy:

- a) identifikuje obeť a zabezpečuje jej informovanie o možnosti udelenia tolerovaného pobytu a zaradenia do programu,
- b) odovzdá identifikovanú obeť mimovládnej organizácii,⁶⁴
- c) konzultuje v prípade potreby s vyšetrovateľom Policajného zboru alebo povereným príslušníkom Policajného zboru všetky pripravované úkony v trestnom konaní, ktoré vyžadujú osobnú účasť obeť zaradenej do programu, a podieľa sa na určovaní spôsobu vykonania týchto úkonov,
- d) poskytuje konzultácie a pomoc ako kontaktné pracovisko pre zahraničnú spoluprácu v oblasti obchodovania s ľuďmi pri zabezpečovaní návratu obetí zo zahraničia a do krajiny pôvodu,
- e) navrhuje národnému koordinátorovi vyradenie obeť z programu (ak nastane niektorá zo skutočností, pre ktoré sa obeť vyraduje z programu: na jej vlastnú žiadosť; v prípade obeť – cudzinca, ktorý sa rozhodol pre návrat do krajiny pôvodu alebo posledného bydliska; ak sa preukáže, že nejde o obeť; ak kontaktuje osoby z kriminálneho prostredia; ak sa dobrovoľne vráti do prostredia, kde nastal trestný čin obchodovania s ľuďmi; ak poruší podmienky určené mimovládnu organizáciou o poskytovaní komplexnej starostlivosti; ak počas spolupráce s orgánmi činnými v trestnom konaní úmyselne uvedie nepravdivé údaje; po uplynutí lehoty na reintegráciu.
- f) je vecným gestorom informačného systému „OBET“.

Úrad hraničnej a cudzineckej polície MV SR plní najmä tieto úlohy:

- a) identifikuje obeť a zabezpečuje jej informovanie o možnosti udelenia tolerovaného pobytu a zaradení do programu,
- b) odovzdá identifikovanú obeť mimovládnej organizácii,⁶⁵

62 Od 1.1.2010, 90 dní

63 Nariadenie MV SR z 30. júna 2008 o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi.

64 Ustanovenie sa vzťahuje aj na IOM ako medzivládnu organizáciu v zmysle čl. 1 bod 1 nariadenia MV z 30. 6. 2008.

65 Ustanovenie sa vzťahuje aj na IOM ako medzivládnu organizáciu v zmysle čl. 1 bod 1 nariadenia MV z 30. 6. 2008

- c) zabezpečí na základe žiadosti obeť udelenie povolenia na tolerovaný pobyt,
- d) zabezpečí na základe návrhu národného koordinátora alebo orgánu činného v trestnom konaní prostredníctvom príslušného útvaru Policajného zboru predĺženie povolenia na tolerovaný pobyt z dôvodu spolupráce s orgánmi činnými v trestnom konaní,
- e) môže obeť udeliť trvalý pobyt po právoplatnom odsúdení páchateľov na základe potvrdenia národného koordinátora, že je v záujme Slovenskej republiky udeliť konkrétnej obeť trvalý pobyt na základe zákona č. 48/2008 Z. z. o pobyte cudzincov,
- f) informuje bezodkladne Úrad justičnej a kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru, ak zistí, že nastala niektorá z uvedených skutočností, pre ktoré sa obeť vyraduje z programu.

Krajské riaditeľstvo Policajného zboru a okresné riaditeľstvo Policajného zboru plní najmä tieto úlohy:

- a) identifikuje obeť a zabezpečuje jej informovanie o možnosti udelenia tolerovaného pobytu a zaradenia do programu,
- b) odovzdá identifikovanú obeť mimovládnej organizácii,⁶⁶
- c) prijíma v prípade potreby opatrenia znižujúce bezpečnostné riziká pre obeť, zamestnancov mimovládnych organizácií a ďalšie zainteresované osoby,
- d) informuje bezodkladne Úrad justičnej a kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru, ak zistí, že nastala niektorá z uvedených skutočností, pre ktoré sa obeť vyraduje z programu.

Migračný úrad MV SR v rámci programu plní najmä tieto úlohy:

- a) identifikuje obeť a zabezpečuje jej informovanie o možnosti udelenia tolerovaného pobytu a zaradenia do programu,
- b) odovzdá identifikovanú obeť mimovládnej organizácii,⁶⁷
- c) informuje bezodkladne Úrad justičnej a kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru, ak zistí, že nastala niektorá z uvedených skutočností, pre ktoré sa obeť vyraduje z programu.

66 Ibidem

67 Ibidem

7 IOM MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU A JEJ AKTIVITY V OBLASTI POMOCI OBETIAM OBCHODOVANIA S ĽUĎMI NA SLOVENSKU

Od roku 2002 sa Úrad IOM Medzinárodnej organizácie pre migráciu na Slovensku venuje aktivitám v oblasti prevencie a zvyšovania povedomia o probléme obchodovania s ľuďmi, ako aj budovaniu kapacít slovenských organizácií a inštitúcií pracujúcich v oblastiach, ktoré môžu prísť v rôznej forme do kontaktu s problematikou obchodovania s ľuďmi. V roku 2005 mohla IOM vďaka projektu financovaného v rámci iniciatívy spoločenstva Equal rozšíriť svoju činnosť aj o poskytovanie návratovej a reintegračnej pomoci obetiam obchodovania slovenského pôvodu. V slovenských podmienkach išlo o prvý komplexný program pomoci obetiam obchodovania, ktorý bol klientovi schopný zabezpečiť všetky základné reintegračné služby. Začiatkom roku 2008 bola IOM prostredníctvom výberového konania vybraná ako spolupracujúca organizácia v rámci programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi financovaného Ministerstvom vnútra SR, ktorého cieľovou skupinou sú slovenskí občania aj cudzinci – obeť obchodovania s ľuďmi.

7.1 PROGRAM NÁVRATU A REINTEGRÁCIE OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

Cieľom programu návratu a reintegrácie obetí obchodovania s ľuďmi je poskytnúť pomoc obetiam slovenskej alebo inej štátnej príslušnosti, ktoré sa chcú dobrovoľne vrátiť na Slovensko alebo do svojej krajiny pôvodu, alebo sa už na Slovensku nachádzajú a hľadajú pomoc pri reintegračnom procese.

Program ponúka asistenciu spojenú so zabezpečením bezpečného návratu a následnou ponukou vstupu do reintegračného programu pomoci obeti obchodovania poskytovanej podľa individuálneho plánu.

Reintegračná pomoc zahŕňa:

- » dočasné bezpečné ubytovanie (zabezpečenie bezpečného ubytovania na časovo obmedzené obdobie),
- » zdravotnú pomoc (vyhľadanie lekára, gynekologické vyšetrenie, testy na HIV a iné pohlavne prenosné choroby),
- » psychologické poradenstvo (podporu psychológa, terapeutickú starostlivosť),
- » právne poradenstvo (pomoc pri právnych úkonoch a právne zastupovanie),
- » sociálne poradenstvo (humanitárnu pomoc, pomoc pri kontaktoch s úradmi, pri vybavovaní dokladov a poistenia),
- » rekvalifikáciu a pomoc pri hľadaní práce (sprostredkovanie odborných kurzov, vzdelávania a rekvalifikačných kurzov, podporu pri hľadaní zamestnania).

Služby zabezpečujúce bezpečný návrat obeť obchodovania domov zahŕňajú:

- » zabezpečenie cestovných lístkov,
- » zabezpečenie cestovných dokladov alebo tranzitných víz,
- » konzultácie v súvislosti s prípravou na cestu a návrat domov,
- » sprievod na miesto odchodu (v prípade návratu cudzincov) vrátane sprievodu do cieľovej krajiny dospelou osobou, ak ide o maloletú osobu,
- » vyzdvihnutie a sprievod z miesta príchodu na Slovensko (v prípade slovenských občanov),
- » v prípade cudzincov vyhľadanie a sprostredkovanie kontaktu s organizáciami poskytujúcimi pomoc v krajine pôvodu.

7.2 PROGRAM ASISTOVANÝCH DOBROVOĽNÝCH NÁVRATOV (AVR)

Služby programu sú určené žiadateľom o azyl, neúspešným žiadateľom o azyl a nelegálnym migrantom, ktorí zvažujú návrat do krajiny svojho pôvodu. Cieľom programu asistované dobrovoľné návraty (ďalej AVR) je pomáhať pri návrate migrantom, ktorí si želajú vrátiť sa do krajiny pôvodu. Program poskytuje možnosť návratu, ktorý je bezpečný, humánny a dôstojný.

Pomoc v rámci programu zahŕňa:

- » poskytovanie informácií a poradenstva žiadateľom o dobrovoľný návrat,
- » prípravu cestovného plánu a zabezpečenie realizácie návratu,
- » pomoc pri vybavení náhradných cestovných dokladov,
- » asistenciu na letisku pri odlete zo Slovenskej republiky a asistenciu v tranzitných krajinách.

Program AVR je založený na princípe dobrovoľnosti a vychádza zo slobodného rozhodnutia jednotlivca. Migrant sa môže v ktorejkoľvek fáze návratu rozhodnúť, že z programu vystúpi a neodcestuje.

Asistovaný dobrovoľný návrat je humánny spôsob návratu do krajiny pôvodu. Umožňuje migrantovi vopred sa na návrat pripraviť, minimalizuje stresové situácie a predchádza stigme policajnej deportácie.

Hlavné výhody asistovaného dobrovoľného návratu:

- » migrant cestuje ako turista a nie je umiestnený v špeciálne vymedzených priestoroch lietadla,
- » posádka lietadla nie je osobitne informovaná o návrate,
- » vládne orgány cieľovej krajiny nie sú informované o jeho návrate a ani o pobyte na území Slovenska,
- » návrat do krajiny pôvodu s IOM je pre migranta bezplatný,
- » IOM zabezpečuje návrat migranta do hlavného mesta krajiny, prípadne najbližšieho väčšieho mesta s letiskom. V špeciálnych prípadoch (napríklad v dôsledku zhoršenia zdravotného stavu) môže IOM zabezpečiť, aby migranta na letisku v krajine návratu čakal pracovník IOM.

7.3 NÁRODNÁ LINKA POMOCI OBETIAM OBCHODOVANIA S ĽUĎMI 0800 800 818

Súčasťou spolupráce IOM a MV SR je aj národná linka pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi. Linka je bezplatná, tvorí základný prvok národného referenčného rámca a podporuje rozvoj vzájomnej koordinovanej činnosti všetkých zainteresovaných subjektov v rámci eliminácie rizík a predchádzania trestného činu obchodovania s ľuďmi. Medzi hlavné úlohy národnej linky pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi patrí poskytovanie pomoci a informácií pri prvom kontakte s osobami, ktoré sa mohli dostať do rizikovej situácie v súvislosti s fenoménom obchodovania s ľuďmi. Pri identifikácii a pomoci v takýchto prípadoch linka pomoci poskytuje možnosť kontaktu na organizácie poskytujúce pomoc obetiam obchodovania s ľuďmi.

Služby linky sú ďalej zamerané na prevenciu a elimináciu rizík spojených s prácou v zahraničí, pričom zároveň upozorňujú na nebezpečenstvo obchodovania s ľuďmi. Odporúčania sú adresované najmä osobám, ktoré plánujú vycestovať za prácou do zahraničia. Informácie podávané na linke pomáhajú zvýšiť informovanosť rizikových skupín aj širšej verejnosti o danej problematike.

Linka 0800 800 818 je bezplatná telefonická linka prevádzkovaná v pracovných dňoch od 9.00 do 17.00 h. Na linku možno telefonovať len zo SR. V období od 1. 7. 2008 do 1. 12. 2009 bolo prostredníctvom linky identifikovaných 8 obetí obchodovania s ľuďmi. Rozhovor možno viesť v slovenskom, anglickom a nemeckom jazyku. Rozhovor v cudzích jazykoch, ako sú čínština, francúzština, hindu, moldavčina, pandžabi, pašťčina, perzština, ruština, ukrajinčina, gruzínčina, vietnamčina, darjčina, bengálčina, urdčina, treba dohodnúť na uvedenom čísle 48 hodín vopred. Volajúci môže v prípade potreby nechať svoje telefónne číslo a operátori telefonickej linky ho späťne kontaktujú.⁶⁸

8 MOŽNÉ SPÔSOBY AKTÍVNEJ PREVENČIE OBCHODOVANIA S ĽUĎMI MEDZI ŽIADATEĽMI O AZYL

Nasledujúca časť slúži ako inšpirácia a praktická pomôcka pre vykonávanie prevencie, či už na individuálnej alebo skupinovej úrovni medzi žiadateľmi o azyl alebo medzi nelegálnymi migrantmi. V kontexte obchodovania s ľuďmi sa v tejto cieľovej skupine môžu vyskytovať vyslobodené obete obchodovania s ľuďmi, osoby v situácii obchodovania s ľuďmi, osoby v tranzite v zmysle mechanizmu obchodovania s ľuďmi alebo osoby náchylné prijať rizikové ponuky práce. Z uvedeného vyplýva, že vykonávať prevenčné aktivity je kľúčové pre úspešnú identifikáciu, prípadne samoidentifikáciu obetí medzi cudzincami, ale aj pre prevenciu.

Pri prevencii je dôležité riadiť sa odporúčaniami z kapitoly 5.2.3 a zabezpečiť overených tlmočníkov a kultúrnych mediátorov. V tomto zmysle je nevyhnutné vopred premyslieť jazykové a etnické zloženie skupiny (ak ide o skupinovú prevenciu) tak, aby sa zabezpečila plynulá realizácia aktivít a zároveň tlmočenie.

Realizátor prevenčných aktivít môže tvorivo, podľa osobného rozhodnutia využiť tie aktivity, ktoré sa mu zdajú pre danú skupinu a situáciu najvhodnejšie s prihliadnutím na zloženie skupiny (vek, pohlavie, národnosť, komunikačný jazyk, rôznorodosť skupiny atď.), skupinovú dynamiku a v kontexte realizácie prevenčnej aktivity.

Na čo je dobré myslieť

Okrem jazykových, intelektových a osobnostných predpokladov účastníkov je vhodné myslieť aj na to, že účastníci môžu byť rozdielni v tom, aké majú:

- » predchádzajúce skúsenosti (zlé/dobré s iným etnikom),
- » postoje z krajiny pôvodu, v rámci etnických skupín a výchovy,
- » záujmy, motiváciu a potreby poznávania iných,
- » kultúrne zázemie (náboženstvo, jazyk, hodnoty, vzťahy v rodine, štýl oblečenia a pod.).

Po bohatých skúsenostiach s vykonávaním prevenčných aktivít si myslíme, že bez aktívneho zapojenia účastníkov do procesu to nejde. Preferujeme preto interaktívne učenie, kde je účastník konfrontovaný so sebou samým, utvára si postoje, trénuje zručnosti a pracuje s informáciami. Diskusia sa najlepšie vyvoláva kontroverznými témami. Náš zámer je diskutovať, nie vnucovať dogmy.

Ďalšie odporúčania pri prevencii obchodovania s ľuďmi:

- » zamerajte pozornosť na súčasnosť, reagujte na to, čo sa v bezprostrednom okolí práve deje, o čom by mohli účastníci vedieť,
- » určite si na začiatku zmysel a výsledok interakcie, k čomu chcete dospieť,
- » neposudzujte, najmä pri tejto téme, nie ste v pozícii kritika ani rozhodcu,

- » buďte ochotní priznať, že neviete,
- » hľadajte vhodné otázky

8.1 INDIVIDUÁLNA PREVENCIA

So zreteľom na nevyhnutnosť zapojiť tlmočníkov a kultúrnych mediátorov do komunikácie s cieľovou skupinou a vzhľadom na možnú jazykovú rôznorodosť skupiny odporúča sa vykonávať prevenciu obchodovania s ľuďmi individuálnou formou. Výhodou individuálnej prevencie je možnosť vytvoriť priestor na dôverný rozhovor a uskutočňovať prevenciu so zreteľom na špecifiká jednotlivca. V individuálnej prevencii sa realizátor môže zamerať na špecifické „trendy“ a riziká v oblasti obchodovania s ľuďmi. U mužov je dôležité zamerať sa najmä na poskytnutie informácií o obchodovaní s ľuďmi na účely nútej práce, u žien treba okrem uvedeného poskytnúť informácie aj o nútej prostitúcii. **Pre klienta je kľúčovou informáciou kontakt na helplinku/organizáciu/človeka, kde sa môže v prípade núdze obrátiť.** Pri individuálnej prevencii možno použiť rozhovor alebo niektorú z ďalej uvedených aktivít (napr. inzeráty).

PATS (Project Against human Trafficking and Sex and gender based violence)⁶⁹

Ako užitočný príklad individuálnej prevencie obchodovania s ľuďmi možno uviesť pilotný projekt, ktorý v Slovinsku od roku 2004 realizuje UNHCR v spolupráci s neziskovou organizáciou KLJUC. Projekt, ktorý je zameraný na prevenciu a identifikáciu obetí obchodovania s ľuďmi medzi žiadateľkami o azyl, spočíva v individuálnych prevenčných rozhovoroch s každou ženou, ktorá príde do azylového zariadenia, čo najskôr po jej príchode. Rozhovor prebieha vo vyčlenenej miestnosti za prítomnosti tlmočníka a žiadateľka o azyl si môže vybrať, či sa bude rozprávať s mužom, alebo so ženou. Rozhovor je zameraný na prevenciu obchodovania s ľuďmi, na informovanie o systémoch pomoci v Slovinsku aj v najčastejších cieľových krajinách a na pomoc prípadnej obeti obchodovania s ľuďmi so samoidentifikáciou. Žiadateľky o azyl dostanú informačný materiál vo forme „slovníka“. Obchodníci s ľuďmi často obetiam berú ich osobné veci, preto sa zvolila forma „slovníka“, v ktorom sú „ukryté“ aj kontaktné čísla na organizácie, čo môžu v prípade potreby poskytnúť pomoc a ochranu obetiam obchodovania. Vďaka projektu sa ročne v priemere identifikovali 2 obe. Niektoré ženy sa identifikovali samy ako obeť obchodovania s ľuďmi, iným vysvetlili pracovníci projektu, že sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi, keďže ich situácia zodpovedá definícii o obchode s ľuďmi. Projekt sa realizoval od roku 2006 aj v Chorvátsku a Bosne a Hercegovine.

69 Viac informácií na <http://www.drustvo-kljuc.si/patsen.php>

8.2 SKUPINOVÁ PREVENCIA – PREDNÁŠKY A DISKUSNÉ SKUPINY V RÁMCI VOĽNOČASOVÝCH AKTIVÍT V AZYLOVÝCH ZARIADENIACH

V tejto kapitole uvádzame aktivity, ktoré pomôžu rozvíjať prevenčné zručnosti pri práci v skupinách v rámci interakcie so žiadateľmi o azyl, ale aj s inými cieľovými skupinami.

Osvedčený postup pri realizácii skupinových aktivít prevencie

1. „Prelamovanie ľadu“ – aktívne zoznámenie sa, navodenie príjemnej atmosféry, vzájomnej dôvery, komunikácie. Sem patrí i dohoda o pravidlách práce v skupine a očakávania z tréningu.
2. „Uvedomenie si problematiky“, porozumieť tomu, čo je multikulturalizmus, venovať sa pojmom, prehľadnosti, definícii a pod., na základe poznania problému je vhodné začať s vytváraním ďalšieho bodu, ktorým je:
3. „Motivácia pre zmenu správania“, inými slovami umožniť účastníkom prevenčnej aktivity, aby si uvedomili, že uvedená problematika sa možno týka aj ich a že im stojí za to posunúť sa v svojich názoroch a vedomostiach. Keď sú účastníci motivovaní, nastáva vhodný čas na:
4. „Osvojovanie si sociálnych zručností“, teda učenie sa novým formám správania zameraným na prevenciu alebo zvládanie rizikových situácií.
5. „Vyhodnotenie a spätná väzba“ sú užitočné pre trénera aj pre účastníka. Zvýši sa tak pravdepodobnosť aktívneho uplatnenia všetkého naučeného v reálnych životných situáciách.

Na začiatku je dôležité uskutočniť zoznamovaciu aktivitu, a to aj vtedy, keď sa väčšina účastníkov tréningu pozná, dokonca aj keď sa všetci poznajú. Poznajú sa totiž v doterajších rolách, ktoré sú charakterizované najmä nadradenosťou a podradenosťou, a vstup do tréningovej situácie by mal byť poznačený zmenou v smere rovnocennejších rolí. Predstavenie možno využiť aj na vyslovenie očakávania od aktivity alebo zámeru do budúcnosti. Tým sa symbolicky prekročí kontext každodennej rutiny v domove či sociálnom zariadení a facilituje sa navodenie pozitívnej atmosféry a spolupatričnosti skupiny.

Po úvodných aktivitách, ktoré pomohli vytvoriť priateľskú atmosféru, kde sa môže každý otvorene vyjadriť, po prelomení bariér a odstránení odstupe medzi účastníkmi tréningu môžeme pristúpiť k ďalšej časti tréningu, v ktorej umožníme účastníkom, aby si vyjasnili, čo zahŕňa problematika obchodovania s ľuďmi a uvedomili si, aký vážny spoločenský problém predstavuje.

8.3 AKTIVITY

Aktivita: **MINCE**

Cieľ: Zoznámenie a predstavenie sa.
Uvoľnenie atmosféry.
Vstup do problematiky migrácie.

Čas: Podľa veľkosti skupiny, asi 10 – 15 minút

Materiál:

Mešec, mince rôznych krajín a rôznej hodnoty. Je dobré, ak máme mince z najrôznejších krajín a kultúr.

Postup

1. Vyzveme účastníkov tréningu, aby si vybrali z mešca jednu mincu.
2. Ich úlohou je predstaviť sa pomocou mince, povedať o sebe:
 - čo významné sa stalo v ich živote, prípadne v rodine v roku, v ktorom bola minca vyrazená,
 - z ktorej krajiny minca pochádza a čo pre nich táto krajina predstavuje, asociácie o danej krajine.

Očakávané výsledky

Spojiť svoje príjemné asociácie s vlastnou skúsenosťou z migrácie, dovoleníek atď. a naladiť sa na tému, ktorá súvisí s migráciou.

Aktivita:	KÚTY MIESTNOSTI
Cieľ:	Uvoľnenie účastníkov skupiny. Zaktivizovanie na ďalšie cvičenia – všetci sa rozhovoria.
Čas:	Asi 20 minút
Pomôcky:	Dostatok priestoru

Postup

1. Opíšeme existujúce kúty v miestnosti: každý kút predstavuje jedno ročné obdobie. Účastníkov vyzveme, aby išli do toho kúta, ktoré ročné obdobie majú najradšej.
2. Vyzveme ich, aby sa porozprávali s tými, s ktorými sa stretli vo svojom kúte, o tom, čo ich spája. Necháme na to 5 – 7 minút. Potom za každý kút referuje jeden hovorca celej skupiny o tom, čo si účastníci dencov, majú 3 a viac súrodencov, alebo tí, ktorí nehovoria nijakým cudzím jazykom, hovoria jedným cudzím jazykom, dvoma cudzimi jazykmi, tromi a viacerými cudzimi jazykmi. Vymyslíme ľubovoľné kritériá delenia, ktoré sú vhodné pre konkrétnu skupinu. Dbáme na to, aby všetky diskusie smerovali najmä k tomu „PREČO sme sa ocitli v spoločnom kúte“, a nie iba „aké to je byť v tomto kúte“.

Očakávané výsledky

Orientovanie na hľadanie spojitostí medzi ľuďmi, na rozdiel od kultúrne prevažujúcej tendencie hľadať odlišnosti.

Alternatívy

Účastníci sa môžu do kútov rozdeliť podľa rôznych sociálnych prostredí, v ktorých sa napríklad cítia dobre: kaviareň, stanica, obchodný dom, rodinný dom a pod.

Po úvodných aktivitách, ktoré nám pomohli vytvoriť priateľskú atmosféru, kde sa môže každý otvorene vyjadriť, po prelomení bariér a odstránení odstupu medzi účastníkmi tréningu môžeme pristúpiť k ďalšej časti tréningu, v ktorej umožníme účastníkom, aby si vyjasnili, čo zahŕňa problematika obchodovania s ľuďmi a uvedomili si, aký vážny spoločenský problém predstavuje.

Aktivita: ČO JE OBCHODOVANIE S ĽUĎMI

Druh techniky:	Brainstorming
Cieľ:	Pomôcť účastníkom premýšľať o hlavných príčinách obchodovania s ľuďmi.
Čas:	15 minút
Pomôcky:	Veľký hárok papiera, hrubé fixky
Počet účastníkov:	Veková skupina:
Akýkoľvek	Bez obmedzenia

Postup*Krok 1*

Realizátor, čo vedie brainstorming, vytvára zoznam slov, ktoré opisujú obchodovanie s ľuďmi. Pýta sa účastníkov na ich predstavy a myšlienky, ktoré sa spájajú s obchodovaním. Otázka pre brainstorming: „Aké myšlienky a predstavy si spájate s pojmom obchodovanie s ľuďmi?“

Realizátor píše odpovede na tabuľu a po 5 – 7 minútach ju zavesí na stenu.

Krok 2

Realizátor zosumarizuje výsledky brainstormingu a pomocou otázok vedie skupinu do diskusie:

- » Čo vám napadne, keď sa pozriete na zoznam?
- » Ktoré aktivity sú spojené s obchodovaním?
- » Prečo si často spájame ženy v sexuálnom biznise s obchodovaním?

Realizátor ukáže definíciu protokolu UN (Palermského protokolu).

Očakávané výsledky

Na konci tohto cvičenia budú účastníci schopní:

- » Definovať obchodovanie s ľuďmi podľa protokolu UN.
- » Rozlišovať medzi obchodovaním s ľuďmi a dobrovoľnou migráciou za prácou.
- » Analyzovať obchodovanie s ľuďmi ako formu rodového násillia.

Kľúčové slová v definícii

verbovanie	preprava	prechovávanie
prijem	klamstvo	donucovanie
použitie násillia	zneužívanie autority	nedobrovoľná práca
otroctvo	podmienka – dlh	nútená práca
miesto pôvodu	miesto tranzitu	cieľové miesto
podvod	únos	vykorisťovanie

Realizátor diskutuje o definícii s účastníkmi. Jedna z možností je porozdávať karty s uvedenými pojmami. Účastníci pojem prečítajú a vysvetlia ho vlastnými slovami, čo znamená podľa nich. Tréner zapisuje jednoduchšie ekvivalenty k danému pojmu. V diskusii sa snažia vytvoriť definíciu z jednoduchších slov, čím si vytvoria vlastnú, zrozumiteľnejšiu definíciu.

Aktivita:	INZERÁTY
Druh techniky:	Rolová hra
Cieľ:	Pri simulácii rozhovoru: uchádzač o prácu – sprostredkovateľ práce, naučiť sa klásť otázky, zistiť čo najviac informácií, identifikovať možné nebezpečenstvo, overiť si informácie.
Čas:	Asi 45 minút
Pomôcky:	Pripravené inzeráty
Počet účastníkov:	Vek:
15 – 20	Od 15 rokov

Postup

Účastníkov cvičenia rozdelíme na dve rovnaké polovice, napríklad ich vyzveme, nech sa postavia do dvoch radov oproti sebe tak, aby človek oproti bol ten, s ktorým sa dnes ešte nestihli rozprávať. Jeden z radov a účastníkov, ktorí v ňom stoja, označíme za sprostredkovateľov zamestnania a vysvetlíme im, že odteraz budú vystupovať v tejto role. Účastníkov oproti označíme za „hľadajúcich si prácu“.

Dvojiciam stojacim oproti sebe rozdáme rovnaký inzerát. Dvojice sa rozídu do nerušených častí v miestnosti a simulujú rozhovor. Po 10 – 15 minútach si tieto úlohy vymenia, čiže ten, kto bol sprostredkovateľ práce, je teraz ten, ktorý si prácu hľadá.

Keďže každý z dvojice si vyskúša každú rolu, doplnia si dôležité otázky či podnety na rozhovor.

Aktivita môže pokračovať tým, že dvojice si navzájom vymenia inzerát a skúšajú ďalší rozhovor.

Nakoniec vyzveme pár účastníkov na prehranie rozhovoru pred skupinou. Môžeme diskutovať, dopĺňať otázky i rozhovor.

Očakávané výsledky

Praktické precvičenie rozhovoru s dôrazom na kladené otázky a vzájomnú korekciu i spätnú väzbu.

Alternatíva

Pri hraní rol pred skupinou môžeme účastníkov vyzvať, ak majú nápad, ako viesť rozhovor ďalej, nech pristúpia k jednému z predstaviteľov role, ktorú chcú vystriedať, poklepú ho po pleci ako signál vystriedania a pokračujú v rozohranom rozhovore. Takto možno viackrát vystriedať sprostredkovateľa práce aj hľadajúceho zamestnanie.

Aktivita:	VYHODNOTENIE A SPÄTNÁ VÄZBA
Druh metodiky:	Vyhodnocovanie, spätná väzba
Cieľ:	Určiť, čo účastníci získali absolvovaním kurzu. Zhodnotiť kurz aj vlastný príspevok účastníkov.
Čas:	20 – 30 minút
Pomôcky:	Papier formátu A4, perá
Počet účastníkov:	Veková skupina:
Optimálne 20 – 25	Bez obmedzenia

Postup

1. Požiadame účastníkov, aby rozdelili papier na štyri časti, a vysvetlíme im, že teraz budú pracovať samostatne. Do jednotlivých častí vpišu:

- » ako sa cítia teraz, na konci kurzu,
- » aspoň jednu vec, ktorú získali, či už osobného, alebo profesionálneho charakteru,
- » jednu vec, ktorou podľa ich názoru prispeli do kurzu,
- » jednu vec, ktorú zamýšľajú urobiť ako výsledok účasti v kurze.

2. Necháme účastníkov vytvoriť dvojice a diskutovať so svojím partnerom o tom, čo napísali.

3. Celú skupinu dáme opäť dohromady a požiadame jednotlivé dvojice, aby podali správu ostatným.

Očakávané výsledky

Účastníci budú mať príležitosť zamyslieť sa nad svojimi skúsenosťami a zážitkami z kurzu, zhodnotiť jeho dopad či už v osobnej, alebo odbornej rovine, sústrediť sa na budúce pracovné aktivity.

Na záver každej prevenčnej aktivity by účastníci mali dostať prevenčný materiál s kontaktným číslom na pomáhajúce organizácie na Slovensko alebo kontakty na pomáhajúce organizácie v iných cieľových krajinách.⁷⁰

70 V roku 2009 IOM v spolupráci s MV SR zostavilo a vydalo materiál slúžiaci na samoidentifikáciu obetí obchodovania s ľuďmi v 14 cudzích jazykoch. Materiál si možno vyžiadať na odbore parlamentnej, vládnej agendy a poradenských činností kancelárie ministra vnútra Slovenskej republiky.

9 KAZUISTIKY

Hlavným cieľom práce s konkrétnymi prípadmi obchodovania s ľuďmi je:

- » Vedieť vymenovať prvky obchodovania s ľuďmi a prevádzčačstva podľa definície príslušných protokolov OSN a Dohovoru Rady Európy.
- » Uviesť rozdiely medzi prvkami definície obchodovania s ľuďmi a prevádzčačstva.
- » Vysvetliť pojmy „konanie“, „prostriedky“ a „účel“ v prípadoch obchodovania ľuďmi.
- » Identifikovať pojmy „konanie“, „prostriedky“ a „účel“ na konkrétnom prípade.
- » Vysvetliť, v ktorých prípadoch obchodovania s ľuďmi nemožno súhlas považovať za skutočný.
- » Použiť uvedené vedomosti v niekoľkých príkladoch na rozlíšenie, či ide o prevádzčačstvo, alebo obchodovanie s ľuďmi a na identifikovanie prvkov jednotlivých trestných činov.
- » Opísať, prečo môže byť ťažké rozlíšiť, či trestný čin patrí do kategórie obchodovania s ľuďmi, alebo prevádzčačstva.
- » Zhodnotiť komplexný prípad a navrhnúť účinné riešenie.

1 V. je 16-ročný chlapec žijúci v jednej z krajín Ázie. Kontaktuje ho muž B., ktorý tvrdí, že mu môže zariadiť prácu v továrni v strednej Európe. Hovorí mu, že práca je tam ťažká, ale dostane stravu a ubytovanie. V. súhlasí, že tam pôjde. Dostane falošný pas, v ktorom sa uvádza, že má 18 rokov. Na hraniciach falošný pas neodhalia.

Po príchode na miesto s V. zaobchádzajú ako s otrokom. Pas, ktorý dostal, mu zoberú. Teraz nemá nijaké doklady ani pracovné povolenie. Musí pracovať 12 až 14 hodín denne, nemá voľné dni a spí pod strojom, ktorý obsluhuje. Dostáva stravu, ale nie mzdu.

? Je V. obeťou obchodovania s ľuďmi? Vysvetlite svoju odpoveď. Ako pomôcku použite 2. kapitolu na 6. strane učebnice a tabuľky na 8. a 10. strane učebnice.⁷¹

2 A. je Slovák, ktorý vlastní reštauráciu v krajine A. Potrebuje získať zamestnancov, ale v krajine A. sú platy a odvody veľmi vysoké.

A. sa spýta svojich priateľov, či o niekom nevedia, a jeden z nich, B., mu povie, že jeho vzdialená príbuzná C. má na Slovensku dcéru D. D. má 16 rokov, odišla zo strednej

⁷¹ V. je obeťou obchodovania s ľuďmi, pretože bol naverbovaný a vykorisťovaný. V. dal svoj súhlas, ale keďže mal menej ako 18 rokov, nemohol súhlas dať oprávnené. Nie je potrebné dokazovať „prostriedky“ (použitie podvodného konania, ľsti, násillia, hrozby násillia a pod.) na získanie súhlasu, keďže V. je dieťa (osoba do 18 rokov). Nemusíme dokazovať, že osoba bola skutočne vykorisťovaná. Stačí dokázať, že existoval úmysel vykorisťovať danú osobu.

školy bez získania kvalifikácie a je pre ňu ťažké nájsť si prácu. A. povie B., že D. sa mu zdá pre neho ideálna. Nebude jej dávať plat, len stravu a ubytovanie, za čo by mu dievča malo byť vďačné. A. povie B., že ak k nemu privedie D., dostane za to odmenu. Krátko potom odcestuje B. na Slovensko, kde navštívi C. C. žije v zapadnutom regióne krajiny. Dedina, v ktorej býva, je ďaleko od väčšieho mesta. V dome nemajú zavedený plyn, v dedine je nezamestnanosť vyše 90 % a C. má ešte štyri ďalšie deti. C. nemá pravidelný príjem.

B. povie C., že môže zohnať prácu pre D., ale dostane za ňu len stravu a ubytovanie. C. si nemyslí, že D. bude súhlasiť bez toho, aby jej ponúkli peniaze, ale veľmi by sa jej hodilo dostať ju z domu. B. a C. sa teda dohodnú, že D. povedia, že bude dostávať 100 eur týždenne a k tomu stravu a ubytovanie. Povedia to D. a tá súhlasí, že tam pôjde.

B. privedie D. do krajiny A., kde ju odovzdá a prevezme si odmenu 500 eur.

A. dá D. prácu v kuchyni vo svojej reštaurácii. Chce od nej, aby pracovala od šiestej ráno až do polnoci. Ak práve nepracuje v kuchyni, musí upratovať byt nad reštauráciou, patriaci A. Nemá nijaké voľné dni a nedostáva plat. Dostáva len zvyšky jedál a musí spať v sklade.

? Myslite si, že v tomto prípade ide o obchodovanie s ľuďmi? Ako pomôcku použite tabuľku na 8. a 10. strane učebnice.⁷²

? Existuje konanie, prostriedky a účel? Viete ich identifikovať? Ako pomôcku použite tabuľku na 12. strane publikácie. Kto je v tomto prípade páchatateľ trestných činov?

72 Toto je prípad obchodovania s ľuďmi. „Konania“ sú „zlákania“ dievčaťa D. osobou B. (pri verbovaní pomáhala aj C.), prechovávanie D. osobou A. a odovzdanie kontroly nad dievčaťom D. od osoby C. (matky) osobe B., ktorá dievča naverbovala. „Prostriedky“ sú oklamanie osobou B., zneužitie svojho postavenia nad D. zo strany C. (matky). „Účelom“ je evidentne vykorisťovanie dievčaťa D. v práci zo strany A. Treba poznamenať, že dievča D. má menej než 18 rokov, čiže jeho súhlas nemôže byť považovaný za platný, a preto v tomto prípade ide o obchodovanie s ľuďmi bez potreby dokazovať použité podvodné „prostriedky“. A. spáchal trestný čin obchodovania s ľuďmi. Povedal, že práca bude len za stravu a ubytovanie. Vedel, že dievča má len 16 rokov. Súhlas osoby mladšej ako 18 rokov však nie je platný, a preto nie je potrebné dokazovať „prostriedky“ na jeho získanie. Pracovné podmienky boli v každom prípade hlboko pod úrovňou, ktorá by sa dala dôvodne očakávať. B. spáchal trestný čin obchodovania s ľuďmi. Klamaním úmyselne získal kontrolu nad dievčaťom D. a vedel o tom, že dievča má byť vykorisťované v reštaurácii patriacej osobe A. Keďže však D. ešte nemá 18 rokov, bolo by to obchodovanie s ľuďmi, aj keby dievča nebol oklamal. Priekupníci nemusia mať v úmysle priamo vykorisťovať obeť. Ak vedia, že účelom ich konaní a použitých prostriedkov je vykorisťovanie, sú vinní z páchania OSL. C. jednak odovzdala kontrolu nad D. osobe B., čím zneužila svoju moc nad dieťaťom, a tiež úmyselne klamala, aby dosiahla dcérin súhlas s odchodom. Vedela, že dieťa budú vykorisťovať, ale môže sa brániť tým, že si to neuvedomovala v plnom rozsahu.

3 A. a B. žijú v malej dedine v Moldavsku. Sú nemajetní a dedina, v ktorej žijú, je veľmi chudobná. Rozhodnú sa, že pôjdu hľadať lepší život.

Dopočujú sa, že jeden muž z blízkeho mesta vie zariadiť cestu do mnohých krajín západnej Európy a rozhodnú sa ísť za ním. Tento muž C. im povie, že za 1 000 dolárov na osobu im môže zariadiť cestu po mori a súši do ktorejkoľvek krajiny. Za 2 000 dolárov im vraj zariadi, že väčšiu časť cesty absolvujú letecky. Ak nie sú schopní zaplatiť celú sumu v hotovosti, môže im poskytnúť pôžičku.

A. a B. sa vrátia domov a so svojimi rodinami prediskutujú, čo sa dozvedeli. Rodiny sa rozhodnú, že zhromaždia polovicu sumy potrebnej na cestu A. a B. a zvyšok si požičajú od C. Zariadia potrebné záležitosti a obaja muži sa vydajú na cestu. Cestujú ukrytí v kontajneri na nákladnom vlaku. Vlak prechádza cez štátne hranice.

? Ako sa prípad javí v tejto fáze?
Čo by mohlo zmeniť váš odhad?

Ako pomôcku použijete tabuľky na 12. a 13. strane publikácie.⁷³

A. a B. sú v kontajneri šesť dní. Podmienky v kontajneri sú veľmi zlé. Je v ňom ukrytých dvadsať ľudí, všetci v kontajneri vykonávajú potrebu, je tam málo vzduchu, je veľmi chladno a nemajú takmer nijaké jedlo. Jeden muž zomrie a jeho telo vyhodia vedľa trate.

? Zmení sa na základe týchto informácií váš odhad, či ide o obchodovanie s ľuďmi, alebo prevádzacstvo? Ako pomôcku použijete tabuľky na 12. a 13. strane publikácie.⁷⁴

Po šiestich dňoch sa kontajner otvorí. A. a B. vedia, že nie sú vo svojej krajine, ale nevedia, v ktorej krajine sa nachádzajú.

Odvedú ich do tábora v lese, kde bývajú v primitívnych stanoch. Povedia im, že čakajú na príležitosť, aby mohli pešo prekonať hranice.

A. ochorie. Hranice majú prekonať v noci. A. je taký chorý, že nemôže ísť s nimi. Žiada svojho priateľa, aby išiel bez neho, a sľubuje mu, že za ním príde neskôr. B. neochotne súhlasí. Prekročí hranice a priateľ A. nechá v lese.

73 Na prvý pohľad sa zdá, že v tomto prípade ide o prevádzacstvo. Zdá sa, že C. získava peniaze za prevádzacstva a nie z vykorisťovania obetí. Prekročili štátne hranice a z doteraz známych faktov nevyplýva nijaký náznak, že by C. oklamal mužov A. a B. Úmysly osoby C. však môžu zmeniť tento odhad. Ak C. od začiatku zamýšľal predat' osoby A. a B. na účely niektorej z foriem vykorisťovania a prevedenie bolo súčasťou podvodu, potom sa C. dopustil trestného činu obchodovania s ľuďmi. Ak by boli A. a B. odhalení v tomto včasnom štádiu a C. mal v úmysle „predať“ ich, bolo by veľmi ťažké dokázať, že sa dopustil obchodovania s ľuďmi.

74 Dané fakty zatiaľ nemenia okolnosti prípadu. Podmienky sú síce hrozné, ale zdá sa, že ľudia v kontajneri dobrovoľne súhlasia so svojou situáciou, keďže sa chcú dostať do inej krajiny. Rovnako ako v prvej časti, aj tu môže ísť o obchodovanie s ľuďmi, ak osoby zapojené do organizovania prevozu týchto ľudí mali v úmysle ich vykorisťovať alebo vedeli o tom, že budú vykorisťovaní.

Mužovi A. povedia, že nemôže zostať v tábore, pretože sa o nich začala zaujímať polícia. Jeden z prevádzčov mu povie, že mu môže zohnať prácu na farme vzdalenej niekoľko kilometrov. Neplatia veľa, ale je to lepšie ako nič. Dostane stravu, bude môcť bývať v ubytovni, a keď sa uzdraví a bude sa cítiť lepšie, bude môcť ísť za svojim priateľom. A. s tým súhlasí.

A. odvedú na farmu. Tam však nedostáva mzdu. Hovoria mu, že celú mzdu odvádzajú na jeho ubytovanie a stravu.

? Zmení sa na základe týchto informácií váš odhad, či ide o obchodovanie s ľuďmi, alebo prevádzčstvo? Ako pomôcku použijete tabuľky na 12. a 13. strane publikácie.⁷⁵

Po troch týždňoch, po pešom prekročení hraníc a skrývaní sa v autách a kamiónoch B. konečne dorazí do krajiny, do ktorej sa chcel dostať. Nechajú ho na ulici a povedia mu, aby sa o seba postaral sám. Po piatich dňoch si nájde prácu ako pomocná sila v kuchyni. Dajú mu veľmi nízku mzdu (nižšiu než minimálna mzda v danej krajine) a musí si sám nájsť ubytovanie.

? Ide o obchodovanie s ľuďmi alebo prevádzčstvo? Ako pomôcku použijete tabuľky na 12. až 13. strane publikácie.

4 Eleonora je z Moldavska a má 16 rokov. Žije u adoptívnych rodičov, ktorí ju bijú a nestarajú sa o ňu. Rozhodne sa od nich odísť za bratom, ktorý odcestoval pred časom do jedného z nových členských štátov EÚ. Eleonora má svoj vlastný cestovný pas, ale nemá ani peniaze, ani možnosti vybaviť si vízum. Eleonora povie o svojich plánoch bratovmu kamarátovi Mihaiovi (21-ročnému), ktorý vybavil pred časom prácu jej bratovi v krajine, do ktorej odišiel. Mihai Eleonore povie, že jej pomôže, keďže má v krajine známych, a rozhodne sa odísť spolu s ňou. Pri výpadovke na diaľnicu požiada-

⁷⁵ A. je obeťou obchodovania s ľuďmi. Existovalo „konanie“ (naverbovanie), „prostriedky“ (klamanie o práci a podmienkach) a účel (vykorisťovanie A. v práci). Prítomné sú aj ďalšie prvky typické pre OSL. Zdá sa, že priekupníci budú získavať peniaze z vykorisťovania. Ďalej sú to úvodné kontrolné opatrenia s oklamaním na začiatku a potom fyzická kontrola jeho pohybu. Práca A. je evidentne vynútená a A. držia v podmienkach podobných otroctvu. Treba pamätať na to, že pri OSL nemusí nastať prekročenie štátnych hraníc. B. bol prevedený. V cieľovom mieste ho prevádzči nevykorisťovali. Zdá sa, že prevádzči získali peniaze výhradne z poplatku od B. a jeho rodiny. B. nebol ďalej „predaný“. Zamestnanie, do ktorého nastúpil, si zvolil sám. Hoci do zamestnania mohol byť určitým spôsobom naverbovaný, neboli použité „prostriedky“: zamestnanie neprijal na základe podvodu, nátlaku, vyhrážania a pod. Ak si osoba staršia ako 18 rokov zvolila zamestnanie dobrovoľne, nejde o obchodovanie s ľuďmi. Hoci sa môže zdať, že B. je v práci vykorisťovaný, B. nie je do práce donútený a nedržia ho v otrockých podmienkach. Situácia môže byť neurčitá napríklad vtedy, keď je daná osoba veľmi zraniteľná, pretože nemá peniaze, neovláda miestny jazyk a hrozí jej hlad. Ak osoba, ktorá obeť naverbovala, ťaží zo zraniteľnosti obeť, jej súhlas s prácou nemusí byť dobrovoľný a to, čo sa javilo ako prípad prevádzania, môže byť v skutočnosti OSL. Rozhodovanie, či v takýchto prípadoch ide o OSL, je veľmi zložité a musí sa pri ňom posudzovať množstvo individuálnych okolností.

jú vodiča kamióna, aby ich zviezol. Kamionista sa nad nimi zľutuje a za 100 eur, ktoré mu zaplatí Mihai, im dovolí nastúpiť. Mihai Eleonore povie, že keď si zarobí, vráti mu ich. Tesne pred hranicami im kamionista rozkáže vystúpiť, pretože nechce mať problémy. Mihai Eleonore povie, že bude lepšie, ak sa pokúsia prejsť cez hranice každý samostatne a skontaktujú sa až na druhej strane. Mihai dá Eleonore mobilný telefón s moldavskou SIM kartou. Potom sa rozídu. Eleonora nevie, že Mihai má vo svojom pase platné turistické vízum a nie je preňho problém prejsť cez hranice. Eleonora sa pokúsi zamiešať medzi cestujúcich autobusovej linky do cieľovej krajiny, ktorí čakajú na hraničnú kontrolu. Odhalia ju však príslušníci hraničnej a cudzineckej polície.

Ako sa javí prípad v tejto fáze? Je Eleonora obeťou obchodovania s ľuďmi? Vysvetlite svoju odpoveď. Ako pomôcku použijete tabuľky na 12. až 13. strane publikácie.⁷⁶

Policajti Eleonoru predvedú do kancelárie. Eleonora hovorí len po moldavsky a rozumie trochu po rusky. Policajt hovorí zle po rusky a Eleonora presne nerozumie, čo jej hovorí. Policajt preto požiada jednu z cestujúcich autobusu, aby Eleonore tlmočila. Opýtajú sa jej, kam ide a prečo. Dievčina povie, že odišla od adoptívnych rodičov, ktorí ju bili, a ide za bratom. Zatají, že cestovala spolu s Mihaiom. Policajt potom vybaví pár telefonátov a Eleonora zatiaľ čaká na lavičke pred kanceláriou. Práve sa mení služba a policajtká, ktorá hovorí dobre po rusky, dievčine povie, že keďže je maloletá bez sprievodu, prevezú ju do detského domova, kde sa umiestňujú takéto deti. Eleonora presne nevie, čo to pre ňu znamená. Bojí sa. Je unavená. Rozmýšľa, ako bude môcť kontaktovať Mihaia.

Opíšte, ako sa vám javí postup OČTK pri prvotnom kontakte s Eleonorou. Ako pomôcku použijete kapitolu 4.3; kapitolu 4.4 a kapitolu 2.10 publikácie.⁷⁷

Eleonoru na druhý deň prevezú do mesta, kde sa nachádza detský domov. V domove sú ďalšie deti z Moldavska, ktoré jej povedia, že všetky deti majú pridelenú osobu, ktorá koná v ich mene (opatrovník). Medzitým Eleonore príde esemeska od Mihaia, na ktorú dievča odpovie a napíše mu, čo sa stalo. Mihai jej nariadi, aby požiadala o azyl a uistí ju, že všetko bude v poriadku. Eleonora stretne opatrovníčku až po týždni. Opatrovníčka jej v rýchllosti predloží písomné informácie v ruštine, ktorým dievča dobre nerozumie. Opatrovníčka povie niečo o tolerovanom pobyte, ktorý sa udeľuje maloletým bez sprievodu, ale Eleonora podľa inštrukcií od Mihaia povie, že chce požiadať o azyl. Opatrovníčka nič nenamieta a podá za Eleonoru žiadosť o azyl. Eleonoru následne prevezú z domova do záchytného tábora. Tam je medzi dospelými ženami a mužmi 30 dní. Bojí sa. So ženami v izbe si nerozumie, jedna jej chce

76 Fakt, že Mihai zaplatil vodičovi kamióna s tým, že mu E. peniaze vráti, keď si zarobí, ako aj jeho podozrivé konanie pri prechode hraníc nasvedčujú tomu, že môže ísť o obchodovanie s ľuďmi.

77 Eleonóre ako dieťaťu (osobe do 18 rokov) mal byť ihneď zabezpečený tlmočník. Nebolo vhodné, aby sama čakala na lavičke pred kanceláriou. Nič nenasvedčuje tomu, že s dievčaťom prebehol skriningový rozhovor, či nejde o obeť OSL, a boli mu zabezpečené špeciálne ochranné opatrenia.

ukradnúť osobné veci. Pár mužov sa za dievčinou začne obzerat' a ona sa bojí, aby jej niečo nespravili. Mihai Eleonore pošle esemesku, aby po prevoze do pobytového

tábora požiadala o priepustku a z vreckového si kúpila lístok na autobus. Eleonora tak urobí. Opatrovníčka jej priepustku schváli a Eleonora odíde autobusom na stanicu, kde ju čaká Mihai. Mihai zavedie Eleonoru do hlavného mesta, kde ju v byte znásilní, vezme jej pas, zamkne ju a povie jej, že ju predal mužovi, ktorý má eskortnú agentúru a bude musieť preňho pracovať ako prostitútka. Ak sa nepodvolí, Eleonorin brat sa už nikdy nevráti – aj jeho totiž predali na nútenú prácu na zapadnutej farme na paradajky v inom členskom štáte a jeho život je v rukách priekupníkov.

? Vysvetlite, ktoré premeškané príležitosti na identifikáciu Eleonory ako detskej obeť obchodovania s ľuďmi sa vyskytli. Ako pomôcku použite kapitolu 4.3 a 4.4 publikácie.⁷⁸

5 Ahmed je slobodný, 23-ročný muž, ktorý žije v hlavnom meste jednej ázijskej krajiny. Už tri roky je nezamestnaný. Ako najstarší syn v rodine so 6 deťmi a s obmedzenou perspektívou v mieste svojho rodiska nemá Ahmed istotu, že užije seba samého, nieto ešte svojich mladších bratov a sestry, keď už jeho rodičia nebudú vladať. Nie si je istý ani tým, či si bude môcť niekedy dovoliť oženiť sa.

Ahmed sa na ulici stretne so starým priateľom Rizwanom zo strednej školy. Od skončenia školy Ahmed Rizwana nevidel, no už na prvý pohľad zistil, že sa mu za uplynulé roky darilo. Keď sa Ahmed spýta, ako sa Rizwanovi darí, zistí, že Rizwanovi dvaja starší bratia už niekoľko rokov pracujú ilegálne v jednej stredoeurópskej krajine a že posielajú domov dosť peňazí, vďaka ktorým môže Rizwan podnikat'. Keď si Rizwan vypočuje Ahmedove problémy, ponúkne sa, že ho prestaví človeku menom Khan, ktorý by mu mohol pomôcť dostať sa do danej stredoeurópskej krajiny.

Ahmed a jeho otec sa dohodnú, že sa s Khanom stretnú. Khan Ahmedovi sľúbi, že ho dostane do krajiny v strednej Európe za 10.000 USD. To je pre Ahmedovu rodinu obrovský majetok. Ahmedov otec s tým však súhlasí. Predá svoj moped, svadobné šperky manželky, a zvyšok si požičia od brata. Po vyplatení sumy Ahmed požiadala o pas, a Khan zabezpečí cestovné záležitosti vrátane letenky do Mozambiku. Khan Ahmedovi na jeho otázku povie, že do stredoeurópskej krajiny bude musieť cestovať okľukou, a že cesta cez Juhoafrickú republiku je jeden z najúčinnějších spôsobov, ako oklamať imigračných úradníkov. Keďže Ahmed nemá šancu získať vízum na vstup do JAR, plán je najprv ho dostať do Mozambiku cez JAR, a potom sa opäť ilegálne dostať do JAR prekročením hranice na mieste, kde nie sú hliadky. Keď už tam Ahmed bude, Khanovi priatelia mu zabezpečia juhoafrické doklady, aby sa mohol dostať do Európy.

78 E. mohli identifikovať policajť/policajťka aj opatrovníčka najneskôr pri zjavne neopodstatnenej žiadosti o azyl.

Ahmed opustí domov s malou príručnou taškou a odletí do JAR cez Dubai. Keďže nemá vízum na vstup do JAR, zostane v tranzitnom priestore na medzinárodnom letisku v Johannesburgu a potom nastúpi na let do Maputa v Mozambiku, do ktorého mal vízum, čo vybavil Khan. V Mozambiku sa stretne s Khanovou kontaktnou osobou, ktorá ho vezme späť do Juhoafrickej republiky po súši. Keď už je Ahmed v JAR, Mozambičan odovzdá Ahmeda Amirovi. Amir povie, že 10.000 USD stačilo len na to, aby sa Ahmed dostal do JAR, a že na cestu do Európy potrebuje ďalších 10.000 USD. Ahmed túto sumu nemá, a tak sa mu Amir začne vyhrážať zatknutím za ilegálne prekročenie hraníc a zamkne ho do miestnosti v suteréne svojho domu. Amir informuje Khana, a ten Ahmedovmu otcovi oznámi, že potrebuje ďalších 10.000 USD.

Ahmeda väznia šesť týždňov, kým sa jeho rodine podarí zaplatiť druhú čiastku. Rodina sa dostane do obrovských dlhov a jej jedinou nádejou na prežitie je, že Ahmed si v Európe nájde prácu a pošle im peniaze späť. Po zaplatení Amir podvodne získa pre Ahmeda juhoafrický pas a kúpi mu letenku do stredoeurópskej krajiny. Ahmed nastúpi na lietadlo a vstúpi do cieľovej stredoeurópskej krajiny ako juhoafrický občan.

Ide o obchodovanie s ľuďmi alebo prevádzvačstvo? Ako pomôcku použite tabuľky na 12 - 13. strane publikácie.⁷⁹

⁷⁹ Ide o prípad prevádzvačstva s obmedzovaním osobnej slobody a vyhrážaním. Ahmed sa v cieľovej krajine vďaka svojej zraniteľnej pozícii a dlhu môže stať obeťou obchodovania s ľuďmi.

10 PRÍLOHY

10.1 VYBRANÉ ŠTATISTICKÉ ÚDAJE O LEGÁLNEJ A NELEGÁLNEJ MIGRÁCII V SR

Podľa štatistického prehľadu legálnej a nelegálnej migrácie v SR za rok 2008 vydané centrom analýzy a strategického riadenia Úradu hraničnej a cudzineckej polície Ministerstva vnútra SR v roku 2008 legálne prekročilo vonkajšiu hranicu Slovenskej republiky v smere na Slovensko 438 939 občanov tretích krajín⁸⁰, pričom 412 580 osôb tvorili občania Ukrajiny. Zo SR v roku 2008 legálne odišlo 405 444 občanov tretích krajín, z ktorých 382 101 predstavovali občania Ukrajiny. Rozdiel medzi vstupmi a výstupmi Ukrajincov do SR a z nej je 30 479 osôb. Ukrajina sa medzinárodne identifikuje ako zdrojová lokalita na obchodovanie s ľuďmi⁸¹ pre Slovensko a krajiny, ktoré susedia so Slovenskom, a to tak na účely nútenej práce, ako aj sexuálneho vykorisťovania.

Štátnym príslušníkom tretích krajín bolo v roku 2008 vydaných 7 908 nových povolení na pobyt v SR,⁸² pričom medzi desať najzastúpenejších krajín patria Ukrajina, Vietnam, Srbsko, Južná Kórea, Čína, Spojené štáty, Rusko, Turecko, Macedónsko a Japonsko. 31. 12. 2008 predstavoval celkový počet platných povolených pobytov pre občanov tretích krajín v SR 19 472 pobytov, čo je o 4 560 viac ako 31. 12. 2007. Ide o stúpajúcu tendenciu a možno predpokladať, že sa viac migruje legálne a viac sa migruje aj do SR ako do cieľovej krajiny.

V roku 2008 bolo odhalených 1 022 prípadov neoprávneného prekročenia vonkajšej hranice⁸³ Slovenskej republiky v smere na Slovensko a 12 prípadov v smere von zo Slovenska, čo predstavuje výrazný pokles v odhaleniach v porovnaní s predchádzajúcim rokom.

Medzi desať najzastúpenejších tretích krajín, ktorých občanov odhalili pri neoprávnenom prekračovaní vonkajšej hranice do SR, patria Moldavsko, Gruzínsko, Pakistan, Rusko, Afganistan, India, Bangladéš, Čína, Ukrajina a Arménsko. Už druhý rok pri odhalenom neoprávnenom prekročení hranice dominujú občania Moldavska, Gruzínska, Pakistanu, Afganistanu, Ruska, Indie, Bangladéša a Číny, s výnimkou občanov Iraku (52 odhalených osôb v roku 2007 v porovnaní s 2 osobami v roku 2008). Je evidentné, že občania krajín, v ktorých pretrváva vojnový konflikt (Gruzínsko, Afganistan, Pakistan, Irak), a ďalej občania krajín, ktoré sú hlavnými zdrojovými miestami obchodovania s ľuďmi (Moldavsko, Rusko, Čína, India, Bangladéš,

80 Štátny príslušník tretej krajiny je každá osoba, ktorá nie je občanom Európskej únie, vrátane osoby bez štátnej príslušnosti.

81 Správa USDOJ TIP za rok 2007.

82 Prechodný pobyt: 6 615, trvalý pobyt: 1 074, tolerovaný pobyt: 219.

83 Neoprávnené prekročenie štátnej hranice SR: ak štátny príslušník tretej krajiny neoprávnenne prekročil alebo sa pokúsil neoprávnenne prekročiť vonkajšiu alebo vnútornú hranicu bez ohľadu na smer prekročenia a takto ho zistili útvary PZ SR; zároveň ak osoba, ktorá požíva právo Spoločenstva na voľný pohyb osôb, neoprávnenne prekročila alebo sa pokúsila neoprávnenne prekročiť vonkajšiu hranicu bez ohľadu na smer prekročenia a takto ju zistili útvary PZ SR.

Ukrajina) alebo v nich prevláda zložitá ekonomická a politická situácia a vážne sa porušujú základné ľudské práva, prichádzajú do SR najmä nelegálnym spôsobom. V porovnaní s minulými rokmi sa počty odhalenej nelegálnej migrácie v SR znižujú.

Zároveň bolo odhalených 1 321 prípadov neoprávneného pobytu na území SR⁸⁴, to tiež predstavuje pokles v porovnaní s minulými rokmi, a to najmä občanov Ukrajiny, Moldavska, Pakistanu, Indie, Ruska, Afganistanu, Kórejskej republiky, Vietnamu, Bangladéša a Číny, pričom okrem občanov Ukrajiny a Kórejskej republiky, ktorí boli odhalení po legálnom vstupe do SR, sa väčšina občanov Moldavska, Ruska, Afganistanu, Pakistanu, Indie, Bangladéša a Číny nielenže v krajine zdržiavala neoprávnene, ale do SR aj neoprávnene vstúpila.

Podľa pohlavia migrantov, ktorých v roku 2008 odhalili pri neoprávnenom vstupe do SR, prevládajú muži (Moldavsko – 213 mužov/36 žien, Gruzínsko – 185 mužov/5 žien, Pakistan – 85 mužov/0 žien, Afganistan – 53 mužov/3 ženy, Rusko – 46 mužov/6 žien, India – 39 mužov/0 žien, Bangladéš – 34 mužov/0 žien, Čína – 28 mužov/10 žien, Ukrajina – 29 mužov/5 žien, Arménsko – 11 mužov/3 ženy). Pohlavie legálnych migrantov do SR ročenka ÚHCP neuvádza, ale z uvedených údajov je evidentné, že v kontexte nelegálnej migrácie formou prevádzachstva cez SR a do nej ženy týmto spôsobom migrujú len minimálne.

V SR malo v roku 2008 až 574 občanov Ukrajiny neoprávnený pobyt po legálnom vstupe do krajiny. Aj občania Moldavska (123), Pakistanu (84), Indie (80), Ruska (74), Afganistanu (64), Kórejskej republiky (55), Vietnamu (43), Bangladéša (33) a Číny (31), pochádzajúci z hlavných zdrojových krajín obchodovania s ľuďmi v eurázijskom regióne, sa v SR zdržiavali neoprávnene, a to najmä po svojom neoprávnenom vstupe do krajiny.

Tabuľka č.1 Štatistika Migračného úradu: nelegálni migranti, žiadatelia o azyl, udelený azyl

Rok/stav skupín	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
Nelegálni migranti	15,548	15,235	12,493	10,946	8,049	7,620	6,761	2 355	n/a
Žiadatelia o azyl	8,151	9,743	10,358	11,395	3,549	2,849	2,643	910	750
Udelený azyl	18	20	11	15	25	8	14	22	9

* Údaje sú kalkulované do 30. novembra 2009. Migračný úrad – štatistika.

84 Neoprávnený pobyt na území SR: ak sa štátny príslušník tretej krajiny zdržiava na území Slovenskej republiky v rozpore s platnou legislatívou bez ohľadu na skutočnosť, či vstúpil na územie Slovenskej republiky oprávnene (legálne), alebo neoprávnene (nelegálne).

Tabuľka 2. Štátna príslušnosť prevádzzačov a migrantov (rok 2008)

Prevádzzači		Migranti		
Štátna príslušnosť	počet	štátna príslušnosť	prevedení	z toho zadržaní
Moldavsko	5	Moldavsko	78	73
Pakistan	6	Pakistan	74	67
India	5	India	49	49
Ukrajina	11	Ukrajina	36	25
Rusko	6	Rusko	36	7
Afganistan	6	Afganistan	8	6
Bangladéš	3	Bangladéš	14	13
Gruzínsko	1	Gruzínsko	5	5
Macedónsko	1	Macedónsko	1	1
Vietnam	2	Vietnam	4	4
Arménsko	1	Srí Lanka	4	4
Bielorusko	2	Nigéria	1	1
Poľsko	1	Čína	28	13
Rumunsko	2	---	---	---
Slovensko	75	---	---	---
Syria	2	---	---	---
Nezistená štátna príslušnosť	13	nezistená štátna príslušnosť	670	120
Spolu	142	spolu	1 008	388

Zdroj: Ročenka Migračného úradu MV SR, 2008.

Tabuľka 3. Prehľad o neoprávnenom pobyte na území SR podľa štátnej príslušnosti, veku a pohlavia (rok 2008)

Štátna príslušnosť	Spolu	Z toho					
		muži				ženy	
		spolu	z toho		spolu	z toho	
			0 – 18	19 a viac		0 – 18	19 a viac
Ukrajina	574	347	3	344	227	2	225
Moldavsko	123	111	28	83	12	1	11
Pakistan	84	83	13	70	1	0	1
India	80	74	4	70	6	0	6
Rusko	74	49	11	38	25	12	13
Afganistan	64	56	23	33	8	5	3
Kórejská republika	55	50	2	48	5	0	5
Vietnam	43	39	3	36	4	0	4
Bangladéš	33	33	12	21	0	0	0
Čína	31	20	2	18	11	2	9
Gruzínsko	28	28	0	28	0	0	0
Srbsko	16	16	0	16	0	0	0
Srí Lanka	11	11	2	9	0	0	0
Nigéria	9	9	0	9	0	0	0
Tunisko	9	9	0	9	0	0	0
Ostatné	87	82	5	77	5	0	5
Spolu	1 321	1 017	108	909	304	22	282

Zdroj: Ročenka Migračného úradu MV SR, 2008.

10.2 VYBRANÉ PRÁVOPLATNÉ ROZSUDKY V PRÍPADOCH OBCHODOVANIA S ĽUĎMI Z EURÓPSKÝCH KRAJÍN

NÓRSKY PRÍPAD 1

D. D., vo vyšetrovacej väzbe, občan Veľkej Británie, Róm, ženatý, tri deti, zamestnaný s pravidelným príjmom. Nórsky prokurátor ho obžaloval z trestného činu obchodovania s ľuďmi na účely pracovného vykorisťovania.

Obžaloba

Obžalovaný spolu so svojim bratom P. D. v období do 20. 8. 2007 zlákal a naverboval vo Veľkej Británii určitý počet osôb, ktoré boli v zraniteľnej pozícii tým, že boli bez domova alebo mentálne hendikepovaní, bez práce a zárobku, vrátane obetí C. S. (25 rokov, od svojej „záchranu“ žije v Nórsku v programe ochrany svedka s tajnou adresou, je epileptik, v zahraničí mal problém získať správne lieky) a M. H. (19 rokov, žije v Británii, na základe žiadosti nórskej polície pod anglickou policajnou ochranou). Obžalovaný spolu so svojim bratom P. D., ktorý je na úteku, zaobstarali jednému alebo viacerým z týchto osôb falošný pas a vykorisťovali ich hrubým spôsobom a formou násilia a násilných hrozieb v práci pri asfaltovaní ciest a ukladaní dlažieb na viacerých miestach v Nórsku a Švédsku (vyhrážanie sekerou, bitka do hlavy a pod.). Obete nemali nijakú reálnu alebo akceptovateľnú možnosť ukončiť pracovný pomer. Práca bola extrémne zle platená a zárobok sa líšil od pôvodne dohodnutej sumy, obeť boli nútené žiť v zlých podmienkach, pracovať extrémne dlho a boli pod neustálym dohľadom. Povedali im, že keby prestali či nevládali pracovať, alebo utiekli, chytili by ich, zbili alebo zabili.

Pojednávanie

Hlavné pojednávanie sa uskutočnilo v období medzi 31. 6. – 3. 7. 2007. Obžalovaný vyhlásil, že sa cíti nevinný. Súd vypočul 15 svedkov. Počas pojednávania sa využíval tlmočník. Prokurátor žiadal trest odňatia slobody vo výške 2 rokov. Prokurátor zároveň žiadal zabavenie 300 000 nórskeho korún a auta obžalovaného a zaplatenie odškodného vo výške 10 000 nórskeho korún pre každú z obetí.

Rozsudok

Súd rozhodol, že napriek tomu, že obeť naverbované vo Veľkej Británii súhlasili s tým, že budú sprevádzať obžalovaného do Nórska a Švédska za vopred dohodnutých pracovných podmienok, tento súhlas sa so zreteľom na fakt, že v zahraničí pokračovalo zneužívanie zraniteľnej situácie oklamaných obetí, považuje za irelevantný. Zreteľ sa kladie na to, že pracovné podmienky, v ktorých pracovali, predstavujú vykorisťovanie a nútenú prácu. Zároveň súd nemal nijakú pochybnosť o tom, že obeť boli naverbované, keď sa nachádzali v zraniteľnej situácii tým, že boli bez domova, bez príjmu, okrem sociálnych dávok, a mali vážne osobné problémy týkajúce sa ich výchovy a detstva (v detskom domove, na ulici potom, čo odišli z domova, vyhodení z domu a pod.). V takejto situácii sa prakticky každá ponuka

na ubytovanie a prácu javí ako zlepšenie súčasných podmienok. Obe obeť sa súdu javili ako mladí ľudia ťažko schopní postarať sa o seba sami. Aj keď súd nenašiel vážne nedostatky týkajúce sa jedla, pracovného oblečenia a pracovného náradia, obeť pracovali extrémne dlhé hodiny pod násilím a hrozbami násilia, aspoň jeden z nich nevedel, v ktorej krajine sa nachádzajú, nehovoril jej jazykom, nemal pri sebe platné doklady, a preto situácia predstavuje jasné vykorisťovanie v zmysle zneužitia bezbrannosti a zraniteľnej situácie obeť.

Ďalej boli obeť podrobené nútenej práci bez reálnej možnosti odísť z pracovného pomeru (nútená práca sa v nórskom práve definuje ako práca, ktorú si osoby slobodne nevybrali alebo z nej nemohli slobodne odísť). Napriek námietke, že obeť nemohli byť kontrolované 24 hodín denne, a teda mohli utiecť, a viackrát na miesto prišla i nórska polícia, ktorú mohli požiadať o pomoc, súd nemal nijakú pochybnosť o tom, že obeť sa oprávnené báli prácu opustiť, keďže sa im za „útek“ vyhrážali represáliami. Okrem toho boli v cudzej krajine, nemali peniaze a jedna z obeť nemala ani platný pas. Mali tak málo peňazí, že keď obžalovaný prepustil skupinku obeť, obeť prešli pešo veľkú časť cesty na britskú ambasádu v Štokholme. Zachránili ich v stave zmätenosti a vyčerpania. Súdn nemal ani nijakú pochybnosť o tom, že obžalovaný dobrovoľne a vedome vykorisťoval zraniteľné postavenie obeť v nútenej práci. Súdn bol ďalej presvedčený o tom, že obžalovaný profitoval z tejto činnosti minimálne vo výške 300 000 nórskeho korún.

Berúc do úvahy výšku zisku spolu s okolnosťami hrubého vykorisťovania obeť, súdn hodnotil trestný čin ako priťažujúci.

Súdn odsúdil obžalovaného na 1 rok a 6 mesiacov nepodmienečne, berúc do úvahy fakt, že obžalovaný strávil vo vyšetrovacej väzbe 7 mesiacov a jeho kontakt s okolitým svetom bol obmedzený na telefonický rozhovor s manželkou raz mesačne. Manželka medzitým porodila tretie dieťa, a keďže obžalovaný ako Róm nevie písať a čítať po anglicky, čas vo vyšetrovacej väzbe bol preňho mimoriadne ťažký. Ďalej súdn nariadil konfiškáciu majetku obžalovaného, získaného obchodovaním s ľuďmi – 300 000 NK a auta Toyota, ako aj morálne odškodné obom obeť vo výške 10 000 NK.

Rozsudok bol jednomyselný.

NÓRSKY PRÍPAD 2

Dvaja páchatelia (jeden 27-ročný a druhý 43-ročný, Estónci žijúci v Nórsku) v tomto prípade sexuálne vykorisťovali 6 mladých žien vo veku 16 – 25 rokov v období od augusta 2003 do októbra 2004 v určitom meste v Nórsku. Ženy naverbovali v Estónsku. Ide o prípad odvolania sa proti rozhodnutiu nižšieho súdu, ktorý posudzoval Najvyšší súd Nórskeho kráľovstva, a predmetný verdikt je verdikt najvyššieho súdu.

Okolnosti prípadu

Ide o prípad organizovanej skupiny, ktorej štyria členovia boli zapojení do celého procesu obchodovania, počnúc zlákáním a naverbovaním a končiac vykorisťovaním všetkých šiestich žien.

Ani jedna zo žien predtým, ako ich predali do Nórska, nevykonávala prácu prostitútky doma v Estónsku. Ženy zlákali zneužitím ich zraniteľného postavenia.

Dvaja páchatelia zarobili asi 250 000 eur na sexuálnom vykorisťovaní šiestich žien. Ženy museli obsluhovať klientov 24 hodín denne a nemohli si ich vyberať. Ich sloboda pohybu bola veľmi obmedzená, museli mať pohlavný styk napriek menštruácii a museli vykonávať rôzne sexuálne praktiky. Ženy často brutálne znásilňovali a zamedzovali im prístup k lekárskej pomoci. Ženy nehovorili ani po anglicky, ani po nórsky.

Rozsudok Najvyššieho súdu Nórskeho kráľovstva (a zdôvodnenie)

Páchatelia A. a B. boli odsúdení za obchodovanie s ľuďmi ako súčasť nebezpečného zoskupenia (organizovanej medzinárodnej skupiny). Odsúdili ich na 5 rokov trestu odňatia slobody vo všetkých šiestich prípadoch. Páchatel B. bol odsúdený na 3 roky trestu odňatia slobody za obchodovanie ako člen nebezpečného zoskupenia v 4 prípadoch a za základnú skutkovú podstatu trestného činu obchodovania s ľuďmi v 2 prípadoch.

Sudca zameral svoju pozornosť na protokol OSN pre potláčanie obchodovania s ľuďmi (Palermský protokol) a zdôraznil, že ženy ťažko fyzicky a psychicky trpeli, po dlhý čas ich brutálne vykorisťovali a ich sloboda pohybu bola obmedzená. Sudca poukázal aj na priťažujúce okolnosti, lebo páchatelia spáchali trestný čin preto, aby zmarili uplatnenie základných práv a slobôd žien, a obchodovanie bolo medzinárodného charakteru s jasným prepojením na ekonomické trestné činy.

Sudca ohodnotil ako priťažujúci fakt aj to, že páchatel A. založil a viedol nebezpečné zoskupenie vo väčšej miere ako B. B. však bol zaangažovaný do marketingu žien – obetí obchodovania, bol zodpovedný za administratívu zarobených financií a vedel, že jedno dievča má len 16 rokov.

Najvyšší súd potvrdil verdikt nižšieho súdu.

BELGICKÝ PRÍPAD 1

Obet', otca rodiny, Turka bez platného povolenia na pobyt, naverboval zamestnanec potravín. Najal muža najskôr na to, aby mu asistoval a neskôr ho zastúpil v práci, ktorá pozostávala z prípravy 200 – 300 tureckých chlebov denne a upratovania obchodu.

Majiteľ obchodu mal vždy popoludní zatelefonovať obeť, či má prísť pracovať, alebo nie. Obet' pracovala 3 – 4-krát do týždňa, od 5. hodiny ráno do 23. alebo 1. hodiny v noci. Nedostávala nijakú mzdu, len trochu jedla, zloženého z nepredanej alebo nepredanej zeleniny a ovocia v hodnote asi 3 eurá.

Proces

Obet' nepodala na zamestnávateľa trestné oznámenie, urobil tak inšpektor práce.

Rozsudok

Páchateľ č. 1

Zamestnanec obchodu bol odsúdený na 14 mesiacov trestu odňatia slobody nepodmienečne a pokutu 5 500 eur. Bol naňho vydaný zatykač, aby neušiel.

Prit'azujúce okolnosti

Naverboval obeť. Bol voči obeť v dominantnej pozícii zamestnávateľa. Zároveň vedel, že obeť sa nachádza v zraniteľnej situácii (otec rodiny bez platného povolenia na pobyt).

Páchateľ č. 2

Bol odsúdený na minimálny trest odňatia slobody v trvaní 1 roka, pokutu 5 500 eur a ďalšie 3 mesiace vo väzbe podmienečne na 3 roky. Štyri pätiny pokuty musel zaplatiť ihneď.

Prit'azujúce okolnosti

Ako majiteľ obchodu mal voči obeť dominantnú pozíciu a vedel, že obeť je v zraniteľnej situácii.

Pol'ahčujúce okolnosti

Nebol zodpovedný za počiatočné naverbovanie obeť. Nebol predtým súdne trestaný a viedol riadny rodinný a profesionálny život.

Obaja páchatelia museli zaplatiť 137,50 eura ako príspevok do špeciálneho fondu pre obeť násilia. Nebolo nariadené zrušenie prevádzky obchodu, lebo vykorisťovanie sa ukončilo.

BELGICKÝ PRÍPAD 2

15-ročného hendikepovaného, sociálne znevýhodneného muža odviekli z Alžírka do Belgicka pod falošným príslušobom, že ho adoptujú a dostane vzdelanie i starostlivosť. Skončil vykorisťovaný v práci bez akejkoľvek odmeny. Páchatel' mu dlhuje 3 961,28 eura ako mzdu. Páchatel' ho ubytoval vo veľmi zlých podmienkach, klamal ho a zneužíval jeho zraniteľnosť ako cudzinca a hendikepovanej osoby. Obet' nemala ani pracovné povolenie, ani nebola občanom Belgicka.

Proces

Prvý súdny rozsudok

Páchatel' bol odsúdený na 2 roky trestu odňatia slobody, pričom na výkon druhej polovice trestu dostal podmienku 3 roky. Musel aj zaplatiť 2 750 eur v rámci trestného konania a zostať vo väzbe ďalších 30 dní. Čo sa týka občianskeho konania, musí obeti zaplatiť 3 916,28 eura ako materiálnu ujmu a 1 500 eur ako morálnu ujmu. MVO Pag-asa, ktorá asistovala obeti v procese, žiadala symbolickú sumu 1 euro, ale keďže súd nevedel, či MVO môže byť podľa práva súčasťou procesu, táto žiadosť sa nevybavila.

Odvolanie

Obžalovaný sa odvolal na obdobie vykorisťovania, o ktorom rozhodol súd prvého stupňa. Súd prvého stupňa bral do úvahy obdobie od 17. 11. 2003 do 14. 4. 2006. Obhajoba obžalovaného tvrdila, že vykorisťovanie sa skončilo 28. júna 2005.

Prvý sudca vyzdvihol zraniteľnosť obete, ktorá je hendikepovaná, sociálne znevýhodnená a zanechala svoju rodinu v krajine pôvodu, aby prišla a žila s páchatel'om v nádeji na starostlivosť, vzdelanie a adopciu, ktoré sa premenili na zneužívanie v práci na staveniskách páchatel'a. Rozsudok súdu prvého stupňa bol potvrdený. Odvolací súd uviedol, že obdobie vykorisťovania sa síce skončilo 28. júna 2005, ale zábery páchatel'a boli také zavrhnúť hodné, že pre rozsudok súdu 1. stupňa bolo irelevantné, kedy sa vykorisťovanie skončilo. Podmienečný odklad výkonu druhej polovice trestu odňatia slobody je v súlade so zákonom. MVO Pag-asa má právny nárok na požadovanie odškodného od páchatel'a.

Rozsudok

Potvrdil rozsudok súdu 1. stupňa a zároveň nariadil odsúdenému zaplatiť súdne trovy 115,98 eura a 1 euro MVO Pag-asa.

10.3 ZOZNAM INDIKÁTOROV PRE IDENTIFIKÁCIU OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

Indikátor	Štandardizované údaje
Profil obete obchodovania	
1. Pohlavie	Muž/žena/neznáme
2. Vek	Dátum narodenia: Deň/mesiac/rok Vek v čase vedenia identifikačného rozhovoru:
3. Štátna príslušnosť	
4. Národnosť	
5. Stav	Slobodný/partner/vydatá/ženatý/rozvedený/vdovec/vdova/ iné/neznáme Ak iné, doplňte:
6. Počet detí	Má deti? Áno/nie/iné/neznáme Ak iné, doplňte: Počet a vek detí: Kde sa momentálne nachádzajú:
7. Vzdelanie	Aká je úroveň dosiahnutého vzdelania? Základné/stredoškolské/vysokoškolské/nijaké/iné/neznáme Ak iné, doplňte: Počet rokov absolvovaných v školskej dochádzke:
8. Sociálne a ekonomické postavenie	Aké bolo podľa osoby postavenie jej rodiny? Vysoký status/štandardné/chudoba/vysoká chudoba Aký typ práce osoba pred odjazdom vykonávala: Poľnohospodárstvo/stavebníctvo/práca v továrni /baníctvo/služby/obchod – pouličný predaj/rybolov/vojenská služba/štúdium/starostlivosť o deti/ žobranie/domáce práce/ prostitúcia/nezamestnaný/iné/neznámy Znalosť jazykov: a) materinský jazyk – b) ovládanie iných jazykov a ich úroveň (slovom, písmom, čiastočne) Ak iné, doplňte: Je osoba zadížená? Áno/nie/iné/neznáme

Proces obchodovania s ľuďmi	
9. Prvá fáza migrácie / obchodovania s ľuďmi	<p>Ako prebehla prvá fáza? Únos/osoba predaná vlastným členom rodiny/adopcia/ ponuka štúdia v zahraničí/návšteva rodiny/návšteva priateľov/ponuka práce – pracovná migrácia/ponuka azylu /sobáš – manželstvo/turistika/iné/neznáme</p> <p>Ak iné, doplňte:</p> <p>Prebehol v rámci prvej fázy nábor – zlákanie? Áno/nie/neznáme</p> <p>Ak áno, ako prebehol prvý kontakt s náborárom? Osobný kontakt/kontakt od blízkej osoby/agentúra sprostredkujúca zamestnanie – azyl/cestovná agentúra/internetový kontakt/novinový inzerát/televízny spot/ iné/neznáme</p> <p>Ak iné, doplňte:</p>
10. Profil osôb prítomných v reťazci obchodovania s ľuďmi	<p>Osoba č. 1: Muž/žena/neznáme Národnosť: Úloha v skupine: náborár/únosca/ predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/príjemca/vykorisťovateľ Bol v kontakte s osobou pri prechode z krajiny: do krajiny:</p> <p>Osoba č. 2: Muž/žena/neznáme Národnosť: Úloha v skupine: náborár/únosca/ predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/príjemca/vykorisťovateľ Bol v kontakte s osobou pri prechode z krajiny: do krajiny:</p> <p>Osoba č. 3: Muž/žena/neznáme Národnosť: Úloha v skupine: náborár/únosca/ predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/príjemca/vykorisťovateľ Bol v kontakte s osobou pri prechode z krajiny: do krajiny:</p>
11. Boli niektoré z uvedených metód ovládania prítomné v procese	<p>FYZICKÉ ZNEUŽÍVANIE Áno/nie/iné/neznáme Ak áno, kto? náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/ príjemca/vykorisťovateľ PSYCHICKÉ ZNEUŽÍVANIE Áno/nie/iné/neznáme Ak áno, kto? náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/ príjemca/vykorisťovateľ SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANIE Áno/nie/iné/neznáme Ak áno, kto? náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/ príjemca/vykorisťovateľ VYHRÁŽANIE SA OSOBE Áno/nie/iné/neznáme</p>

11. Boli niektoré z uvedených metód ovládania prítomné v procese

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ

VYHRÁŽANIE SA UDANÍM NA POLÍCIU

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ

VYHRÁŽANIE SA RODINE

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ

FALOŠNÉ SLUBY/PODVOD

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ

OBMEDZOVANIE SLOBODY POHYBU

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ

PODÁVANIE ALKOHOLU/DROG

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ

ODMIETNUTIE LEKÁRSKEJ STAROSTLIVOSTI

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ

ODMIETNUTIE POSKYTNUTIA STRAVY

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ

NEVYPLÁCANIE MZDY

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ

ZAVIAZANIE DLHOM/SPLÁCANIE DLHU

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ

PRÁCA NADMERNE VEĽA HODÍN

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ

INÉ METÓDY OVLÁDANIA/DONÚTENIA:

Uved'te aké:

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ

12. Pohyb, presun obeť obchodovania	<p>AK JE OSOBA OBEŤOU OBCHODOVANIA S ĽUĎMI, BOLO OBCHODOVANIE: v rámci jednej krajiny alebo nadnárodné (z krajiny do krajiny)</p> <p>Miesto/krajina pôvodu: Tranzitné krajiny (v poradí): Použité dopravné prostriedky: Autobus/auto/lietadlo/vlak/lod'/peši/iné. Uved'te: Trvanie cesty: Dátum: od – do Cestoval v skupine: Áno/nie/iné/neznáme Cestoval s vlastnými cestovnými dokladmi: Áno/nie/iné/neznáme Falšované doklady: Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Ak osoba použila falšované doklady, kto ich sfalšoval?</p> <p>Bola hranica štátu prekročená na oficiálnom hraničnom priechode? Áno/nie/iné/neznáme Prekročila osoba štátnu hranicu legálnou cestou? Áno/nie/iné/neznáme Ak nie, akým spôsobom? Kto platil za cestu osoby do zahraničia/na cieľové miesto? Sama osoba/rodinný príslušník/náborár/únosca /predávajúci/kupujúci/prepravca/„prechovávač“/prijemca/ vykorisťovateľ/prevádzač</p> <p>Kde bola osoba ubytovaná/prespala počas transportu? Súkromný byt/hotel/ubytovňa/cestovalo sa bez prestávky – nezastavili sa na noc/azylové zariadenie/iné/neznáme</p>
Vykorisťovanie	
13. Druh vykorisťovania	<p>Bola osoba vykorisťovaná? Áno/nie Ak nie, existoval závažný predpoklad, že osoba bude vykorisťovaná na mieste určenia? Áno/nie/iné/neznáme Ak bola vykorisťovaná, o aký druh išlo: Sexuálne vykorisťovanie – nútená prostitúcia/nútená práca/drobné kriminálne aktivity/sobášne agentúry/ odobratie ľudských orgánov/nútená vojenská služba/iné: O aký druh práce išlo v prípade nútenej práce? Poľnohospodárstvo/žobranie/starostlivosť o deti/ stavebníctvo/domáce práce/práca v továrni/rybolov/ vojenská služba/baníctvo/služby/pouličný predaj/práca v hoteloch a reštauráciách/iné:</p>
14. Dĺžka vykorisťovania	<p>Ako dlho trvalo vykorisťovanie? Roky/mesiace/dni/hodiny</p>
15. Nástroje kontroly počas vykorisťovania	<p>FYZICKÉ ZNEUŽÍVANIE Áno/nie/iné/neznáme Ak áno, kto? náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/prijemca/vykorisťovateľ/iná osoba: PSYCHICKÉ ZNEUŽÍVANIE Áno/nie/iné/neznáme Ak áno, kto? náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/prijemca/vykorisťovateľ/iná osoba:</p>

**15. Nástroje
kontroly počas
vykoristovania**

SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANIE

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba:

VYHRÁŽANIE SA OSOBE

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba:

VYHRÁŽANIE SA UDANÍM NA POLÍCIU

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba:

VYHRÁŽANIE SA RODINE

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba:

FALOŠNÉ SĽUBY/PODVOD

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba:

OBMEDZOVANIE SLOBODY POHYBU

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba:

PODÁVANIE ALKOHOLU/DROG

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba:

ODMIETNUTIE LEKÁRSKEJ STAROSTLIVOSTI

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba:

ODMIETNUTIE POSKYTNUTIA STRAVY

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba:

NEVYPLÁCANIE MZDY

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúca/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba:

ODOBRATIE OSOBNÝCH DOKLADOV

Áno/nie/iné/neznáme

Ak áno, kto?

náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/
príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba:

ODOBRATIE CESTOVÝCH DOKLADOV

Áno/nie/iné/neznáme

<p>15. Nástroje kontroly počas vykorisťovania</p>	<p>Ak áno, kto? náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“ / príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba: ZAVIAZANIE DLHOM/SPLÁCANIE DLHU Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Ak áno, kto? náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“ / príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba: PRÁCA NADMERNE VEĽA HODÍN Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>KDE BOLA OSOBA UBYTOVANÁ? V tom istom objekte, kde pracovala, v byte/zariadení, ktoré patrilo „zamestnávateľovi“ / ubytovanie si osoba zabezpečila sama: MOHLA SI OSOBA SLOBODNE VYBRAŤ, KDE BUDE BÝVAŤ? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>MALA OSOBA SÚKROMIE V MIESTE UBYTOVANIA? mala samostatný byt/mala samostatnú izbu/v izbe bývala s niekoľkými ďalšími osobami:</p>
<p>Obchodovanie s ľuďmi na účely nútenej prostitúcie</p>	
	<p>AK BOLA OSOBA VYKORISŤOVANÁ V NÚTENEJ PROSTITÚCII: Mohla odmietnuť klientov? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Ak nie, kto ju prinútil? náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“ / príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba: Mohla odmietnuť typ sexuálnych služieb? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Ak nie, kto ju prinútil? náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“ / príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba: Mohla používať kondóm alebo iné ochranné antikoncepčné prostriedky? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Ak nie, kto ju prinútil? náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“ / príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba: INÉ METÓDY OVLÁDANIA/DONÚTENIA: Uveďte aké: Ak áno, kto? náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“ / príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba:</p>
<p>Obchodovanie s ľuďmi na účely nútenej práce v domácnosti</p>	
	<p>AK BOLA OSOBA VYKORISŤOVANÁ V PRÁCI V DOMÁCNOSTI: Mohla osoba kedykoľvek slobodne opustiť domácnosť, kde pracovala? Áno/áno, len v sprievode člena rodiny „zamestnávateľa“/nie /iné/neznáme</p> <p>Bolo osobe odopierané kontaktovať svojich blízkych/rodinu? Áno/áno, kontaktovať svoju rodinu mohla len v prítomnosti svojho „zamestnávateľa“/nie/iné/neznáme</p> <p>Ak áno, kto? náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“ / príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba: Bola osoba nútená pri kontaktovaní svojich blízkych/rodiny uvádzať nepravdivé informácie o svojej súčasnej situácii? Áno/nie/iné/neznáme</p>

Obchodovanie s ľuďmi na účely nútenej práce v domácnosti	
	<p>Má osoba na viditeľných miestach na tele modriny, rany, jazvy, popáleniny, zlomeniny, popáleniny vo viacerých prebiehajúcich štádiách hojenia, ktoré boli spôsobené fyzickým násilím voči nej? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Ak áno, kto ich spôsobil? náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/ príjemca/vykorisťovateľ/iná osoba:</p>
Obchodovanie s ľuďmi na účely nútenej práce	
	<p>AK BOLA OSOBA VYKORISŤOVANÁ V NÚTENEJ PRÁCI: Pracovala veľa hodín bez nároku na oddychové prestávky? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Ak áno, kto ju prinútil? predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/príjemca/ vykorisťovateľ/ iná osoba:</p> <p>Pracovala bez akéhokoľvek nároku na voľné dni? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Ak áno, kto ju prinútil? predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/príjemca/ vykorisťovateľ/iná osoba:</p> <p>Mala osoba spísanú pracovnú zmluvu? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Bola pracovná zmluva spísaná v jazyku, ktorému osoba rozumie? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Bola pri práci dostatočne zaistená bezpečnosť práce, boli osobe poskytnuté adekvátne pracovné prostriedky (vhodné pracovné oblečenie, osobné ochranné pracovné prostriedky, bezpečné pracovné nástroje)? Áno/nie/iné/neznáme</p>
Obchodovanie s ľuďmi na účely žobrania	
	<p>AK BOLA OSOBA VYKORISŤOVANÁ V NÚTENOM ŽOBRANÍ: Má osoba zjavný telesný hendikep? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Ide o maloletú osobu alebo osobu vo vyššom veku? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Má osoba značne zanedbaný vzhľad (prípadne vzbudzuje u ostatných pocit poľutovania)? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Ak áno, akým spôsobom? špinavá/neučesaná/roztrhané staré oblečenie/zápach/iné</p> <p>Má strach rozprávať sa s cudzími ľuďmi? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Má osoba pocit, že ju stále niekto sleduje, resp. kontroluje, čo robí v každej chvíli? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Ak áno, aká osoba? náborár/únosca/predávajúci/kupujúci/prepravca/ „prechovávač“/ príjemca/vykorisťovateľ/prevádzkač/iná osoba:</p>

Maloleté obeť obchodovania s ľuďmi	
	<p>Nachádza sa maloletá osoba v skupine ľudí, ktorých pozná? Áno/čiastočne/nie/iné/neznáme</p> <p>Ak áno, aký je vzťah týchto osôb k maloletej osobe? Príbuzní/rodinní známi/ľudia z tej istej krajiny/cudzí ľudia/ iné/neznámi</p> <p>Cestuje maloletý bez sprievodu už z krajiny pôvodu? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Nastalo oddelenie od rodiny počas transportu? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Aký dôvod uvádza maloletá osoba pre neprítomnosť svojej rodiny? Nedostatok peňazí na cestu pre ostatných členov rodiny/strata rodiny počas transportu/zatúlanie sa/násilné oddelenie jednotlivých členov rodiny v krajine pôvodu alebo počas transportu/zlý zdravotný stav ostatných členov rodiny/úmrtia ostatných členov rodiny/iné/neznáme</p> <p>V prípade oddelenia od rodiny mal maloletý možnosť rozlúčiť sa s ňou? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Ak áno, akým spôsobom? Rodina odprevadila maloletého na verejnú dopravnú stanicu /rodina „odovzdala“ maloletého osobe, ktorá ju odviezla/iné:</p> <p>Cestuje dieťa samo alebo v spoločnosti viacerých maloletých? Áno/nie/iné/neznáme</p> <p>Ak áno, je maloletý v príbuzenskom vzťahu s ostatnými maloletými? Súrodenci/bratrance/sesternice/iné/neznáme</p> <p>Celkový počet maloletých v skupine: Aký dôvod uvádzajú ostatní členovia skupiny pre neprítomnosť rodinných príslušníkov maloletých osôb? Nedostatok peňazí na cestu pre ostatných členov rodiny/ strata rodiny počas transportu/zatúlanie sa/násilné oddelenie jednotlivých členov rodiny v krajine pôvodu alebo počas transportu/zlý zdravotný stav ostatných členov rodiny/úmrtia ostatných členov rodiny/iné/neznáme</p> <p>Aký dôvod odchodu a cieľ cesty uvádza maloletá osoba? Snaha rodičov zabezpečiť lepší život pre svoje dieťa/ vzdelanie/práca/ veľa priateľov/finančne pomôcť rodičom/ azyl a následné zlúčenie rodiny v cieľovej krajine/iné/ neznáme</p> <p>Cieľová krajina: Aký dôvod odchodu a cieľ cesty uvádzajú jednotliví členovia skupiny, v ktorej je prítomná maloletá osoba? Zabezpečenie lepšieho života/vzdelanie/práca/finančná pomoc pre svoje rodiny v krajinách pôvodu/azyl/iné/ neznáme</p> <p>Cieľová krajina: Aké je cieľové miesto cesty?</p>

10.4 ZOZNAM LINIEK POMOCI VO VYBRANÝCH EURÓPSKYCH ŠTÁTOCH

Belgicko

Helplinka PAYOKE: 0032/3/20 116 90

Helplinka PAG-ASA: 0032/2/51 164 64

Bulharsko

Helplinka Animus Association: 0800 186 76

Helplinka Open Door Centre Association: 0035/964 846 713

Cyprus

Helplinka IOM NICOSIA: 00357/22 403 138

Česká republika

Helplinka LA STRADA: 00420/222 717 171

Dánsko

Helplinka The Nest-STOP Trafficking: 0045/70/202 550

Estónsko

Helplinka Living for Tomorrow: 00372/660 7320

Fínsko

Helplinka IOM Helsinki: 00358/9/684 1150

EMERGENCY CENTRE FOR VICTIMS OF CRIME: 00358/9/612 3232

Francúzsko

Helplinka COMITÉ CONTRE L'ESCLAVAGE MODERNE: 0033/1/44 528 890

Grécko

Helplinka ACT UP – Drase Hellas: 0030/210 330 5500

Helplinka Solidarity: 800 11 37777

Holandsko

HUMANITAS: 0031/20/523 1100

Helplinka LA STRADA – COMENSHA: 0033/448

Írsko

Helplinka RUHAMA: 00353/1/836 0292

IOM DUBLIN: 00353/1/878 7900

Lotyšsko

Helplinka Marta: 00371 800 20 12

Litva

Missing Persons Families Support Centre: 8-800 261 61

Luxembursko

Helplinka: 44 81 81

Maďarsko

Helplinka NäNe – IOM: 06 80 630 125

Malta

IOM Malta: 003 56/2 137 4613

Nemecko

Helplinka Koofra: 0040/67 999 757

Prevention project „JANA“: 0049/941 568 0649

Nórsko

Pro Centre: 0047/23 100 200

IOM OSLO: 0047/2/31 05 320

Poľsko

Helplinka LA STRADA POLAND: 0048/226 289 999

Portugalsko

Helplinka SOS IMIGRANTE: 808 257 257; 00 351/21 810 61 91

Rakúsko

Helplinka LEFÖ: 0043/1/796 9298

Rumunsko

Helplinka National AGENCY on THB: 0800 800 678

Slovinsko

SOS telefonická linka pre ženy: 00386/1/52 419 93

Helplinka Ključ Society: 00386/316 13 000

Španielsko

Helplinka Proyecto ESPERANZA: 0034/913 860 643

Švajčiarsko

FIZ: 0041/44 240 4422

Švédsko

The Swedish Association for Victim Support: 0200 212 019

RIFFI: 0046/8/302189

Taliansko

Helplinka S.O.S.: 800 290 290

ON THE ROAD: 0039/0861/796666

Veľká Británia

Poppy Project: 0044/ (0) 2 07 840 7129

Helpline UKHTC: 0044/ (0) 114 252 3891; 0044/77 89171963

Moldavsko

LA STRADA Moldova: 0800 777 77, zo zahraničia: 00373/2223 33 09

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

AMNESTY INTERNATIONAL AND ANTI-SLAVERY INTERNATIONAL, *Comments on revised draft European Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, 2005.

BRYANT, P. *Identification methods for victims of trafficking*. Dublin, 2005.

DIVINSKÝ, B. *Labour Market-Migration nexus in Slovakia: Time to Act in a Comprehensive way*. Bratislava: IOM, 2007.

DIVINSKÝ, B. *Zahraničná migrácia v Slovenskej republike – stav, trendy, spoločenské súvislosti*. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2005. 216 s. ISBN 80-89149-04-9.

GULIČOVÁ, G. M. *Maloletí bez sprievodu v SR*. Bratislava: IOM, 2009.

INTERNATIONAL CENTRE FOR MIGRATION POLICY DEVELOPMENT (ICMPD). *Listening to Victims – Experiences of identification, return and assistance in South-Eastern Europe*. Vienna: (ICMPD), 2007. 248 p. ISBN 3-900411-09-3.

IOM INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION. *IOM Migration research series: Trafficking of men – a trend less considered The case of Belarus and Ukraine*. Geneva: IOM, 2008. 128 p. ISSN 1607-338X.

IOM INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION. *Exchange of information and best practices on first reception, protection and treatment of unaccompanied minors*. Brussels: IOM, 2008. 234 p.

IOM INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION. *Porozumieť a konať: Obchodovanie s ľuďmi*. Roma: IOM, 2004. 79 s. ISBN 978-92-9068-230-1.

IOM INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION. *Direct assistance for victims of trafficking: IOM Handbook*. Geneva: IOM, 2004. 301 p.

IOM INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION. *Understanding the phenomenon of trafficking in human beings*. Belgrade: IOM, 2009. 128 p.

ICRC, *Inter-Agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children*, 2004.

KRCHOVÁ, A., VÍZNEROVÁ, H., KUTÁLKOVÁ, P. *Ženy migrantky v České republice. Uvedení do problematiky*. Praha: Friedrich Ebert Stiftung, 2008. 30 s.

LA STRADA CZECH REPUBLIC. *Manuál k sociální inkluzi obchodovaných a vykorisťovaných osob*. Praha: [s. n.], 2008. 92 s. ISBN 978-80-254-1312-8.

LA STRADA MOLDAVA. *Identification of Victims of Trafficking – International Center for women, rights protection and promotion*.

LA STRADA POLAND. *Jak uczyć o handlu ludźmi: Trochę teorii i nieco praktyki*. Varšava: NOCTUS, 2006. 111 s. ISBN 978-83920512-5-1.

LA STRADA POLAND. *Kompleksowy system wsparcia i szkoleń zawodowych przygotowujących ofiary handlu ludźmi do aktywnego wejścia na rynek pracy.* 95 s. ISBN 978-83-920512-7-5.

LISTENING TO VICTIMS

MINISTERSTVO VNÚTRA SR. *Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2008 – 2010.*

MINISTERSTVO VNÚTRA SR. ÚRAD HRANIČNEJ A CUDZINECKEJ POLÍCIE. *Centrum analýzy a strategického riadenia. Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v SR. MV SR, 2008. 57 s.*

NEREGULÉRNÍ POBYT CIZINCŮ V ČR: PROBLÉMY A JEJICH ŘEŠENÍ.

THE LONDON SCHOOL OF HYGIENE & TROPICAL MEDICINE. *Stolen smiles: a summary report on the physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked in Europe.* London: The London School of Hygiene & Tropical Medicine, 2006. 28 p.

TUŽINSKÁ, H. *Post-socialist Practices, Alienation and Slovak Asylum Policy,* 2007. 25 p.

UNHCR. *10-bodový akčný plán pre ochranu utečencov a zmiešanú migráciu pre krajiny pozdĺž východnej a juhovýchodnej hranice členských štátov Európskej únie.* 29. júna 2007.

UNHCR, *Age, Gender and Diversity Mainstreaming Participatory Assessment in the Slovak Republic,* 2008

UNHCR, *Age, Gender and Diversity Mainstreaming Participatory Assessment in the Slovak Republic,* 2007

UNITED HIGH COMISAR FOR REFUGEES (UNHCR). *Sexuálne a rodové násilie voči utečencom, navrátencom a presídleným osobám.* Bratislava: UNHCR, 2003. 146 s.

UNITED NATIONS CHILDREN'S FUND (UNICEF). *Let's talk: Developing effective communication with child victims of abuse and human trafficking.* Pristina: UNICEF, 2004. 66 p.

UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME (UNODC). *Toolkit to Combat Trafficking in Persons.* New York: UNODC, 2008. 546 p. ISBN 978-92-133789-1.

UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME (UNODC). *Global report on trafficking in persons.* Vienna: UN. GIFT, 2009.

UNDP, *Human Development Report: Overcoming barriers: Human mobility and development,* 2009

UNICEF GUIDELINES ON THE PROTECTION OF CHILD VICTIMS OF TRAFFICKING, *Technical notes*

ÚRAD HRANIČNEJ A CUDZINECKEJ POLÍCIE, *Ročenka,* 2007, 2008

ZÁKONY A NARIADENIA:

Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 48/2002 o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Európsky dohovor o ľudských právach.

Dohovor Rady Európy proti obchodovaniu s ľuďmi.

Explanatory report to the UN Convention on Transnational Organized Crime.

Protokol OSN proti prevádzkačstvu migrantov po súši, mori a letecky.

Protokol OSN o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, predovšetkým ženami a deťmi.

NÁRODNÁ LINKA POMOCI OBETIAM OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

0800 800 818

www.iom.sk

helplinka@iom.int

Európsky fond pre utečencov

Vydanie tejto publikácie finančne podporil Európsky fond pre utečencov
v rámci všeobecného programu Solidarita a riadenie migračných tokov.